

ଉତ୍ତ
ନଂ 2943
ପ. 2

Handwritten signature

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961116505

วันที่ 19 / 12 / 101 ๒๕๓
เลขที่ ๐๐๒๐๑. 2
๐๑
๒๙๔๐

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายสมาน พันธ์รักษา

ณ ฌาปนสถานกุศลศพก วัดโสมนัสวิหาร

ธันวาคม ๒๕๓๕

หน้าว่าง

นายสมาน พันธุ์คำ

ชาติะ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘

มตะ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ทช.)
จาก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี
เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๓๓

ที่กองกลาง
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ถ่ายเมื่อเริ่มเข้ารับราชการ
ที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ถ่ายกับ “แอน” ลูกสาวคนโตที่บ้านเก่า

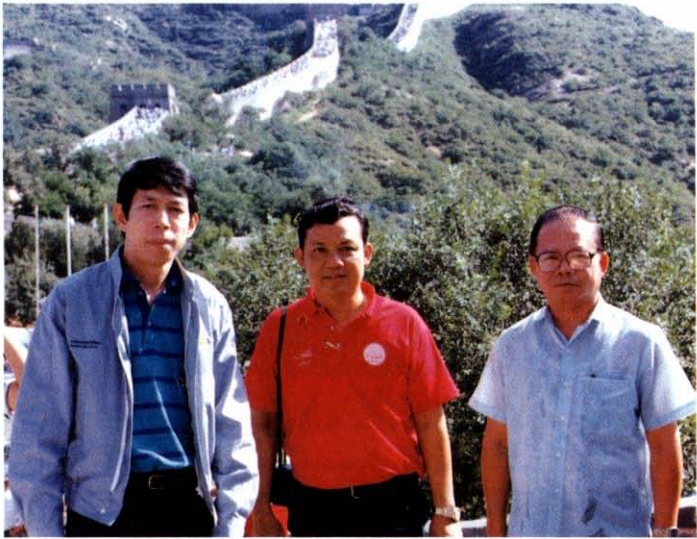
ถ่ายกับพี่ชายและน้องชายที่มลรัฐฟลอริดา
ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑

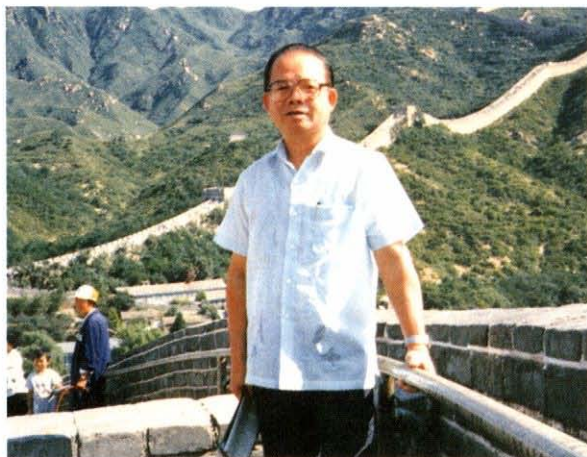
ถ่ายร่วมกับข้าราชการและพนักงานกองโรงพิมพ์
ในโอกาส คุณสอ มีหิรัญ เกษียณอายุราชการ
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐

ถ่ายกับคณะข้าราชการสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ในโอกาสศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑
โดยมีรองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (นายสติ ศรีบุญเรือง)
เป็นหัวหน้าคณะ

ถ่ายรูปพร้อมกับนายพดล เสงเจริญ รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
และนายเฉลิมชัย สังข์ชูยุทธ์ เพื่อนข้าราชการ เนื่องในโอกาส
ศึกษาดูงานด้านระบบการติดต่อประสานงานระหว่าง
คณะรัฐมนตรีกับมณฑลต่าง ๆ ณ ประเทศสาธารณรัฐ
ประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๒๓ - ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๓

“ถ่ายที่กำแพงเมืองจีน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓”

พี่ ภรียา ธิดา หลานและญาติ

หน้าว่าง

พระมหากุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพนายสมาน พันธุ์คำ ณ ฼าปนสถาน กองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร ในวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๕ นับเป็นพระมหากุณาธิคุณและเป็นเกียรติสูงสุดแก่ นายสมาน พันธุ์คำ และทายาท หากนายสมาน พันธุ์คำ จะทราบได้ ด้วยญาณวิถิใด ย่อมมีความชื่นชมยินดีและซาบซึ้งในพระมหากุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ข้าพระพุทธเจ้า มารดา ภริยา ธิดา ตลอดจนญาติพี่น้องของ นายสมาน พันธุ์คำ ขอน้อมเกล้าฯ กราบถวายบังคมด้วยความสำนึกและซาบซึ้งในพระมหากุณาธิคุณอันล้นเกล้าล้นกระหม่อมหวังว่าสมเด็จ
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

มารดา - ภริยา - ธิดา - ญาติ ของนายสมาน พันธุ์คำ

ประวัติของนายสมาน พันธุ์คำ

นายสมาน พันธุ์คำ เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘ ที่ตำบลจิกเทิง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายเผือก พันธุ์คำ และ นางยิ้ม พันธุ์คำ (บุตรีนายสอน แสนทวีสุข) นายเผือกผู้เป็นบิดาเป็นกำนันดีเด่น ได้รับรางวัลแทนทองคำ และได้เดินทางไปศึกษาดูงานด้านการเกษตรและสหกรณ์ที่สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐเกาหลี และได้หวั่น

เมื่อยังเยาว์วัย นายสมาน ได้ศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเบญจมมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีผลการศึกษาเล่าเรียนดีเด่น เมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ได้เดินทางไปเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข กรุงเทพฯ โดยเข้าศึกษาในแผนกภาษาต่างประเทศ เป็นนักเรียนที่มีความรู้ความ

สามารถสอบได้ที่ ๑ มาโดยตลอด โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส ซึ่งเป็นวิชาที่สนใจเป็นพิเศษ ในระหว่างที่เรียน อยู่ในชั้นปีที่ ๒ ของโรงเรียนบพิตรพิมุขก็สามารถสอบเทียบ ได้ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาปีที่ ๘ แต่ยังคงเรียนต่อที่โรงเรียน บพิตรพิมุขจนจบหลักสูตร แล้วจึงเข้าศึกษาในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนจบการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต ระหว่างที่เข้ารับราชการอยู่ในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้สมรสกับนางสาวอบลวรรณ สาณะเสน (ต่อมา ได้เปลี่ยนชื่อเป็น อุศางม ตามที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ วาสโน) บุตรีของ นางศรีสะอาด กับ พันตำรวจเอกพิเศษ เอื้อม สาณะเสน ซึ่งเป็นน้องชายของ คุณหญิงมโนปกรณ์นิติธาดา (นิด สาณะเสน) นางสนอง พระโอรสในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สมเด็จพระราชินี ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบัน นางอุศางม พันธุ์คำ ดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

นายสมานและนางอุศางม พันธุ์คำ มีบุตร ๒ คน คนโต อายุ ๒๐ ปี สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ แสนทวีสุข) ตั้งชื่อ ให้ว่า นางสาวสุกัญญา ปัจจุบันเป็นนิสิตปีที่ ๔ คณะทันตแพทย- ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คนเล็กอายุ ๑๕ ปี ชื่อ นางสาว จันทรมาส ตามที่ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ในรัชกาลปัจจุบัน ปัจจุบันศึกษาอยู่ที่โรงเรียน สามเสนวิทยาลัย ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

พี่น้องร่วมบิดามารดา

๑. นายสมุจย์ พันธุ์คำ
๒. นายสมาน พันธุ์คำ
๓. นายสำราญ พันธุ์คำ (ถึงแก่กรรม)
๔. นายสำเร็จ พันธุ์คำ (ถึงแก่กรรม)
๕. นางสาวหมาย (พันธุ์คำ) ภาเรือง (ถึงแก่กรรม)
๖. นายสมศักดิ์ พันธุ์คำ
๗. นางสาวอุรภัย พันธุ์คำ
๘. นายประจักษ์ พันธุ์คำ
๙. นายสมภักดิ์ พันธุ์คำ

ประวัติการรับราชการ

- ๑ พฤษภาคม ๒๔๙๙ เข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนวิสามัญชั่วคราว
- ๙ กรกฎาคม ๒๔๙๙ ทดลองปฏิบัติราชการในตำแหน่งเสมียนพนักงานแผนกการพิมพ์กองวิจัยและรายงาน กรมสารบรรณ คณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง ทบวงคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง
- ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ เสมียนพนักงานแผนกรับส่งกองกลาง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- ๑ มกราคม ๒๕๐๔ ประจำแผนกอาลักษณ์กองประกาศิต
- ๑ ตุลาคม ๒๕๑๐ หัวหน้าแผนกรายงานกองการประชุมคณะรัฐมนตรี
- ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๒ หัวหน้าแผนกโต้ตอบกองกลาง

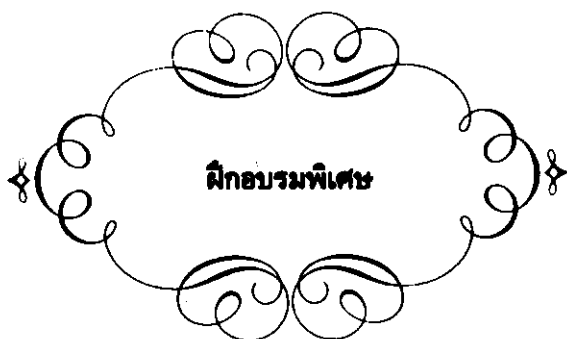
๖ สิงหาคม ๒๕๑๗	หัวหน้าแผนกราชกิจจานุ- เบกษา กองประกาศิต
๙ กันยายน ๒๕๑๘	นิติกร ๔ กองนิติธรรม
๑๕ กันยายน ๒๕๑๘	นิติกร ๕ กองนิติธรรม
๓๑ มีนาคม ๒๕๒๑	นิติกร ๖ กองนิติธรรม
๒๕ สิงหาคม ๒๕๒๕	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖ กองการประชุมคณะรัฐมนตรี ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองการ ประชุมคณะรัฐมนตรี (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๗)
๑ ตุลาคม ๒๕๒๗	ผู้อำนวยการกองโรงพิมพ์ (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๗)
๑ ตุลาคม ๒๕๒๙	ผู้อำนวยการกองโรงพิมพ์ (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘)
๖ มีนาคม ๒๕๓๒	ผู้อำนวยการกองประมวล และติดตามผลมติคณะรัฐมนตรี (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘) ปัจจุบันรับเงินเดือนขั้น ๒๗,๑๐๐ บาท

ได้รับการพิจารณา ๒ ชั้น

๖ ครั้ง พ.ศ. ๒๕๑๙, ๒๕๒๑,
๒๕๒๖, ๒๕๒๘, ๒๕๓๔,
๒๕๓๕
๑๘

**อิสริยาภรณ์ และเกียรติยศที่ได้รับจากในประเทศ
และต่างประเทศ**

- ๕ ธันวาคม ๒๕๐๕ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
๔ กันยายน ๒๕๐๗ เหรียญเงินโอเรนจ์เนสเสา
(ประเทศเนเธอร์แลนด์)
๑๕ มกราคม ๒๕๐๘ เหรียญเงินคิงโอลาฟที่ ๕
(ประเทศนอร์เวย์)
๕ ธันวาคม ๒๕๑๑ จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธันวาคม ๒๕๑๕ จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก
๕ ธันวาคม ๒๕๑๘ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธันวาคม ๒๕๒๓ ตริตาภรณ์ช้างเผือก
๕ ธันวาคม ๒๕๒๗ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธันวาคม ๒๕๒๔ เหรียญจักรพรรดิมาลา
๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

ปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕ เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร " การ
บริหารงานบุคคล " รุ่นที่ ๒ ที่สำนักงาน
ก.พ. และรับประกาศนียบัตร ๙

ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร " การ
รักษาความปลอดภัย " ตามระเบียบ
ร.ป.ก. ที่ กปข. (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)
รุ่นที่ ๓๖ และรับประกาศนียบัตร ๙

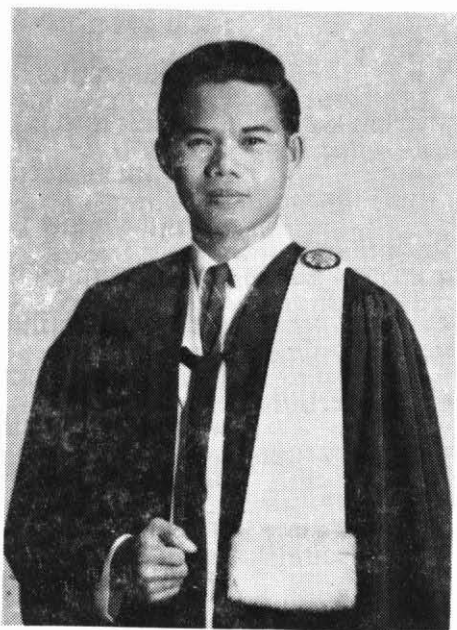
ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร " การ
วิเคราะห์และพัฒนานโยบายของรัฐ "
รุ่นที่ ๖ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์ และรับประกาศนียบัตร ๙

คุณวุฒิและความรู้พิเศษ

- ๑๑-๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๐ สัมมนาหลักสูตรการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้วยระบบ คิวซี ระดับ ผู้อำนวยการกอง และหัวหน้าฝ่าย
- ๑๒-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ศึกษาดูงานเกี่ยวกับระบบคณะรัฐมนตรีของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่น
- ๒๖-๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ สัมมนาเชิงวิชาการ ผู้มีคุณวุฒิทางกฎหมาย ของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- ๑๓, ๒๐, ๒๘ มกราคม ๒๕๓๒ ประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนและติดตามประเมินผล ของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ณ ห้องประชุม ๓ สเปน. และโรงแรมรอยัลริเวอร์
- ๒๓-๓๐ สิงหาคม ๒๕๓๓ ศึกษาดูงาน ด้านระบบการติดต่อประสานงานระหว่างคณะรัฐมนตรีกับมณฑลต่าง ๆ (Cabinet System) ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

๗ มกราคม-
๘ เมษายน ๒๕๓๔

ฝึกอบรมหลักสูตร นักบริหาร
ระดับสูงรุ่นที่ ๘ ของวิทยาลัย
นักบริหารสถาบันพัฒนา
ข้าราชการพลเรือน

การเดินทางไปเยือนและศึกษาดูงานต่างประเทศ

- ๑๖-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๑ - ร่วมในคณะของนายสถิติ
ศรีบุญเรือง รองเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี เยือนประเทศญี่ปุ่น
- หลังจากนั้นเดินทางไปเยี่ยม
พี่น้องที่ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ๒๓-๓๐ สิงหาคม ๒๕๓๓ - เดินทางไปศึกษาดูงานสาธารณ
รัฐประชาชนจีนเป็นเวลา ๘ วัน
- ๓-๑๕ มีนาคม ๒๕๓๔ - เดินทางไปศึกษาดูงานพร้อมกับ
คณะนักศึกษาหลักสูตรนักบริหาร
ระดับสูงหลักสูตรที่ ๑ รุ่น ๘ ณ
ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์
และมาเลเซีย

กรประนมกัมเกศน้อม
ด้วยพ่อผู้เปรียบขวัญ
โศกใดจักเทียบทัน
วิโยคเกลือกชีพตัน

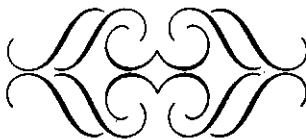
กรประนมกัมเกศน้อม
ด้วยพระคุณพ่อมี
หากทราบผ่านวิถี
แม่-ลูกรักพ่อแม่

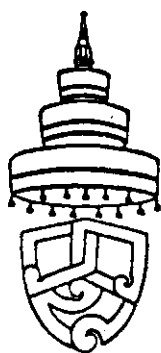
กรประนมกัมเกศน้อม
ระลึกคุณบิดา
จากเยาว์ล่วงชันษา
พ่อกวดขันคำเช้า

กรประนมกัมเกศน้อม
พระไตรรัตน์เรื่องอำนาจ
ลูกตั้งจิตอาราธ-
ขอพระคุ้มพ่อแก้ว

รำพัน
ดับสิ้น
โศกลูก แลแม่
ดับด้วยฤดีแด
อัญชลี
มากแท้
ใดพ่อ ตรึกได้
พ่อลับดับสลาย
วันทา
สู่เกล้า
ลูกเติบโต
ลูกด้วยใจถวิล
อภิวาท
กราบแล้ว
นาพระ แต่พ่อ
สู่ฟ้าแดนสวรรค์

จากภรรยาและลูก ๆ

วาสนาสอนน้อง

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(วาสนมหาเถระ)
ทรงนิพนธ์

หน้าว่าง

อ่านแล้วนึก นึกแล้วอ่าน อ่านแล้วตรง
ถูกทำนอง ศิลธรรม ทำทันที

วาสนาสอนน้อง

๑. การปฏิบัติเลี้ยงดูพ่อแม่

น้องที่รักของพี่

น้องเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ ส่วนพี่ต้องไปอยู่เสียห่างไกล
นานเยี่ยงที่ปีเยี่ยงहन จึงทำให้พี่รู้สึกเป็นห่วงพ่อแม่แลน้อง
ทั้ง ๒ เหลือเกิน เพราะพ่อแม่นับวันแก่เฒ่าลงทุกที ส่วนน้อง
เล่าความรู้ความเห็นก็อาศัยเรียนจากพ่อแม่อยู่กับบ้าน ไม่มีเวลา
หาความรู้ความฉลาดในที่อื่นได้ พี่จึงเกรงว่ายากที่น้องจะตั้งตัว
รักษาตัวให้ดีมีความสุขความเจริญ แลปฏิบัติเลี้ยงดูพ่อแม่ให้
ได้ความสุขตามควรต่อไป นี่เป็นความห่วงที่สะกิดใจพี่อยู่เสมอ
ทุกวันคืน ตัวพี่เองยอมรับว่า การปฏิบัติรับใช้สอยพ่อแม่ไม่ต้อง
ให้พ่อแม่เหนื่อยยากตรากตรำอย่างนี้ พี่หมดทางทำไม่ได้
ขอยกให้เป็นหน้าที่ของน้อง แต่พี่ก็พยายามเลี้ยงทางอ้อมอย่าง
เคยส่งเสียเงินทองมาให้ใช้สอยเสมอนั้นอย่าง ๑ แลตั้งตัวของ
พี่ให้ดีอยู่ ไม่ต้องให้พ่อแม่เดือดเนื้อร้อนใจ เพราะความประพฤติ
เลวทรามของพี่อีกอย่าง ๑ ส่วนนี้พี่อึดใจมากกว่า ได้เลี้ยงน้ำใจ
พ่อแม่พี่น้องให้เป็นสุขพอใช้ได้ทีเดียว

ฉะนั้น พี่จึงตั้งใจว่า จะพยายามตัดเตือนแนะนำน้อง บ้างตามสมควร ด้วยการเขียนหนังสือให้อ่านเป็นตอน ๆ ไป เพื่อน้องจะได้รู้สึกมีกำลังใจช่วยทำนุบำรุงเลี้ยงดูพ่อแม่แทนแรง พี่ให้แข็งแรงดียิ่งขึ้นบ้าง และเมื่อน้องได้ยินได้ฟังจดจำไว้ประพุดติ สำหรับตัว จะได้ตั้งตัวเป็นคนดี เป็นศรีสง่าของตระกูลต่อไป อีกด้วย ขอน้องจงอย่าดึงตือถือมานะ ไม่นำพาต่อคำตักเตือน ของพี่เลย เพราะความห่วงใย ความนับถือว่าเป็นพี่น้องคลาน ตามกันมา ชั่วดีอย่างไรก็ตัดกันขาดได้ยากที่สุด พี่ปรารถนาแต่ ให้น้องเป็นคนดี เป็นคนมีศีลธรรม ตั้งตัวเป็นหลักฐานได้ ไม่ ปรารถนาให้น้องเป็นคนเลว เป็นซี่ปากของชาวบ้านนินทาว่าร้าย หัวบ้านท้ายบ้าน ซึ่งมันก็กระเทือนมาถึงพี่ด้วยเช่นนี้ดอก จึง ต้องแนะนำตักเตือนเป็นการให้ระวังไว้ก่อน ดีกว่าแก้เมื่อเกิด เรื่องเสียหายลงไปแล้ว สำหรับคราวนี้พี่จะพูดถึงเรื่องพ่อแม่ ก่อน

ธรรมดาสัตว์ไม่ว่า นก หนู กา ไก่ หรือคน ต้องอาศัย พ่อแม่เกิดตัวมาทั้งนั้น ไม่มีใครเกิดมาได้จากกระบอกไม้หรือ ไนดอกบัวอย่างนิยายลม ๆ เช่นนั้นเลย จึงควรที่ลูกทุก ๆ คน จะรู้สึกต่อบุญคุณของพ่อแม่อย่างที่สุด ไม่มีอะไรเปรียบได้ อย่าง ที่ท่านเปรียบว่า คุณของพ่อแม่มากมายยิ่งนัก ต่อให้ใช้น้ำใน มหาสมุทรแทนน้ำหมึก ใช้แผ่นดินภูเขาแทนปากกาเขียน พรรณนา พระคุณของพ่อแม่ จนหมดน้ำหมึกแลปากกาเช่นนั้นก็ยิ่งพรรณนา ไม่สิ้นสุดจบลงได้ นี่ท่านก็เปรียบให้เห็นว่า คุณพ่อแม่ที่มีอยู่ แก่ลูกนี้มากมายลึกซึ้งเหลือที่จะคะเนนับ ลองตรองเทียบดูเถิด

นับตั้งแต่เราอยู่ในห้อง ไม่ทันคลอดอกออกมาเห็นเดือนเห็นตะวัน
พ่อแม่ต่างเป็นกัณฑ์ลวงนอมระวังรักษาอย่างกวดขันมาแล้ว
แม้ก็ไม่กล้ารับประทานของเผ็ดร้อนกลัวลูกในห้องจะไม่สบาย
จะทำกรงานหนักหนาอะไรก็ไม่ถนัด ต้องปล่อยให้เป็นหน้าที่
ของพ่อรับธุระทำให้ทั้งสิ้น เพราะท่านมีความรักลูก ปรารถนา
จะให้ลูกได้เกิดมาด้วยความสบาย ถึงท่านจะลำบากอดอยาก
อะไรบ้าง ก็สู้ทน ด้วยเห็นแก่ลูก เมื่อคลอดอกออกมาแล้วยังต้อง
พุ่มพริกเสียดู ไกวเปลเห่กล่อม ยุงมิให้โตโรมิให้ตอม ตลอด
กลางวันกลางคืน ไม่เห็นห่าง ส่วนธุระการงานอื่น ๆ ในกำลัง
ที่แม่ยังมีลูกอ่อน ก็ต้องตกพนักงานพ่อรับจัดทำทั้งนั้น ไม่นึก
ถึงเหนื่อยยาก เพราะหวังให้แม่ได้มีเวลาเลี้ยงดูลูกเป็นสุขสบาย
เป็นข้อสำคัญ ลูกย่อมได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากพ่อแม่มา
ตั้งแต่เล็กแต่น้อยแล้ว เมื่อลูกเติบโต พ่อแม่ก็หาได้เมินเฉยทอดทิ้ง
ไม่ กลับจะเป็นห่วงหนักเข้าด้วยมีลูกเพิ่มขึ้น รายจ่ายที่ต้องหา
มาเลี้ยงดูกันก็จำเป็นต้องเพิ่มขึ้นด้วย ต้องออกแรงเพิ่มกำลัง
ทำมาหากินให้มากขึ้นอีก ก็เพราะเมื่อถึงลูกพ่อแม่จะทำอะไร
คิดอะไร ดูเหมือนสำหรับตัวพ่อแม่เองเกือบไม่พะวงถึง จะลำบาก
กรากกร้าอดอยากปานไรก็ช่าง ขอแต่ให้ลูกเป็นสุขสบายเท่านั้น
พ่อแม่ก็หายเหนื่อย เจ้าพระคุณน้ำใจของพ่อแม่เห็นแก่ลูกถึง
เพียงนี้ ลูกคนไหนจะใจร้าย ลืมพระคุณของท่านได้คล่องใจ
เที่ยวหรือ. พอลูกเติบโตควรเล่าเรียนศึกษา พ่อแม่ก็ตั้งเป็นห่วง
ที่ต้องแนะนำสั่งสอน การกินอยู่หลับนอน การพูดจาปราศรัย
พ่อแม่ต้องคอยแนะนำชี้แจงตลอดมาทุกอย่าง น้ำใจของพ่อแม่
ทุกคนล้วนแต่ต้องการปรารถนาเหมือนกันหมด ที่ต้องการให้

ลูกของตนเป็นคนดีตลอดจนเติบโตต่อไปภายหน้า ท่านจึงได้สั่งสอน
จิโซให้ทำแต่ความดีเสมอไป ตามสติปัญญาของท่าน แลคอย
ห้ามปรามเมื่อยันตีไม่ให้ความชั่วเสียหาย พร่ำบ่นพร่ำว่าตลอด
มือตลอดวัน นี่ก็เพราะท่านอยากให้ลูกเป็นคนดีเท่านั้น ทรัพย์
สมบัติที่พ่อแม่ทำมาหาได้จะให้ใคร ก็เพื่อสะสมไว้ให้ลูกนั่นเอง
ฉะนั้นเมื่อลูกเติบโตเป็นหนุ่มสาว สมควรตกแต่งให้เป็นหลักฐาน
มีเหย้ามีเรือน ท่านก็ต้องเป็นธุระเลือกคัดตรวจตราผู้ที่จะมาเป็น
เขยเป็นสะใภ้ สู่ขอมมาตกแต่งให้เป็นคู่ผัวเมียกัน ก็เพื่อให้ลูก
ตั้งตนเป็นหลักฐานเลี้ยงตัวเองได้

ตามที่พี่เล่ามานี้ พูดอย่างน้ำใจของพ่อแม่ธรรมดาทั่ว ๆ
ไป ยกเว้นคนน้ำใจยักษ์ ที่ไม่นำพาต่อลูกของตัวเอง จะตายจะเป็น
อย่างไรไม่สู้นำพา เพราะคนใจยักษ์เช่นนั้นเราไม่ใคร่จะได้พบ
บ่อยนัก แต่ไม่ใช่คนที่หายากในโลก

ที่นี้ขอให้น้องลองทวนนึกถึงพ่อแม่ของเราดูซิว่า ท่าน
แสดงน้ำใจแต่พวกเราที่เป็นลูก เหมือนกับที่พี่เล่ามาให้ฟังข้างบน
นี้บ้างไหม พี่เชื่อว่าน้องคงเห็นจริงถูกต้องตามที่พี่เล่าเป็นแน่
น้องจงเป็นห่วงท่านให้มากเถิด อย่าปล่อยปละละเลยท่านเสีย
ท่านแก่เฒ่าห่อหมกทุกวัน กำลั้งวังซาลดน้อยลงทุกที ท่านเคย
แข็งแรงทำมาหากินมาแต่ก่อนได้ แต่เวลานี้ท่านแก่ตัวลงจะทำ
เช่นนั้นไม่ได้ ต้องอาศัยพวกเราลูก ๆ ช่วยทำแทนท่านบ้าง อย่า
ให้ท่านต้องกังวลเลี้ยงตัวท่านเองได้เพียงไรเป็นดี เราเกิดมา
ชาติหนึ่ง ก็มีพ่อแม่คู่หนึ่งเท่านั้น หาแทนอีกไม่ได้แล้วและควร
ยินดีเห็นว่าเป็นบุญของเราที่ท่านยังมีชีวิตอยู่พร้อมกันทั้ง ๒ คน

เพื่อให้เรามีเวลาบูชาสนองคุณท่านได้เต็มกำลังควรเลี้ยงท่านไว้บูชา อย่าเลี้ยงท่านไว้เหมือนเป็นคนเฝ้าบ้านเลี้ยงหลานอย่างที่เขาทำ ๆ กันมาเลย ถึงเราจะอดอยากยากจนลง เพราะทำนุบำรุงเลี้ยงดูพ่อแม่ให้เป็นสุขสบายเพียงไรก็ตามนึกว่าบูชาพระคุณท่านเถิด ถึงคนจะไม่สรรเสริญ ผีสางเทวดาดคงอำนวยการที่เห็นว่าควรยอมด้วยความเต็มใจ ยอมเป็นข้าเขาได้ ถ้าพ่อแม่เป็นสุขกายสบายใจ ดีเสียกว่าบางคนที่ทำมาหาได้ เอาไปเล่นการพนัน กินเหล้าเมายาฉิบหายเสียจนนับไม่ถ้วนอีก บุญคุณอะไรก็ไม่ได้ มีแต่เสียใจตัวเองเท่านั้น ขอน้องจงเตรียมนึกประจำใจไว้เสียแต่บัดนี้ว่า

พ่อแม่เลี้ยงเรามาแล้ว เราจะต้องเลี้ยงท่านตอบแทนบ้าง

เราจะรับทำกิจธุระแทน ไม่ต้องให้พ่อแม่เหนื่อยยาก

เราจะตั้งตัวให้ดี เพื่อดำรงวงศ์ตระกูล และรักษาทรัพย์มรดกให้มั่งคั่งถาวรต่อไป

ถ้าพ่อแม่ตายก่อน เราจะทำศพอุทิศกุศลถึงท่านให้ครึกครื้น

และอย่าเพียงแต่นึกเฉย ๆ ข้ออะไรสิ่งไรทำได้ต้องรีบทำทันที เพราะตอนนี้ เป็นหน้าที่ของเราแล้ว เราไม่ทำเวลานี้ก็ชื่อว่าเราขาดหน้าที่ กลายเป็นคนอกตัญญูไม่รู้คุณพ่อแม่ นำกระดากใจ

ตัวเอง ทั้งชาวบ้านเขาก็จะพลอยนิโทษาหน้าที่ของพ่อแม่ท่าน
ได้ทำให้แก่เรามาพอสมควรแล้ว จนเราพวกลูก ๆ พอเลี้ยงตัว
ตั้งตัวได้ เราจะไปมัวเกียจจนให้ท่านยังขึ้นทำบุญคุณอุตุหนุ
เราอยู่อีก เรามีกลายเป็นลูกเลี้ยงไม่รู้จักโตไปหรือ ทั้งพ่อแม่
ก็ยังมีบุญคุณต่อเรามากยิ่งขึ้น เป็นความดีของท่าน ส่วนเรา
จะปล่อยให้ท่านคงเป็นเจ้าของบุญคุณอยู่ตลอดไปไม่คิดใช้หนี้
ทดแทนท่านบ้างหรือ และในระหว่างน้องทั้ง ๒ คน จงปรองดอง
รักใคร่กันไว้ อย่าทำหูเบาเชื่อคนอื่น ถึงเขาจะเป็นผิวเป็นเมีย
อะไรเรา ก็ต้องแบ่งไว้คนละส่วน อย่าละลี้มการกตัญญูต่อพ่อแม่
ของเราเป็นแล้วกัน จงช่วยกันปฏิบัติท่านด้วยการเคารพนับถือ
อย่าทำอย่างเสียไม่ได้ หรือทำประชดประชันต่าง ๆ เป็นกิริยา
เลวทรามมาก พ่อแม่จะนอนตาไม่หลับ กลืนข้าวไม่ลงคอ น้อง
คนดีของพี่คงไม่เคยแสดงกิริยาวาจาหยาบคายต่อพ่อแม่ของเรา
อย่างนี้เลยมิใช่หรือ สาธุขออำนาจความกตัญญูกตเวทิลี้ดดู
พ่อแม่อย่างเคารพ จงบันดาลให้น้องของพี่ทำมาค้าขึ้นยิ่งกว่านี้
ตั้ง ๑๐๐ เท่าเถิด พี่ขออวยพรด้วยความปลื้มใจ ถ้าพี่อยู่ใกล้จะ
ไม่ให้เป็นกั้วลุ่นวายแก่น้องมากมายเช่นนี้เลย จะรับเลี้ยง
ท่านเสียเอง แต่นี้เป็นความจำเป็นจนใจแท้

วิสัยเราคนไทยนับถือพระพุทธศาสนา ที่เคารพอย่างสูง
ของเราในทางพระศาสนาก็มี ๓ อย่าง คือพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์นี้ เป็นบุญคุณส่วนอบรมนีสัยใจคอเรา ให้เป็นคนสม
ลักษณะคนมาก่อนส่วนหนึ่ง พ่อแม่ก็เป็นผู้ก่อร่างเรามาให้เป็น
คนเหมือนคนร่างกายอวัยวะบริบูรณ์ มีหน้าซำยังเลี้ยงดูนอม

กลุ่มเกลี้ยเรามาจนโตใหญ่ ยกทรัพย์สมบัติให้เป็นกำลังหากิน
แก่เรา ตบแต่งเราให้เป็นหลักฐานถึงเพียงนี้แล้ว น้ำใจท่านก็ยัง
ไม่จิตใจห่างเหินคลายความรักใคร่สงสารจากเราเลยจนตลอด
อายุของท่าน อย่างนี้พ่อแม่ยังไม่สมควรที่ลูกทั้งหลายจะยกย่อง
ให้เหมือนพระที่เคารพบูชาตลอดอายุตนบ้างเทียวหรือน้องที่
รักของพี่ จงจำไว้ พ่อแม่ทั้ง ๒ ของเรานี้แหละ เป็นพระบังเกิดหัว
ของเราแล้ว เป็นพระ ๒ องค์ประจำชีวิตของเราเฉพาะเท่านั้น
หาเปลี่ยนอีกไม่ได้เลย ใครไม่นับถือเลี้ยงดูพระ ๒ องค์นี้ ก็เท่า
กับเสียชาติเกิด ทางศาสนาเสียอีกเรายังพอเปลี่ยนได้ ไม่นับถือ
ศาสนาพุทธ ก็ไปนับถือศาสนาแขกมหมัด ศาสนาคริสต์เียนพระเยซู
ก็ได้ ยังมีที่เลือกนับถือได้อีกมาก แต่พระ ๒ องค์ คือพ่อแม่ นี้
เราจะไปหาเปลี่ยนใหม่ที่ไหนอีกไม่ได้เป็นอันขาด ยากดีมีเงิน
ท่านก็เป็นพ่อแม่ซุบเลี้ยงเรามา ถึงท่านจะโง่งเง่าเลอะเทอะอย่างไร
แต่น้ำใจของท่านยังเต็มเปี่ยมด้วยความรัก เอ็นดูสงสารเราไม่
มีบกพร่อง จำเป็นที่เราต้องเคารพนับถือบูชา เป็นอย่างสละ
อันสูงสุดประจำชีวิตของเราทีเดียว พลังเปลือยหลงลืมเสียมิได้
ต้องระลึกนึกถึงบุญคุณของท่านอยู่ตลอดเวลา เมื่อว่ากันตาม
จริง คนที่มีความรักใคร่เอ็นดูสงสารเราในโลกนี้ ก็คือพ่อแม่
๒ คนนี้เท่านั้น ผัวหรือเมียที่ว้ารักใคร่กันจริง ก็เพียงฉาบฉวย
เหมือนแป้งผัดหน้า ไม่จริงแท้แน่นอนเลย ส่วนพ่อแม่ พี่รับประกัน
ได้ที่เดียวว่า ลูกคือดวงใจของท่านอย่างแน่นอนที่สุด ไม่มีเวลา
เสื่อมถอย น้องเคยได้ยินบ้างไหมว่า ลูกที่ไม่รู้จักคุณพ่อแม่ ไม่
เลี้ยงดูพ่อแม่ ไม่นับถือพ่อแม่ ดูถูก ต่ำว่าเสียดสีพ่อแม่แล้วมีความ
จำเวรญัตติเนื้อตั้งตัวได้มีที่ไหนบ้าง ลูกออกตัญญู ไม่เพียงแต่ลม

ปากติฉินนินทาของพ่อแม่เท่านั้น ถึงคนอื่น ๆ ใครได้พบเห็น เขาก็พลอยแข่งชกหักกระดุกให้อีกด้วย จะไม่มีใครคบค้าสมาคม กับลูกอกตัญญูเช่นนั้นเลย เพราะเขากลัวมันเนรคุณเขา แต่พ่อแม่ ของมัน ๆ ยังเนรคุณได้ คนอื่นทำไมจะเนรคุณ ไม่ได้เมื่อเช่นนี้ ลูกอกตัญญูนั้นจะไปไหนทำอะไร ก็จะไม่มีการเล่นด้วย จะได้ยินได้เห็นแต่ถ้อยคำสาปแช่ง กิริยาเหยียดหยัน น้ำใจของมันจะ ไม่มีสุข ไม่ซำก็ต้องฉิบหายวาววอดเท่านั้นเอง

ส่วนคนที่ตีด้วยยศศักดิ์ คนที่เป็นปราชญ์ หรือที่เป็น ใหญ่เป็นโตสูงสุดเพียงไร เช่นพระเจ้าแผ่นดิน พระพุทธเจ้าของเรา ล้วนแต่มีน้ำใจหนักแน่น กอบด้วยความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ แล ต่างถนอมทำนุบำรุงนับถือเคารพยำเกรงพ่อแม่ของตัวอยู่ตลอด ทั่วกันหมด ไม่มีใครที่มั่งมีศรีสุขหรือมีชื่อเสียงด้วยความอกตัญญู ทรมานต่อพ่อแม่เลยสักคนเดียว ลูกสัตว์ดิรัจฉานมันยังรู้จักแสดง ความรัก ความหวงแหนพ่อแม่ของมัน ลูกอกตัญญูเป็นมนุษย์ แต่ไม่รู้จักคุณพ่อแม่ จะเป็นคนเลวกว่าสัตว์ดิรัจฉานสักเพียงไหน นับว่าเสียชาติเกิด น่าจะหนีรกรรมเข้าห้องมนุษย์เกิดเป็นแน่

เวลานี้ ถ้าน้องยังไม่รู้สึกต่อบุญคุณของพ่อแม่ที่มีต่อน้อง พี่ขอท้าวว่า น้องจะต้องรู้สึกเคารพรักใคร่นับถือพ่อแม่ขึ้น อีกมากกว่านี้ และจะรู้สึกกระตาคใจตัวเองที่ละเลยเพิกเฉยพ่อแม่ มาแต่ก่อนนั้น คือเมื่อน้องนึกเทียบกับตัวของน้องว่า น้องมีความ รักใคร่เอ็นดูลูกของน้องเวลานี้เพียงไรบ้าง รักลูกเป็นแก้วตา ไข่ใหม่ ห่างลูกไปสักครึ่งวันก่อนวันรู้สึกคิดถึงใจแทบขาดไข่ใหม่ หากใครจะมาข่มเหงทำร้ายลูกเป็นยอมเอาชีวิตเข้าแลกได้ไข่ใหม่

แล้วคิดหวังว่าเราจะได้ฟังลูกเมื่อแก่เฒ่าลงใช้ไหม ที่น้องกำลัง
ทำมาหากินอยู่เวลานี้เพื่อเก็บเล็กผสมน้อยไว้ให้ลูกใช้ไหม ตัว
ของน้องจะอด ๆ อดยาก ๆ บ้าง ก็ไม่เป็นไร แต่ขอให้ลูกได้กิน
อิ่มนอนหลับเป็นแล้วกัน ดั่งนี้ใช้ไหม เหล่านี้แล้วหวนไปนึกถึงพ่อ
แม่ของเรา เมื่อเรายังเล็ก ๆ อยู่ นั่น ท่านจะต้องมีน้ำใจอย่างเดียว
กับที่น้องกำลังรักลูกของน้องอยู่เวลานี้เหมือนกันทีเดียว ไม่
ผิดแผกแตกต่างกันเลย หรือกลับจะมากเสียกว่าก็ได้ สังเกตดู
เวลานี้ซิ ลูกของน้องที่เกิดมา พ่อแม่ทั้ง ๒ ท่านเอาใจใส่เป็น
ธุระกังวลเพียงไร นี่ไม่เพราะความรักความเอ็นดูของพ่อแม่
เราดอกหรือ ท่านรักเราแล้วยังแถมไปรักถึงลูกของเราอีก เรา
ยังจะไม่เห็นสมควรบูชาความรักท่านบ้างหรือ ถึงส่วนอื่น ๆ ท่าน
จะบกพร่องอย่างไร แต่ส่วนความรักในเราท่านเป็นไม่บกพร่อง
แน่นอนทีเดียว

ที่ที่ต้องชี้แจงมาให้ฟังยัตยานี้ ก็เพื่อชี้ให้น้องรู้จัก
บุญคุณของพ่อแม่ แล้วจะได้เคารพนับถือในพ่อแม่ให้เป็นอย่างดี
ยิ่ง จะได้ยึดปฏิบัติท่าน พอให้ท่านมีความสุขสบายบ้างตาม
สมควร เพราะท่านแก่เฒ่าลงไปทุกทีแล้ว โดยมากที่พี่ได้สังเกต
เห็นบรรดาลูกหญิงลูกชายตามชาวบ้าน ไม่ใคร่จะนึกถึงบุญคุณ
ของพ่อแม่ตัวก็มากนักน้อย เห็นพ่อแม่เหมือนคนรับใช้อยากได้
อะไรก็รีบเร้าจะเอาให้ได้ เมื่อไม่ให้สมใจอยากหรือทำให้ไม่
ทันใจ ก็กล่าวคำพูดถากถางสูง ๆ ต่ำ ๆ กระทบกระเทียบเปรียบ
เปรย โต้ขึ้นหน่อยก็คอยจ้องแต่จะขอแบ่งมรดก คล้ายกับคอย
แข่งให้พ่อแม่ตายจากไปเสียเร็ว ๆ คนจะได้ครอบครองมรดก

นั้น ๆ พอมิคุ้มตัวตัวเมียเป็นคู่ครองแล้ว เกือบจะไม่ใยดีในพ่อแม่เสียเลย ดูเหมือนมองไม่เห็นพ่อเห็นแม่ หลงไหลใฝ่ฝันอยู่กับคู่หัวตัวเมียที่เขาเป็นคนอื่นเข้ามาเป็นเซยเป็นสะไก เป็นกาฝากอยู่เท่านั้น ลืมพ่อลืมแม่ไปชั่วคราว หาได้นึกถึงสาระทุกข์สุขดิบของพ่อแม่บ้างเลย แต่ครั้นพอมีลูกของตัวออกมา ก็ไม่พ้นอกพอกแม่ ต้องวิ่งวุ่นกังวลเป็นธุระโน่นนี่ไปทุกหัวระแหงอีก ส่วนพ่อแม่ใจดีเกินขนาด รักลูกเสียจนหลงเหมือนกัน ยอมตามใจลูกทุกอย่าง เว้นแต่ดาวกับเดือนเท่านั้นที่นำมาให้ไม่ได้ ลูกอยากได้อะไรเป็นงก ๆ งาม ๆ แสงงามมาให้ ที่ต้องกั๊กหนีขี้มสีนเขามาให้ก็มากมาย ลูกจะเหลียวแลเสียงดูอะไรบ้างหรือไม้ก็ช่าง กั๊กหน้าหาเสียงห้องของตัวไปอีก ทั้งกำลังวังชาก็ลดน้อยแก่เฒ่าลงทุกวัน คิดถึงว่าจะอาศัยลูกบ้างลูกก็ไม่นำพา นึกน้อยใจขึ้นมากสิ้นข้าวก็ต้องเอาน้ำเย็นกลั้วจะหาน้ำแกงก็คงไม่มี อนิจจาน่าสงสาร พ่อแม่ของเราเป็นเช่นนี้บ้างหรือเปล่าน้องเอ๊ย อย่าเห็นขี้ตึกว่าไส้ เซยสะไก้นั้นเขาเป็นกาฝากเข้ามา เขาก็จำเป็นต้องรักใคร่นับถือเลี้ยงดูพ่อแม่เขาบ้างเหมือนกัน อย่าหลงคนอื่นจนลืมพ่อแม่ของตัว พ่อแม่เรา ๆ ต้องเลี้ยงเคารพบูชา พ่อแม่เขา ๆ ก็ต้องเลี้ยงเคารพบูชาด้วย ต้องถ้อยทีเจสี่ยถนอมน้ำใจกัน อย่าให้เสียเขาเสียเราได้จึงจะนับว่าคนดี

น้องคนดีของพี่ จงเชื่อฟังคำที่พี่ชี้แจงมานี้เถิด จึงจะชื่อว่าน้องรักพี่ นับถือพี่จริง แลอย่าเพื่อนับถือให้ยิ่งกว่าพ่อแม่ของเรา พี่ปรารถนาอยู่ว่า ถ้าน้องรักและนับถือพี่จริง ก็จงเคารพนับถือปฏิบัติพ่อแม่ให้ท่านเป็นสุขเย็นใจสบายกายเถิดหรือน้อง

จะแย้งว่า ก็เคารพนับถือเลี้ยงดูพ่อแม่อยู่แล้วนี่ถึงเช่นนี้เท่าที่พี่ได้ยินข่าว การเคารพนับถือเลี้ยงดูนั้นยังไม่จิตใจพี่ พี่เห็นว่าถ้าน้องยังรักและนับถือพี่ต่อไปอีก น้องยังสามารถเคารพเลี้ยงดูพ่อแม่ให้ยิ่งขึ้นกว่านี้ได้อีก ถ้าน้องปฏิบัติเลี้ยงท่านดีแล้ว พี่จะมาพลอยเป็นห่วง ถึงกับต้องชี้แจงสั่งสอนกันเช่นนี้ทำไม น้องอย่าเพื่อใจน้อยโกรธพี่ง่าย ๆ จงหมั่นเทียบว่าน้องรักลูกของน้องเพียงไรเท่าไร พ่อแม่ก็เคยมีความรักต่อพวกเรามาแล้วเพียงนั้นเท่านั้น แลยังไม่หมดเพียงเท่านั้นยังมีความรักประจำใจท่านอยู่อีก จนกว่าท่านจะหมดลม เมื่อหมั่นนึกไว้ จะได้เตือนใจปฏิบัติท่านให้เต็มสติกำลัง และจะไม่เสียเปล่า เพราะลูกของน้องจะได้เห็นกิริยาอาการที่น้องประพฤติต่อพ่อแม่ นั้น เป็นนิสัยต่อไปถึงคราวตัวของน้องเองแก่เฒ่าลง พวกลูก ๆ ที่เคยเห็นตัวอย่างอบรมนิสัยมาแต่เล็กแต่น้อยนั้น จะได้เคารพนับถือเลี้ยงดูน้องเป็นอันดีต่อไปด้วยถ้าน้องไม่นำพาต่อพ่อแม่ ทำเหินห่างเสีย ผลอันนี้ก็ตามสนองแก่ตัวน้องเอง คือลูกของน้องมันก็จะไม่นำพาต่อน้องบ้างเป็นกำเกวียนกงเกวียน ไล่กันลงไปเป็นทอด ๆ เท่านั้น

พี่หวังว่า เมื่อน้องได้ทราบจดหมายชี้แจงของพี่นี้แล้ว คงจะเต็มใจปฏิบัติเลี้ยงดูพ่อแม่ให้ยิ่งขึ้นกว่าเดิมอีก และคงจะนึกเสียใจที่ปล่อยปละละเลยทอดทิ้งไม่นำพาพ่อแม่มาเสียนาน แต่พี่ก็ยินดีให้อภัยไม่ถือโทษ ขอให้น้องตั้งใจทำดีใหม่แก้ตัวก็แล้วกัน เรื่องนี้อัดใจพี่มานานแล้ว จึงต้องพูดกันมากหน่อย

ถ้าน้องเห็นว่าคำชี้แจงนี้จะเป็นคุณประโยชน์แก่เพื่อนบ้านใกล้
เรือนเคียง จะนำออกสู่กันอ่านก็ได้ เพราะก็ล้วนแต่ญาติพี่น้อง
กันเองโดยมาก วันหลังจะชี้แจงมาอีก

จากพี่ผู้ปรารถนาให้พ่อแม่เป็นสุขด้วยการปฏิบัติของ
น้อง

วาสนา

เมื่อรักดี แต่ไม่ทำ ซึ่งความดี สุขจะมี มาได้ ไฉนกัน

๒. การประพุดิระหว่างผัวเมีย

น้องที่รักของพี่

หนังสือฉบับก่อน พี่ได้พูดชี้แจงถึงคุณพ่อแม่ และนำให้ลูกเคารพนับถือเลี้ยงดูพ่อแม่ เป็นเหมือนพระ ๒ องค์ให้กวดขันอย่าละเลยทอดทิ้ง ฉบับนี้พี่ขอพูดให้ฟังถึงเรื่องผัวเมีย น้องอย่าเพื่อยิ้มเยาะว่า เขารู้จักกันแล้วทั่วบ้านทั่วเมืองไม่ต้องสอนเขาดอก แต่พี่ก็ไม่ได้ตั้งใจจะชี้บอกว่าคนอย่างนั้นเขาเรียกว่าผัว คนอย่างนี้เขาเรียกว่าเมียเช่นนั้นเลย เพียงแต่จะแนะนำให้รู้จักหน้าที่สำหรับประพุดิตต่อกันในระหว่างผัวเมียเท่านั้น มิได้อาจเอื้อมสู่รู้แนะนำจนเกินความรู้ จะกลายเป็นเดามากไป

ถ้ายึดเอาพ่อแม่เป็นหลัก ผู้ที่จะเข้ามาเป็นเขยหรือสะใภ้ก็ตาม ก่อนที่จะเป็นทองแผ่นเดียวกัน ฝ่ายพ่อแม่ ตลอดจนเจ้าตัวผู้จะเป็นผัวหรือเมียเขานั้น ต้องเลือกเฟ้น ใคร่ครวญความประพุดิต

ทรัพย์สินสมบัติ ตระกูล ของฝ่ายที่จะเข้ามาเกี่ยวตงนั้นจนละเอียดถี่ถ้วน เห็นตงามพร้อมกัน จนไม่มีตำหนิตืดเตียนแล้วจึงเป็นการตกลง เหมือนไปเลือกซื้อผ้าที่ตลาดฉะนั้นแม้ฝ่ายข้างที่จะมาเป็นเชยเป็นสะไก่นั้นเล่า เขาก็ต้องเลือกเฟ้นเช่นเดียวกัน รวมความว่า ตามธรรมเนียมประเพณีคู่ฝัวเมียจะต้องต่างเลือกเฟ้นเห็นตงามซึ่งกันและกันก่อนแล้ว จึงตกลงอยู่กินร่วมกัน หรือแม้ที่ผิดแพกแตกประเพณีไปบ้าง ก็ไม่พ้นจากความเห็นตงามของคู่เจ้าตัวเขาเลย แต่ทั้งที่ได้เลือกเฟ้นเต็มใจว่าตงามเรียบร้อยพร้อมกันแล้วนั้นแหละ ก็ยังมีเรื่องระหองระแหงแตกร้างผ่านตา รำคาญหูชาวบ้านอยู่เสมอมิใช่หรือ นี่เพราะอะไร เกิดถูกของปลอมเข้าแล้วหรือ เกิดชำรุดเสียหายขึ้นหรือ แต่ก็ยังแสดงให้ปรากฏว่าเขายังคงเป็นฝัวเมียกันอยู่ทั้งที่กำลังมีเหตุกระนั้น เหตุข้อนี้แหละ ที่ชาวบ้านอย่างพวกน่องมักไม่รู้จัก คลำเหตุไม่ถูก จึงแก้ให้หายเหตุระหองระแหงนั้นไม่ได้ พึ่งจึงถือเป็นข้อชี้แจงให้น่องได้ทราบเสียในที่นี้ บางทีจะเป็นประโยชน์ช่วยระงับความร้าวรานระหองระแหงที่อื่น ๆ ได้บ้าง

ผู้เป็นเชยเป็นสะไก่ ล้วนแต่เป็นคนอื่น ไม่ได้เกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันเลย หรืออย่างที่เกี่ยวข้องก็ห่างหลายทอดหลายชั้นไปแล้วทั้งนั้น แต่ประเพณีก็ยังให้นับว่าเป็นญาติอันสนิทได้ เมื่อเกี่ยวตงเป็นเชยเป็นสะไก่ติดต่อกันขึ้น ยิ่งที่อยู่ต่างบ้านห่างไกลกัน พันเพ้อธยาศัยใจคอ ความประพฤติ มักนิยมไปต่าง ๆ กัน อันวิธีที่จะกล่อมเกล่าเชยหรือสะไก่ ให้มีนิสัยร่วมรอยเดียวกับฝัวตนได้นั้น ไม่ใช่วิธีง่าย ๆ วิธีหยาบ ๆ ต้องอาศัยวิธีอย่างละมุน

ละม่อมลึกซึ้ง ทั้งต้องผ่อนหรือเร่งฝ้ายตนเข้าหาเขาบ้างจึงจะเป็นไปพอดี ถ้าตัวไม่ผ่อนผันสั้นยาวเข้าหาบ้าง คอยแต่ให้ฝ้ายเขาเขยิบผ่อนเข้ามาฝ้ายเดียว ย่อมเป็นวิธีเห็นแก่ตัวเองมากเกินไป ไม่ได้นึกถึงผู้อื่นบ้าง อย่างนี้ไม่ได้เพราะถ้าเป็นเราบ้าง เราจะรู้สึกขุ่นข้องอย่างไร เมื่อเราไม่พอใจที่คนอื่นกระทำแก่เราอย่างใด เราก็ไม่ควรกระทำอย่างนั้นแก่คนอื่นด้วย จึงจะเป็นการยุติธรรมถูกต้องดีที่สุดในที่สุด

ต่อไปนี้ ก็จะพูดถึงหลักว่าจะควรกระทำอย่างไร เพื่อให้รู้จักผ่อนผันสั้นยาวต่อกัน ผู้ที่เป็นฝ้ายผ้า ควรตั้งตัวให้สมกับชื่อ เพราะเมื่อว่าตามทางกฎหมายของบ้านเมือง ผัวกับเมียนับเป็นเหมือนคนเดียวกัน ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน จึงไม่ควรดูหมิ่นดูแคลนเมียของตน ต้องนับถือยกย่องไว้ว่าเป็นคู่ผ้าตัวเมียของตน มีเกียรติยศเท่ากับตน เพราะถ้าผัวไม่ยกย่องนับถือเมียของตน กลับแสดงความดูหมิ่นเสียเองแล้ว คนอื่นใครเล่าเขาจะเกรงใจนับถือตาม จะเป็นที่ครหาของเพื่อนบ้านทั้งฝ่ายข้างเมียตลอดพ่อตาแม่ยาย ก็จะพลอยกินแหนงแคลงใจไม่เป็นอันไว้วางใจนับถือซื่อตรงต่อกันได้ ความระหองระแหงจะเริ่มก่อขึ้นแล้วอาจลุกลามใหญ่โตไปก็ได้ ถึงว่าฝ้ายผ้าจะยกย่องนับถือไม่ดูถูกดูหมิ่นเมียของตนแล้วก็ตาม ข้อสำคัญอีกคืออย่าเป็นคนประพฤตินอกใจเมีย ข้อนี้เป็นข้อสำคัญของการอยู่กินเป็นผ้าผัวเมียยิ่งนัก เพราะฝ้ายหญิงเขาถือเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง ดังคำพูดว่า “เสียทองเท่าตัว ไม่ยอมเสียผ้าแก่ใคร” ดังนั้นควรนึกถึงน้ำใจเราบ้างว่า หากเมียนอกใจเราๆ ไม่ชอบ โฉนเราจึงยัง

ชอบนอกใจเมียเล่า ไม่เป็นการยุติธรรมเลย และอย่าหัดเป็น
นักเลงการพนัน นักเลงเหล้า จะเป็นเหตุดูหมิ่นกันเมื่อชื่อตรง
ประพடுத்தัวตีต่อกันตามฉันทคู่ผัวตัวเมียแล้ว ความมอบหน้าที่
ดูแล จัดการบ้านเรือนให้เป็นหน้าที่ของเมียจัดทำเป็นการให้
อำนาจเชื่อถือต่อกัน แลเครื่องประดับตกแต่งกายก็ควรอนุญาต
ให้ซื้อหาได้ตบแต่งพอสมควร อย่าปล่อยให้ชนต่างจนนำบัตรสี
หรือตระหนี่ตีเหนียวยอมนะมุกขะมอมจนน่ารังเกียจของเพื่อนบ้าน
ญาติพี่น้อง เหล่านี้เป็นหลักกว้าง ๆ วางไว้พอเป็นเครื่องเทียบ
แต่จะถือตรงตามหลักนี้แน่วไปนักไม่ได้ต้องรู้จักอนุโลมผ่อนผัน
เข้าหาหลัก อย่าปล่อยให้หย่อนห่างหลักเกินไป อย่าติดหลัก
ยึดหลักแฉเกินไป รวมความว่า ต้องรู้จักผ่อนผันเข้าหากัน อย่าง
ที่ผู้ใหญ่เคยให้พรเมื่อเวลาตบแต่งกันใหม่ ๆ ว่า อย่าดึงตื้อเข้าหากัน
ถ้าฝ่ายหนึ่งเป็นไฟ ฝ่ายหนึ่งต้องเป็นน้ำ จะเป็นไฟพร้อมกัน
หรือเป็นน้ำพร้อมกันทั้ง ๒ ฝ่ายไม่ได้

เมื่อฝ่ายผัวประพடுத்தัวตีต่อเมียของตนได้เช่นนี้ เมีย
ที่ดีควรรู้สึกภูมิใจ เห็นว่าผัวชื่อตรงยกย่องนับถือตนเป็นอันดี
แล้วอย่าทำเมินเฉยไม่นำพา หรือตั้งปึง ข่มขู่เพื่อให้ผัวอยู่ใน
อำนาจตน หรือรู้มากกว่าผัว เช่นมีลูกอ่อนกินนอนกกอยู่นั่นเอง
ทำอะไรอื่นอีกไม่ได้ ผัวต้องทำทั้งสิ้น บางทีลูกจะหลับก็แก้ง
ปลุกให้ร้อง เพื่อตนจะได้ไม่ต้องทำงาน ดังนี้เป็นต้น ควรประพุด
ตนตอบแทนความดีของผัว ด้วยความดีของตนบ้างจึงจะถูกต้อง
สมกับที่รักใคร่นับถือกันจริง หลักที่ควรจะประพุดคือตั้งใจ
ปฏิบัติการทำงานธุระหน้าที่ตามที่ผัวมอบหรือสั่งไว้ ให้สำเร็จเป็น
โดยเรียบร้อย โดยหน้าชื่นตาบาน อย่าทำอย่างเสียไม่ได้ ประชด

ประชันแสงอนต่าง ๆ ต้องหัดน้ำใจให้เป็นคนอดทนโอบอ้อม
อารี เคารพนับถือ ต้อนรับผู้คนฝ่ายข้างฝวด้วยความสงบเสงี่ยม
เรียบร้อย อย่าเกียดกันหรือแสดงกิริยาตูดูกตุมหิน อย่าประพฤติน
นอกใจ ต้องซื่อตรงจงรักต่อฝวตนโดยเฉพาะ ทรัพย์สินเงินทอง
ที่ทำมาหาได้ ต้องรู้จักระเหมัดระแห่มเก็บหอมรอมริบ สิ่งไร
ควรเสียไม่ควรเสียต้องเข้าใจไม่ควรจ่ายก็อย่าจ่าย พอมมีทาง
ที่จะซ่อมแซมหรือยังพอใช้ได้ก็อย่าเพื่อให้เสียหาย เป็นการทุ
เงินที่จะต้องจับจ่ายโดยไม่จำเป็น และโดยหน้าที่การงานโดย
ทั่วไป ต้องเป็นคนขยันอย่าเกียดจร้านหรือรู้มาก ปล่อยให้ฝาย
ฝวทำคนเดียว ดนนั่งคอยซันี้ว อย่าเล่นการพนัน อย่าดื่มน้ำเมา
ต้องรู้สึกเสมอว่าตนก็เป็นเหมือนคนเดียวกับฝว ๆ ก็เป็นคนเดียว
กับตน อย่างโบราณว่า “หยิกเล็บเจ็บเนื้อ” คือเป็นผู้ใกล้ชิด
ติดต่อกันต้องกระเทือนถึงกันเสมอ ทั้งชั่วแลดี อย่าเอาแต่ใจตัว
ฝายเดียวอย่าเป็นคนปากจืด หรือเที่ยวสาระแนเก็บเอาเรื่องที่
โน่นมาเล่าทางนี้ เก็บเรื่องทางนี้ไปเล่าที่โน่น ต้องเป็นคนอยู่
กับเหยาเฝ้ากับเรือน จึงจะสมกับที่เรียกว่าแม่เรือน

อนึ่ง ฝายพอดาเม่ยายพอดฝวแม่ฝว เป็นฝายหนุนสำคัญ
อย่างหนึ่ง คือมักให้ท้ายลูกของตน สารพัดลูกของตนต้องดีเสมอไป
ไม่มีผิด ไม่มีเสีย ไม่มีควมยกย่องนับถือเชยสะไก้ของตนเช่น
เดียวกับลูกของตนเลย คล้ายกับหาเขยมาเป็นบ่าวให้ลูกสาว
ตนใช้ คำว่าได้ตามอำเภอใจ หาสะไก้มาให้ปฏิบัติลูกของตน
ตลอดถึงตนด้วย เช่นนี้นับว่าเสียผู้ใหญ่ ทำให้เด็กถอนหงอกได้
เมื่อก่อนตบแต่งเชยสะไก้ดีเป็นแก้ว พอดบแต่งกันแล้ว เชยสะไก้

เลวเป็นกา นิสัยผู้ใหญ่เป็นเช่นนี้ สมอยู่หรือที่พวกเขยสะไภ้ จะเคารพนับถือ เมื่อเขาไม่เคารพนับถือก็กลับหาว่าเขาหยิ่งอวดดี ส่วนตัวของตัวล้มตาเห็นโลก จนผมเปลี่ยนเป็น ๒ สีแล้ว จะเห็นเงาตัวบ้างไม่มีเลย ที่ตัวกระทำลายไปนั้นถูกต้องดีแล้วหรือ ว่าโดยขนบธรรมเนียมประเพณีแลศีลธรรม ถูกแต่กับน้ำใจอคติ ของตัวนั้นเท่านั้นกระมัง ลืมเสียแล้วหรือ เมื่อสมัยตนยังเป็น เขยสะไภ้มาก่อนนั้น เคยรู้สึกลำบากใจเพียงไรบ้าง นี่แหละเขา จึงว่าแก่แล้วเหลวไหล ถ้าฝ่ายผู้ใหญ่ประพฤติตนให้สมกับความ เป็นผู้ใหญ่ ไม่มีอคติเห็นแก่ตัว เห็นแก่ลูกหลานของตัว ใครผิด ก็ชี้ผิดให้เห็น ใครถูกก็ชี้ถูกให้เห็น แล้วบังคับไปตามผิดตามถูก อย่าลำเอียงน้ำใจหนักแน่นไม่หุบเบาเชื่อคำยุแหย่ง่าย ๆ หรือชอบ คนประจบสอพลอ ทั้งตั้งตนให้สมเป็นผู้ใหญ่ มีเมตตากรุณาตลอด ทั่วไปตั้งตนดีได้เช่นนี้ ทำไมเด็กจะไม่ยำเกรงนับถือ เขยสะไภ้ นั้นตนได้เลือกเฟ้นจนพอใจมาแล้วมิใช่หรือ แล้วจะมากลับดู-หมิ่นสิ่งที่ตนเองเลือกมาเช่นนี้ จะถอนหงอกได้หรือยัง

อีกประการหนึ่ง นับว่าสำคัญอยู่ คือตามธรรมดาที่ยัง นับถือกันตามชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย แต่พอสุราเมรัยเข้าปากแล้ว ดู เหมือนเจลี่ยลงเท่ากันหมด ไม่มีเด็กผู้ใหญ่ ไม่มีเขยสะไภ้พ่อตา แม่ยายเสียเลย เป็นเพื่อนซี้เมาออกดกอกันได้หมด เมื่อเช่นนี้ ถ้อยคำตักเตือนของฝ่ายไรจะมีน้ำหนักอย่างไร ใ้เห็นดินงู-เห็นนมใ้ เลยขบกันไม่ลง หมดทำไม่รู้จะเลียงทางไหน เอาช้าง เข้าอุอย่างด้าน ๆ ว่า “เขาอบน้ำร้อนมาก่อน” อนิจจาการอบ น้ำร้อนก่อนสามารถทำให้เป็นคนดีคนฉลาดมากอย่างนั้นหรือ

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

เห็นเหมาะอยู่แต่ฉลาดแนะนำชักชวนล่อเด็กให้ร่วมวงกับตน
ก่อนกระมัง สาธุ ขอน้องอย่าได้นึกว่าที่พูดมานี้เป็นการหลบหลู่
ดูหมิ่นท่านผู้ใหญ่เลย พี่ขอบอกว่า คนแก่ที่มีน้ำใจเป็นผู้ใหญ่
นั้น พี่เคารพนับถือกราบไหว้เทียบชั้นพ่อแม่ปู่ย่าตายายทั่วไป
แต่คนแก่ที่มีน้ำใจไม่เป็นผู้ใหญ่ พี่ยอมรับบาปละว่านับถือไม่ลง
เพราะถ้านับถือ ก็เหมือนกับเราแก้งให้คนแก่นั้นเร็วกว่าเก่า
อีกหลายเท่า ด้วยจะทะนงตัวว่า กูสำมะเลเทเมาอย่างนี้ก็ยังม
คนนับถือ ที่พี่พูดเลยมาถึงเรื่องนี้ด้วย ก็เพื่อให้คอยระวังตัว จะ
ปลั่งเปลอเห็นดิงตามเขาไป เรื่องการปฏิบัติระหว่างผิวเมีย
สำหรับคราวนี้ เห็นพอจะพักได้กระมัง เพราะถ้าขึ้นพูดมากไป
จะทำให้พี่ขึ้นมาเยี่ยมบ้านลำบาก

จากพี่ผู้อยากเห็นน้องมีความรักใคร่กลมเกลียวในระหว่าง
คู่ผิวเมีย

วาสนา

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961116505

๒๑

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

หน้าว่าง

เด็กผู้ใหญ่ ใครสามารถ ฉลาดกว่า จงคบหา สามภักดิ์ จักสุขสันต์

๓. การเลี้ยงอบรมลูก

น้องที่รักของพี่

ตามที่พี่ได้ชี้แจงมาให้ฟัง ๒ ฉบับแล้ว คงเป็นที่พอใจน้องบ้างกระมัง เพราะนิสัยของน้องที่เชื่อว่าต้องการอยากดีรักดีอยู่เสมอ เว้นแต่เมื่อยังไม่รู้ว่าทำอะไรดี ทำอย่างไรถูก จึงทำดีทำถูกไม่ได้เท่านั้น เมื่อพี่ชี้แจงให้รู้ทางดีทางถูกเช่นนี้ พี่จึงหวังว่าน้องของพี่คงพอใจที่มีแนวสอนแนะให้ทำในทางถูกทางดีอยู่แล้ว

คราวนี้พี่ขอพูดถึงเรื่องการเลี้ยงลูกให้ฟังต่อไปอีก การเลี้ยงเด็กตามแถบบ้านเรา พี่สังเกตเห็นว่ายังบกพร่องอยู่อีกมากทั้งนี้เพราะผู้ที่จะเป็นพ่อเป็นแม่เด็ก ไม่ได้เตรียมตัวฝึกฝนอบรมหน้าที่นี้มาก่อน สักแต่ว่าพอเติบโตขึ้น ก็แสวงหาผิวหาเมีย ลืมนึกเสียว่า ลูกจะต้องเกิดมีในเวลาต่อมา ครันมีลูกเข้าซิ จึงหมด

ความรู้ที่จะปฏิบัติต่อเด็ก ประคบประหงมกันไปตามแกน ใช้เวลาเลี้ยงลูกคนหัวปีนั่นเอง เป็นการหาความรู้ในการเลี้ยงเด็กต่อไป เป็นการเลี้ยงอันตรายอย่างที่สุด ลูกที่แข็งแรงจริง ๆ จึงจะทนรอดมีชีวิตมาได้ ผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่ก็มักต้องอาศัยกำลังของพ่อตาแม่ยาย พ่อผู้แม่ผู้ ช่วยเลี้ยงดูหลานด้วยเป็นส่วนมาก ขึ้นปล่อยให้พ่อแม่เลี้ยงกันเอง เห็นจะเป็นตัวยาก แต่กระนั้น การเลี้ยงก็มีใช้ว่าถูกต้องเรียบร้อยดีแล้วพอใช้ได้แก้ขัดไปชั่วคราว เพราะเคยผ่านมามาก หรือเคยเลี้ยงลูกมาก่อนหลายคนแล้วเท่านั้น วิธีปฏิบัติเด็กก็ยังไม่ดี การอบรมเด็กก็ไม่เป็น ถึงกระนั้น ก็พอเลี้ยงดูกันมาได้อย่างเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรม ที่พี่พูดมานี้ ถ้าท่านผู้ใหญ่ชั้นพ่อแม่ได้ยินเข้าแล้วคงถูกย้อนว่า “คนแต่ก่อนเลี้ยงลูกไม่เป็น ทำไมเจ้าจึงรอดมาได้จนบัดนี้เล่า ถ้ารู้ว่าโตขึ้นแล้วจะเนรคุณเช่นนี้ เมื่อเล็ก ๆ เอาซี่เกี้ยวัดปากเสียแต่เมื่ออยู่ในผ้าอ้อมก็จะดี” ดังนี้ พี่ก็ยอมจะว่าจะทำอะไรก็ช่างเถอะยอมให้อภัยว่าท่านอาบน้ำร้อนมาก่อน แต่ไม่ใช่ยอมให้อภัยเพราะรู้ดี รู้มากกว่าเป็นแน่ เพราะถ้าคนอื่นอาบน้ำร้อนก่อน เป็นคนตีคนฉลาดจริงแล้ว บ้านเมืองเราจะเป็นป่าเถื่อนอยู่เช่นนี้หรือ พวกอาบน้ำร้อนก่อนจะลำบากยากจนเหมือนอย่างนี้หรือ

ลูกเป็นสิ่งปรารถนาพ่อแม่ เป็นยอดความประสงค์เป็นดวงใจของพ่อแม่ พ่อแม่ทุกคนจึงควรถนอมก่อกอบเลี้ยงดูของตัวให้ดี อบรมไปเสียตั้งแต่อ่อนแต่อดอก ออย่ารอเมื่อนั้นเมื่อนี้ การอบรมลูกไม่ใช่เพียงให้เรียนหนังสือ อ่านหนังสือเท่านั้น นิสัยใจคอเป็นสำคัญที่สุด พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก โดย

มากเมื่อลูกลืมตาเห็นบ้านเรือน ดูเหมือนจะพร้อมกับเห็นพ่อแม่ที่เดียว ความประพฤติ กิริยา มารยาทของพ่อแม่ที่ประพฤติให้ลูกเห็นอยู่ตั้งแต่ยังเล็ก กำลังอุ้ม กำลังป้อนข้าวอาบน้ำอยู่นั้นนี้แหละเป็นการเรียนของลูกที่จะจดจำทำเอาอย่างเป็นการสอนลูกของตัวอย่างไม่รู้สึก คิดดูเพียงผืน ๆ ไม่ต้องอ้างถึงนิสัยที่จะติดต่อกันได้เมื่อลูกคลอตออกมา เพียงอยู่ในครรภ์ไม่ทันคลอตหน้า ตา คิ้ว คาง ยังละม้ายเหมือนพ่อแม่ได้แล้ว โฉนเมื่อคลอตออกมาแล้ว นิสัยใจคอจะไม่เลียนแบบกันไว้ได้เล่า

การที่พ่อแม่ผู้ใหญ่ใกล้เคียง ทะเลาะเบาะแว้งอะอะกันบ่อย ๆ เสพสุรายาเมา ติดการพนันในบ้านเหล่านี้ เท่ากับมาตั้งโรงเรียนสอนลูกหลานของตัวโดยตรง ลูกหลานก็จะค่อยคุ้นกับเสียงทะเลาะเบาะแว้งคำพูดหยาบโลนต่าง ๆ เห็นกิริยากระดกกระโดนโด่ของผู้ใหญ่ ได้กลิ่นสุรายาเมาและเสียงอ้อแอ้ของพวกขี้เมา วิธีเล่นต่าง ๆ ของการพนัน กิริยาอาการต่าง ๆ เหล่านี้จะติดต่อกับนิสัยขึ้นทีละน้อยตามลำดับที่ลูกโตขึ้น อย่างนี้ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ลูกนั้นจะมีนิสัยดีได้ คงไม่ผ่าเหล่ามีนิสัยดีอยู่ได้ เพราะมีโรงเรียนผ่านตาผ่านหูอยู่เสมอ หรือการที่ผู้ใหญ่มีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่ ป้า น้า อา สอนเด็กให้ดำคนนั้นคนนี้ แสดงกิริยาหยาบโลนต่าง ๆ เด็กไม่รู้เดียงสา กำลังจดจำ ก็จำไว้ทำตามอย่างที่ผู้ใหญ่สอน เมื่อยังเป็นเด็กเล็ก ๆ ดูก็เห็นเป็นน่าเอ็นดูเด็กทำได้คล้ายกับผู้ใหญ่ ต่างชอบออบออบใจว่าลูกข้าหลานข้าฉลาด ถึงเด็กจะดำว่าตนก็ยิ้มได้ คล้ายกับได้รับคำให้พร แต่พอเด็กเชื่องขึ้นหน่อย แสดงกิริยาเช่นนั้นอีกฝ่ายผู้ใหญ่ชักจะ

รู้สึกถือตัว คว้าเด็ก ห้ามไม่ให้กระทำอย่างนั้นเด็กเคยตัวมาแล้ว
ละไม่ค่อยได้ง่าย ผู้ใหญ่พ่อแม่กลับเขียนตีหาว่าเด็กหยาบคาย
โง่งเง่า ไม่รู้จักพี่ป้าน้าอา เพียงเท่านั้นขอให้น้องลองตรองดูที่รี
ควรวติเตียนใครจึงจะถูก ผู้ใหญ่หัวหงอกหลอกเด็กใช้ไหม ทำไม
เมื่อจะหัดเด็กสอนเด็กให้พูดให้ทำ หัดในสิ่งที่ถูกที่ดีเสียทีเดียว
ไม่ได้หรือ จะได้ไม่ต้องเสียเวลามาหัดกลับนิสัยกันใหม่ นำสงสาร
เด็กน้อย ๆ ถูกพ่อแม่ผู้ใหญ่หลอกให้จำความชั่ว ความเสียหาย
จนเคยตัว ครั้นหนูน้อย ๆ นั้นจำได้ นำมาใช้พูดใช้เล่น กลับ
ถูกดุถูกตีจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย นำใจอย่างนี้หรือที่ว่ารักลูก
รักหลานตั้งแก้วตา ยักยักยักตามเรื่องก็ไม่ปรากฏว่าเคยล่อ
หลอกลูกของมัน วัวควายก็ไม่ปรากฏว่าลวงล่อลูกของมัน เหมือน
พวกมนุษย์ที่เป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หลอกเด็กลูกหลานของตัวเอง
ไว้เขียนตีดุด่าเช่นนี้เลย นึกดูแล้วไม่น่าขำขำหรือน้อง

อีกประการหนึ่ง เป็นความจริงทั่วไป ที่พ่อแม่ ปู่ย่า
ตายาย รักลูกหลานของตัวเองเป็นแก้วตาทั้งนั้น แต่รักมากเกินไป
รักจนหลง รักจนไม่ลืมหูลืมตา รักจนเกือบทวนหัวได้ จึงทำให้
ปิดความเฉลียวฉลาดที่เคยมีอยู่เสียหมดหมด ลูกหลานของตัวเอง
ละเป็นประเสริฐเลิศสอย ฉลาดว่องไว สอนสวดมนต์เที่ยว ๒ เทียว
ก็จำได้ ไม่มีอวใจเร็ว พูดแต่จะจำ ไม่รู้จักดำท้อใคร นี่เป็น
ธรรมเนียมของพ่อแม่ ตลอดจนปู่ย่า ตายาย จะต้องชมลูกหลาน
ของตนแก่คนอื่นเช่นนี้ ฟังดูช่างขำในใจพอใช้ทีเดียว พี่เอง
เคยพบมามาก ล้วนแต่อย่างดีเลิศทั้งนั้น ก่อนที่ฝากให้อยู่ใน
ปกครองของพี่ แต่ครั้นอยู่ไปไม่กี่วันดอก ที่ว่าดีฉลาดเฉลียว

ว่องไว ก็ว่องไวเหมือนเรือบรรทุกอิฐเต็มลำ สติปัญญาแม่นยำ
ก็ตีชนิดวัวควายสำหรับไถนา กิริยามารยาทที่ว่าเรียบร้อย ก็อย่าง
ชนิดลูกสิงลูกแมวนั้นแหละ ทำให้เห็นว่า เออสำนักของเราล้วน
แต่คนดีทั้งนั้น ก่อนจะเข้ามาจึงถูกยกย่องพรรณนาเสียเกินประมาณ
อย่างที่ว่าดีนั้นแหละ มักตรงกันข้ามอย่างระยำทีเดียว ที่พรรณนา
ว่าดีมาก นั้นแหละกลับเลวมากเพราะพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ลำเอียง
เข้าข้างลูกหลานของตัวเองเช่นนี้ เท่ากับช่วยให้เด็กของตนเหลว
ไหลลงเป็น ๒ - ๓ ต่อถูกหลอกถูกหัดให้เหลวไหลมาเมื่อยังเล็ก ๆ
นั้นก็ตอนหนึ่ง กลับมาให้ท้ายในตอนเชิงขึ้นอีก ลูกหลานทำ
ผิดพลาดค่อนข้างรุนแรง ก็ว่าเล็กน้อยนิดหน่อย ผิดพลาดเพียง
เล็กน้อย ก็เลยผสมให้ท้ายเป็น ไม่มีผิดเลย ลูกหลานข่มเหงคน
อื่นได้ กลับขยิบตายส่ง เมื่อพ่อแม่ผู้ใหญ่เลี้ยงดูบรมลูกหลาน
เช่นนี้ ยังมีน้ำใจอยากให้ดียิ่งขึ้นอีก ที่อยากให้ดีก็คืออยากให้
ระยำหนักลงอีกกรรมัง ลูกหลานของตัวเองทำชั่วจนเหม็นฉาว เพื่อน
บ้านตักเตือนกระซิบบอก กลับหาว่าดูถูกแกล้งใส่ความลูกหลาน
ตน ไม่ยอมเชื่อ ไม่ยอมอาศัยหุดตาของคนอื่นช่วยเป็นธุระดูแล
ให้บ้างน่าอนาใจ ถ้าลูกหลานในขณะยังเป็นทารกนั้น แต่มีความ
คิดเท่ากับผู้ใหญ่ เขาจะคิดอย่างไรกับผู้ใหญ่ของเขาบ้างหนอ
แลวิสัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย มีหน้าที่อยู่ แต่ต้องลำเอียงเข้า
กับลูกหลานของตัวเอง ไม่ถือหลักผิดถูกเท็จจริงเป็นหลักเท่านั้น
ดอกหรือ ถ้าอย่างนี้พี่ไม่ขอปรารภเป็นแล้ว เห็นเป็นบาปหนัก
ที่สุด เพราะตนเองก็ไม่ใช่ผู้ใหญ่ที่ชื่อตรงแล้ว มีหน้าซ้ำชัก
ชวนยุแหย่ลูกหลานของตนให้มีนิสัยเหมือนตนอีกด้วย โอคุณ
พระรัตนตรัย ขอน้องของพี่จงอย่าถือนิสัยอย่างนี้เป็นตำราเลย

หากเคยถือมาบ้างแล้ว จงรีบละเลิกเสียเถิด เป็นทางผิดทางชั่ว
ตกโลกนรก

หลักของพ่อแม่ที่ดีต้องมีน้ำใจมั่นคง ซื่อตรง ไม่ลำเอียง
ใครถูกก็ยกย่องสรรเสริญไปตามความถูก ใครผิดก็ติเตียนนินทา
ไปตามความผิด ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง ว่านั่นลูกหลานเรานั้น
คนอื่น นั่นหลานห่าง นี่หลานชิด ไม่เลือกว่าลูกหลานของตัว
หรือคนอื่น ยิ่งลูกหลานของตัวต้องกวตขันให้หนักเพราะต้องการ
จะให้เป็นคนดี อย่าแสดงความรักด้วยการตามใจลูก จะเท่ากับ
สอนลูกให้เป็นโจร ต้องคอยระแวดระวังเอาตาดูหูใส่ ที่จะไม่
ให้ลูกของตัวประพฤติไปในทางชั่วช้าเสียหาย ทุกอย่าง ไม่ว่าจะ
เป็นเหตุเล็กน้อย ต้องคอยชี้แจงความผิดความชั่วว่าให้โทษอย่างนั้น
อย่างนี้ ๒ - ๓ ครั้งก่อน อย่าเพ้อต่วนดุด่าเมียนตี คอยห้ามปราม
ในการทำความชั่วช้าลามก คอยอุตหนุนส่งเสริมให้หมั่นขยันทำ
แต่ความดี อย่าชู้ตะคอกจนลูกกลัวลานไม่กล้าเข้าใกล้ หรือถาม
อะไรไม่กล้าพูด ต้องตั้งตัวเหมือนเป็นที่ปรึกษาของลูก ให้ลูก
มีทั้งความรักแลนับถือยำเกรง อย่าแสดงความรักจนออกหน้า
ธรรมดาเด็กจะอยู่นิ่งเฉย ๆ เหมือนผู้ใหญ่ไม่ได้ ยิ่งเด็กมีแวว
จะฉลาด มักอยู่ไม่สุข ชอบจับโน้นฉวยนี้ ถามโน้นนี่จุกจิกอยู่เสมอ
พ่อแม่จะต้องระวังให้ชนแต่ในทางที่เป็นคุณแก่ทางใช้ความคิด แก่
ทางออกกำลัง ทำให้ร่างกายเจริญแข็งแรง ตอบตอบคำถามที่
จะเป็นประโยชน์ความรู้แก่เด็กจริง ๆ อย่าเห็นว่าเข้าซี้แล้วก็
ดุว่าห้ามปราม เด็กจะโง่ไม่กล้าโต้ถามผู้ใหญ่ พึงช่วยเหลือให้
ลูกเป็นคนดีกว่าเรา จึงจะถูก เราพ่อแม่โง่มาแล้ว จงส่งเสริม

ให้ลูกฉลาดยิ่งกว่าตนเกิดเมื่อเติบโตพอรู้ความพูดจาชัดเจน ควรให้เล่าเรียนหนังสือทันทีอย่าชักลูกไว้เพื่อรับใช้การงานของตัว จะเหมือนหลูกไว้เป็นบ่าว เช่นเดียวกับชุกอมิตตดาไปขอ ๒ कुमारมาเพื่อไว้ใช้สอย อยากให้ลูกตีมีความรู้ความฉลาด ต้องให้ลูกเล่าเรียน เพราะไม่ได้เล่าเรียน หรือเรียนมาน้อย จึงต้องโง่เหมือนพ่อแม่ ไม่เขยิบตีเลยฐานะพ่อแม่ขึ้นไปได้ อย่าคิดสั้นว่า ต้องเปลืองเงินเปลืองทองมาก ให้เรียนไปก็ป่วยการ ความคิดของพ่อแม่ชนิดนี้ คือศัตรูของลูกโดยแท้ นึกดูในใจตนเองบ้างเป็นไรว่า เมื่อตอนอยากมีลูกแล้วนึกปรารถนาอย่างไร ไม่ได้นึกว่า “ขอให้เรามีลูกที่สวยงาม ฉลาดปราดเปรื่องกับเขาสักคนเกิด” อย่างนี้บ้างดอกหรือ ถึงพี่จะไม่ได้เป็นเจ้าของคอยรับบนบาน แต่พี่ก็เชื่อว่า ทำนายแทงใจคนอยากมีลูกไม่ผิดแน่ ก็เมื่ออยากได้ลูกดี ลูกฉลาด แล้วไม่ให้ลูกเล่าเรียนศึกษา ลูกจะฉลาดอย่างไร หรือกลัวลูกจะฉลาดเลยพ่อแม่ที่โง่อยู่แล้วไปหรือ ลูกดีก็เป็นศรีแก่พ่อแม่หนา ลูกเป็นเครื่องหมายแสดงถึงน้ำใจของพ่อแม่เพราะสืบเชื้อสายไปจากตน ทรัพย์สมบัติอย่างอื่นที่ทำมาหาได้อย่าเพื่อเป็นกังวลที่จะยกให้ปันแก่ลูกเลย ให้เป็นทุนลูกได้ศึกษาเล่าเรียนไปเสียบัดนี้ก่อนเกิด วิชาความรู้ที่ได้แก่ลูกนั้นแหละเป็นยอดมรดก ใครจะแย่งชิงไม่ได้ ต่อไปมรดกอื่นมีอยู่จะยกให้ลูก ลูกก็อาจปกครองรักษาให้ถาวรเจริญยิ่งขึ้นอีกได้ พ่อแม่ที่ไม่ให้วิชาเป็นมรดกแก่ลูก คอยแต่จะมอบทรัพย์สินเงินทองให้ เพราะความที่ลูกโง่ขาดการศึกษา ก็จะไม่สามารถปกครองทรัพย์มรดกนั้น ๆ ให้เจริญยืดยาวได้ มีแต่จะฉิบหายละลายสูญหมด ก็มีตัวอย่างเห็นตำตาอยู่บ่อย ๆ ไม่จดจำเป็นตำราบ้างหรือ

น้องเอ๋ย หากลูกได้ศึกษาเล่าเรียนพอควรแก่ภูมิฐาน เติบโตขึ้นแล้ว ก็ควรจะตบแต่งหาคู่ครองให้เสีย จะได้เป็นคู่ปรึกษาทำมาหากินครอบครองทรัพย์สินสมบัติต่อไป หากลูกทำผิดคิดผิดอย่างไร ในเมื่อมีคู่ครองแล้ว พ่อแม่จะได้เป็นที่ปรึกษาหารือช่วยแก้ไขแนะนำ เป็นการช่วยอบรมไปในตัว ทั้งจะได้อุ้มหลานเป็นการแก้รำคาญ เพราะลูกเต้าโต ๆ ไปหมดแล้วอีกด้วย เมื่อเห็นว่าเป็นหลักฐานดีแล้ว ทรัพย์สินเงินทอง เรือสวนไร่นา ต่อไปจะมอบให้ ลูกก็พอวางใจได้ ไม่ต้องห่วงว่าจะอันตรายฉิบหาย

หากพ่อแม่ทุกคนต่างมารู้สึกตัวแล้ว ระวังอบรมสั่งสอนลูกของตัว อย่าหลอกให้ลูกหลงตั้งแต่อ่อนแต่ออก ให้การศึกษาแก่ลูกจนสุดความสามารถของตน ลูกก็สามารถจะเป็นคนดี เป็นศรีสง่าแก่พ่อแม่สมความปรารถนาที่คิดพึงลูก ผากผีผากไข้แก่ลูกตลอดไปได้ หรือเมื่อรู้สึกตัวว่าไม่สามารถจะฝึกหัดอบรมลูกให้ดีได้ จงเลือกฝากฝังให้คนอื่นเขาช่วยอบรมบ้าง น้องของพี่กำลังเป็นพ่อแม่เขาแล้ว อย่ามัวรีรอท้อใจสงสัยโน่นนี่อยู่อีกเลย เชื่อพี่เถิด พี่ไม่หลอกหลวงให้เป็นเวรกรรมแก่พี่ดอกหากจะยังสงสัยแคลงใจ ก็จงคิดตรึกตรองดูตามถ้อยคำของพี่นี้ หรือไต่ถามคนอื่นดูบ้างก็ได้ ว่าถูกต้องดีจริงตามที่พี่พูดมานี้ไหม เมื่อแน่ใจแล้ว จึงค่อยดำเนินตาม พี่ไม่ได้บังคับ แต่พี่ชี้แจงแนะนำ เชื่อว่าน้องจะไม่เกลียดพี่ถึงกับจะเกลียดคำพูดหาว่าโกหกพกลมเป็นแน่ เพราะอยากจะให้น้องสมเป็นน้องของพี่จริงๆ ไม่ใช่แต่เพียงคลานตามกันออกมาเท่านั้น จึงแนะนำมา โดยไม่นึก

ระวางเหตุร้ายอย่างอื่นเลย ขอจบไว้เพียงนี้ก่อนมีเวลาจึงจะ
เขียนมาให้ฟังต่อไป

จากที่ผู้ปรารถนาจะเห็นหลานเจลิยวลลาตด้วยวิชา
ความรู้

วาสนา

หน้าว่าง

ดีแต่ปาก พูดมาก สำรากรัน ชั้นสวรรค์ ด้วยปาก ไม่ยากเลย

๔. การประพடுத்தอญาติ เพื่อนบ้าน

น้องที่รักของพี่

หนังสือฉบับก่อนพี่ได้พูดถึงเรื่องการเลี้ยงลูกให้ฟังมาแล้วลูกเป็นมนุษย์ที่เกิดมาจากพ่อแม่ เป็นเชื้อสายของพ่อแม่ จำเป็นที่พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูด้วยความเอ็นดูสงสาร ถนอมกลม่อมเกลาให้เป็นคนดีต่อไป ถึงเช่นนี้ น้องยังมีเพื่อนบ้านใกล้เคียง จำเป็นที่น้องจะต้องเฉลี่ยความเอ็นดูสงสารอยู่อีก เพราะเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยมากเป็นญาติพี่น้องของเราก็มี เป็นคนอื่นแต่อาศัยรู้จักคุ้นเคยกันมา รักใคร่นับถือกันสนิทสนมก็มี เราจะไม่ทำอะไรเป็นทางเชื่อมความสามัคคี ผูกน้ำใจกันไว้บ้าง เราจะเป็นคนคับแคบ เข้าที่ไหนจะมีแต่คนรังเกียจ ลองนึกดูเถิด ที่น้องเป็นอยู่ทุกวันนี้ พอนับว่าเป็นสุขตามสมควรเพราะลำพังกำลังตนคนเดียวเท่านั้นหรือ ไม่ได้อาศัยกำลังผู้อื่น เป็นญาติบ้าง ไม่ใช่ญาติบ้างหรือ ก็เปล่าทั้งนั้น ความจริงน้องต้อง

อาศัยพึ่งกำลังช่วยเหลือจากผู้อื่นเป็นส่วนมาก เช่นเกี่ยวข้าวก็ต้องลงแขก จะปลูกเรือนก็ต้องขอแรงคนหลายคนช่วย นี่ก็เป็นเครื่องส่อว่า เราต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นอยู่เสมอ จึงจะเว้นการช่วยเหลือติดต่อกับเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงเสียมิได้เป็นอันขาด ถ้าเราสมานไมตรีกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงไม่ได้ ก็เท่ากับเราอยู่ท่ามกลางข้าศึกศัตรู จะหาความสุขมาจากไหน ต้องระแวงระวังตัวทุกฝีก้าว และถ้ามีพวกอยู่เพียง ๒ คนผัวเมียเท่านั้น ก็เหมือนนอนกลางกองไฟที่เดียว น้องจงระวังให้มากอย่าทะนงตัวอย่าถือตัวว่าไม่ได้ขอข้าวใครกิน จะต้องร้องอนเผื่อแผ่เขาทำไมอย่างนี้เป็นความคิดผิดคิดแคบ ถ้าใครมาคิดเช่นนั้นกับคนอื่นเขาเล่า มิเป็นการทำความไม่ดีใส่ตัวเองหรือ อันที่จริง การที่เราอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน พร้อมเพรียงด้วยพี่ป้าน้าลุง แลคนชอบพอคุ่นเคยมากหน้าหลายตาเช่นนี้ ลองนึกดูเถิด ไม่เพราะคิดถนอมน้ำใจกัน ผูกน้ำใจกัน เผื่อแผ่เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกันตามควรดอกหรือ ถ้าต่างคนต่างนึกไม่จ้อใคร ไม่นึกถึงความสุขความสะดวกของเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงแล้ว จะหาความสุขใจสักนิดหน่อยมิได้เลย จะต่างระแวงกัน สงสัยกัน คอยนิินหาว่าร้ายใส่กัน หน้าเข้าก็ถึงทะเลาะเบาะแว้งตีรันฟันแทงกัน ก่อโทษอย่างร้ายแรงเลวทรามให้แก่ตนเท่านั้น ที่สุดลูกก็จะต้องแตกจากพ่อแม่ญาติพี่น้องคลานตามกันออกมา ก็จะต้องทะเลาะวิวาท ขาดญาติขาดมิตรกันทันที การเห็นแก่ตัวเกินไป ไม่เผื่อแผ่ช่วยเหลือญาติมิตรเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง มีแต่ก่อความแตกสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่นับถือกัน ไม่เป็นความจำเริญแก่ใคร ๆ เลย

เพราะฉะนั้น เรื่องนี้ พี่ขอแนะนำให้น้องจงเชื่อพี่ แล

พยายามประพฤติตัวของน้องให้เป็นคนใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี ถึงจะเสียอะไรบ้างเล็กน้อย แต่เพื่อแลกความนับถือไว้วางใจกันต่อไปข้างหน้า ก็ควรเต็มใจเสีย จะได้มีพวกพ้องเป็นหูตาแทนเราได้บ้าง เป็นกำลังช่วยการทำงานเราบ้าง ถ้าจะให้พี่วางเป็นหัวข้อไว้สำหรับหัดประพฤติตัวแล้ว มีข้อที่ควรจำดังต่อไปนี้

๑. น้องจะต้องยินดีเต็มใจช่วยเหลือ ไม่ว่าใครจะเป็นญาติพี่น้องหรือไม่ก็ตาม จะเป็นคนรู้จักกันหรือไม่ก็ตาม ถ้าเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก หรือลำบากเดือดร้อน น้องมีกำลังพอจะช่วยเหลือได้ในส่วนกำลังกาย เช่น ช่วยไถนา เกี่ยวข้าว ปลูกเรือน หรือช่วยคนแก่ที่กำลังไม่สบาย ใครเจ็บไข้ก็ไปเยี่ยมช่วยเหลือ เขาจะทำงานอะไรกันบ้าง ก็ยินดีช่วย แลกขาน ยกมือ เหล่านี้เป็นต้น รวมความว่า ในส่วนกำลังกาย ถ้าเรามีกำลังพอช่วยเหลือคนอื่นได้ เป็นต้องเต็มใจช่วยทันที ไม่ต้องรอให้ออกปากร้องขอความช่วยเหลือ

๒. ช่วยเหลือกันในทางถ้อยคำ เช่นถามข่าวสุขทุกข์ถึงกันและกัน หัดพูดแต่ถ้อยคำเป็นขึ้นเป็นอัน มีน้ำหนักให้คนเชื่อถือ อย่าพูดตลบตะแลง โกหกปกลม หน้าไหว้หลังหลอกเห็นใครทำผิดแบบแผนขนบธรรมเนียม ช่วยว่ากล่าวตักเตือนด้วยน้ำใจกรุณา ถึงตัวน้องเอง ใครเขาตักเตือนชี้แจงอะไรอย่าด่วนโกรธหาว่าเขาดูถูกดูหมิ่น ฟังนึกขอบบุญคุณที่เขาช่วยกรุณาตักเตือนให้แล้วหวนมานึกถึงตัวเองดูว่า ทำผิดพลาดอย่างไรที่เขาเตือนบ้างหรือเปล่า นึกตรวจดูตัวด้วยน้ำใจซื่อตรงอย่างเข้าข้างตัวเองเสีย ถ้าไม่ได้ทำ ก็ฟังนึกว่าเป็นความเข้าใจผิดของผู้ตักเตือน แต่กระนั้น

ยังแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อยู่ ถ้าเราทำตรงกับที่เขาเตือน จงระวัง
อย่างขึ้นตื้อตึงทำอีกต่อไป อย่าด่วนหุนหันพลันแล่นโกรธเขา
การที่มีคนคอยตักเตือนเรายู่นั้น พึงเห็นว่าตัวจะเป็นคนดีได้
ง่าย เพราะมีคนช่วย คนรักใคร่ถ้าเขาไม่รักใคร่นับถือ เขาจะ
มาตักเตือนเราทำไม เพราะมีคนถมไปที่ใครตักเตือนไม่ได้ เห็น
เป็นว่าเขาดูถูกหมิ่น เชื่อตัวเองเกินไป ผลที่สุดก็ระยำถมไปไม่
ใช้หรือ อย่าทะนงว่าตัวดีหรือเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะมาว่ากล่าวตักเตือน
บ้างไม่ได้ ถ้าใครตักเตือนถูกต้อง ก็ต้องเชื่อถือไว้ทั้งนั้น ผู้ใหญ่
จะว่าดีเสียหมดก็ไม่ได้ เด็กจะว่าเลวไปหมดก็ไม่เชิง สำหรับใน
ข้อนี้ ก็ต้องระวังในเรื่องการใช้ถ้อยคำให้มาก พูดแต่ถ้อยคำ
ดูดีมีน้ำใจผู้ฟัง อย่าให้เป็นการขวางหูเขา พูดแต่ที่มีประโยชน์
เลิกวิธีจับกลุ่มกันเข้าแล้วเป็นนินทากันเสียที

๓. ต้องหัดนิสัยที่เคยเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ถูกหรือผิด
ไม่เข้าใจ ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่าง ข้าได้ดีเป็นแล้วกัน นิสัย
อย่างนี้ เป็นนิสัยเลว ต้องพยายามหัดตัวสอนตัวเองไว้เสมอว่า
เราจะต้องพยายามเอาใจคนอื่นให้รักใคร่เราอยู่เสมอ การอิจฉา
พยาบาท อาฆาตจองเวรใครนั้น เป็นบาปอย่างหนัก เผลอสใจ
เราเองให้ขุนมัวเดือดร้อนอยู่รำไป ต้องหัดให้เป็นคนใจอ่อน
ด้วยเมตตากรุณา เห็นใครตกทุกข์ได้ยาก มีทางช่วยได้เป็นต้อง
ช่วยทันที จะทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่าให้เป็นการทำ ความลำบาก
เดือดร้อนแก่ผู้อื่นสัตว์อื่น นึกถึงอกเขาอกเราไว้เสมอ

๔. มีกับข้าวของกิน หรือเครื่องใช้ไม้สอยอะไรอยู่
บ้างควรแบ่งสู่เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง หรือญาติพี่น้องสูกัน

กินสุกันใช้ อย่าตระหนัหวงไว้ใช้แต่ส่วนตน โดยมากมักของตน
แอบเก็บซ่อนไว้ไม่ใช่ ดีแต่คอยหยิบยืมคนอื่นเขาใช้ เป็นการ
รู้มาก ดังนี้ ท่านว่าคนนิสัยเลวทราม คนดี คนดีใจแน่ เขาจะไม่
ทำเช่นนี้ มีอะไรนิดหน่อยก็ถึงทั่วตลอดหัวบ้านท้ายบ้าน ที่เขา
บ้าง ก็คงถึงเราบ้างเหมือนกัน หากบางคนจะยังไม่นึกถึงเราได้
ก็ช่างเขาเถิด นั่นเป็นเรื่องของเขา เรื่องของเราทำดีไว้เป็นพอ
แต่เชื่อว่านานไปเขาคงเห็นความดีของเราสักวันหนึ่งขอแต่ให้
เราคงทำดีอยู่ตลอดไปก็แล้วกัน

๕. กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมของหมู่บ้าน เคยนิยม
ประพฤติกันมาอย่างไร เราอย่าฝ่าฝืนลบล้าง ถ้าไม่ชั่วร้ายจน
เกินไป ก็จงพลอยนิยมประพฤติดำเนินนั้นเถิด อย่าไป
ทำต้อตึง อวดรู้ อวดฉลาด ตืออย่างนั้นว่าผิด ทำอย่างนี้จึงจะถูก
ที่พวกเรายู่นี้ไม่ตี สู้ที่โน่นเขาไม่ได้ เหล่านี้เป็นการชวนให้
เขาชังหน้าหน้าเปล่า ๆ โบราณว่า “พูดไปราคาไฟเบียด นิ่งเสียสิบ
ตำลึงทอง” พวกมากเขานิยมยินดีกันอย่างไร เราอยู่รวมในหมู่
นั้นด้วย ถ้าไม่พลอยนิยมตาม ขึ้นต้อตึงอยู่จะเป็นความสุขแก่
เราอย่างไรได้ แต่ต้องอาศัยศีลธรรมเป็นหลักตัดสินใจ ถ้าสิ่งที่เขา
นิยมกันนั้น ไม่ผิดศีลธรรมจนเกินกว่าที่ควร ดังนี้ควรยอมตาม
ถ้าผิดศีลธรรม ถึงเป็นประเพณีนิยมกันทั่วบ้าน ก็จงระวัง ถ้ายัง
จะอยู่ในหมู่นั้นต่อไป จงพยายามรักษาตัว ปลีกตัว อย่าให้เรา
ถึงกับเสียหลักศีลธรรมนัก เมื่อไม่เหมาะด้วยประการทั้งปวงแล้ว
อย่าอยู่ร่วมกันเสียเลยดีกว่า เพราะไม่ใช่ภูมิประเทศที่สมควร
โดยแท้

๖. ความคิดเห็น อย่าแสดงออกมาให้ขัดกับหมู่มาก เขา จะเป็นภัยแก่ตัว เมื่อยอมยกย่องว่าใครเป็นหัวหน้าหมู่แล้ว หัวหน้ามีความคิดเห็นอย่างไร ควรนิยมยอมตามดีกว่า จะไม่ต้องวิวาทโต้เถียงกัน อนึ่ง อย่าเป็นคนเก็บความคิดเห็นของคนอื่นมาเป็นของตน เช่นพอมิใครแสดงความคิดเห็นอะไรขึ้นก็สอดว่าตนเคยคิดแล้วดังนี้เป็นต้น เป็นการหักหน้ากัน ซึ่งเอาความดีมาเป็นของตน ดังนี้ เป็นความชั่วร้ายมาก ควรแสดงตามภูมิรู้ของตนดีกว่า

ทั้ง ๖ ข้อที่พี่เล่ามาให้ฟังนี้ ถ้าน้องประพฤติตัวตามได้น้องจะเป็นที่นิยมนับถือรักใคร่ของเพื่อนบ้านญาติพี่น้อง จะไม่ต้องทะเลาะเบาะแว้งกับใครเลย เพราะประพฤติตัวสมานน้ำใจเขาทั่วไปดีแล้ว จะมีแต่คนบ่นคิดถึง บ่นถึงคุณความดีของน้อง มีธุระอะไรเกิดขึ้น ก็จะพร้อมเพรียงมาช่วยเหลือ ถ้าในหมู่บ้านเราทุก ๆ คนในหมู่บ้าน ต่างประพฤติได้ดังที่พี่ตักเตือนน้องเช่นนี้จะเป็นความสุขสบายนอนตาหลับอย่างที่สุด จะเป็นหมู่บ้านที่มีความรักใคร่สามัคคีกันอย่างสนิทสนม จะรักใคร่นับถือกันตามชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย ต่างก็จะเป็นหูเป็นตาระวังเหตุเภทภัยให้กันและกัน พวกอื่นคนอื่นก็ไม่สามารถจะมากลุ่มรุมข่มเหงฉกฉกขโมยได้ ข้อสำคัญที่พวกเราจะไปเป็นด้ามให้คนอื่นเขาเท่านั้น เมื่อกลมเกลียวรักใคร่ปรองดองกันตามฉันทพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงเป็นสามัคคีดีอยู่แล้ว คนอื่นพวกอื่นที่ไหนจะกล้ามารังแก ดุมตแดงดูฝั่งเป็นตัวอย่างเกิด ตัวเล็ก ๆ เท่านั้น คนยังขยาดไม่กล้าข่มเหงมันเลย นั่นเพราะมันช่วยกันรุมกัดรุมต่อ

คนที่ไปรังแกมันดอกหรือ ควรถือมันเป็นตัวอย่างบ้างเป็นไร
หรือเป็นคนแล้ว จะไปเอาสัตว์มาเป็นตัวอย่าง ทำให้เสียเกียรติ
ของคนเลยปล่อยไปตามเรื่อง เมื่อเช่นนี้จะว่าคนดีกว่าสัตว์ หรือ
สัตว์ดีกว่าคนเล่า

จากที่ผู้อยากเห็นน้องสามัคคีปรองดองกับหมู่ญาติมิตร
เป็นอันดี

วาสนา

หน้าว่าง

อันบาทชั่ว ตัวทำเอง อย่าเกรงทุกข์ เมื่อรักสุข รุกทำดี ชี้อ่านเอ๋ย

๕. การนับถือพระพุทธศาสนา

น้องที่รักของพี่

ความประพฤติอย่างไรเป็นความเสีย ใดเป็นความดี พี่ได้ชี้แจงมาให้น้องฟัง ตลอดจนวิธีควรประพฤติแก่คนนั้น ๆ ใด พี่เชื่อว่าน้องคงเข้าใจได้บ้างแล้ว ต่อไปนี้พี่จะขอพูดถึงหน้าที่อีกอย่าง ซึ่งเป็นการสำคัญเหมือนกัน คือการนับถือศาสนา เพราะเป็นธรรมเนียมของคนไทยทั่วไป ที่จะต้องนับถือศาสนาพุทธเป็นหลักตามปู่ย่าตายายพ่อแม่ของเรา ที่ได้เคยได้เคารพนับถือมาจนถึงพวกเราลูกหลาน ได้รับช่วงนับถือต่อมาบัดนี้ แต่พี่สังเกตเห็นว่า ตามที่นับถือกันมา ปฏิบัติตัวตามคำสอนในศาสนา มา ยังไม่รัดกุมแนบเนียน ถ้าจะพูดกันจ้ง ๆ แล้ว ก็ว่ายังแสดงความนับถือไม่ถูก ปฏิบัติตัวยังไม่ตรงพี่ต้องการชี้แจงให้น้องรู้สึกตัวแล้วจะได้ประพฤติตัวให้ถูกต้องตามหลักพระศาสนา จะเป็นเครื่องอุ้มใจแก่น้องเอง ทั้งจะได้อบรมฝึกหัดลูกเต้าของน้องต่อไปอีกด้วย

วิธีการนับถือพระศาสนาที่เคย ๆ กันมา ดูไม่มีอะไร นอกจากเห็นพระมากี่ไหว้ เข้าพระมาบิณฑบาตก็คดข้าวมาใส่บาตร วันพระก็หาของไปถวายพระถึงวัด ชั่วครู่ชั่วยามก็กลับคนแก่อายุตั้ง ๕๐ - ๖๐ ขึ้นไป จึงมีการอยู่วัดฟังเทศน์วันพระละครึ่ง คนหนุ่มคนสาวเกือบหาไม่ได้ ดูเป็นการฟังเทศน์รักษาศีลไม่ใช่หน้าที่ของคนหนุ่มสาว คนหนุ่มสาวยังไม่ต้องฟังเทศน์รักษาศีล ยังไม่ตาย ฉะนั้น ถ้าเป็นชายพออายุครบ ๒๐ ปี ผู้ใหญ่พ่อแม่ก็มักจัดการให้บวช ถือว่าเป็นบุญกุศลเมื่อลูกหลานได้บวชแล้ว พวกพ่อแม่ญาติพี่น้องก็พลอยได้บุญได้กุศลด้วย นับเป็นญาติแก่พระศาสนา ผู้ที่บวชนั้นถือกันว่ารอบรู้ในการพระศาสนาพอตัว นับว่าเป็นบัณฑิต เป็นคนสุกถ้าไม่ได้บวชถือว่าไม่ได้บุญ เป็นคนดิบ เหล่านี้ดูเป็นเรื่องทำไปตามพิธีทั้งหมด ถ้าได้กระทำพิธีครบทุกอย่างแล้ว นับว่าได้บุญคุ้มตัว ไม่ต้องตกนรกต่อไป ไม่แนบแน่นจับใจลูกเค้าศาสนาเลย เป็นการนับถือที่ผิดพลาดอย่างไม่รู้สีกตัว นำใจหาย นำเสียดายชีวิตที่หลงกระทำกันมา สิ้นเปลืองเงินทองคนละมาก ๆ แต่จะนับว่าเป็นชั้นเป็นอันเป็นแก่นสารตามทางพระพุทธศาสนาอะไรบ้าง ก็น้อยเต็มที ขอน้องจงฟังพี่ชี้แจงต่อไปนี้เถิด

หลักของพระพุทธศาสนาเรา มุ่งสอนคนเลวให้เป็นคนดี จูงคนที่ดีให้ดียิ่งขึ้น มีหลักอยู่ ๓ อย่าง คือ ๑. ไม่ให้ทำบาปความชั่วทั้งหมด ๑. ให้ทำแต่บุญความดีเสมอไป ๑. แลทำใจให้บริสุทธิ์ ผ่องใส ๑. นี่เป็นหลักของพุทธศาสนาเรา

บาปเป็นส่วนควรเลิกละ ในที่นี้จะแยกให้เห็นง่าย พอ
ระวังรักษาตัวได้ คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตของสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่
ที่สุดจนมนุษย์ แลตลอดจนเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งาน ไม่ปรนปรีอเลี้ยงดู
ให้ความสำราญมันบ้าง เอาแต่งงานของตนฝ่ายเดียวเลี้ยงสัตว์
ไว้กัดกันตีกัน เช่นเลี้ยงปลากัด ไก่ เป็นต้น หรือทรมาณทรมาน
สัตว์ทุบตีมันในเหตุเกินสมควร เหล่านี้ก็นับว่าเป็นบาป

ลักสิ่งของผู้อื่นไม่ว่าของเล็กของใหญ่ เมื่อเจ้าของยัง
ไม่ได้อนุญาตขอมยกให้ ไปนำสิ่งของนั้น ๆ มา นับเป็นบาป
เหมือนกัน หรือการเบียดบังฉ้อฉลคดโกงหลอกลวงโดยอุบาย
วิธีอื่น ๆ ก็เป็นบาป อนึ่ง การยื้อแย่งคู่สิ่งของที่เป็นมรดกของ
พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ถึงกับฟ้องร้องกันยังโรงศาล ถ้าไม่เป็นการ
บริสุทธิ์ใจจริงของตนแล้ว แต่ยื้อขึ้นฟ้องร้อง เพราะเห็นช่อง
ทางชนะตามที่ทนายความแนะนำถึงความชนะ ก็เป็นบาปอยู่
นั่นเอง

การคบขู้ขี้สาว เมียนอกใจผัว ผัวนอกใจเมีย หรือ ลอบลัก
กับลูกเขายังอยู่ในปกครองของพ่อแม่ เหล่านี้ก็เป็นบาปเหมือน
กัน

การพูดโกหกต่อแผล เรื่องจริงทำให้ผิดไปจากจริง
พูดส่อเสียดยุข้างโน้นข้างนี้ให้เขาโกรธเคืองกัน หรือให้เขารัก
ใคร่ตน พูดสามหาวหยาบคาย ตำทอ ทะเลาะวิวาทกันไม่เสนาะหู
คนฟัง พูดตลกคะนองไม่เป็นชั้นเป็นอัน พร่ำเพรื่อไม่เป็นเวลา
นินทาว่าร้ายเขาต่าง ๆ เหล่านี้ ก็นับว่าเป็นบาป

การดื่มของเมา มีเหล้า น้ำตาลเมา กระแช่ อุเป็นต้น ก็เป็นบาป เพราะเมื่อดื่มเข้าไปแล้ว คนดีก็เหมือนคนบ้า คนผู้ใหญ่ ก็เหมือนเป็นเด็ก ทอนความเป็นคนให้เหลือครึ่งคน ทำมาหากิน ไม่ใคร่พอเลี้ยงท้อง กำลังกายอ่อนแอเป็นคนหน้าด้าน ที่เขา พูดว่า หาเข้ากินค่านันยังนับว่าดี คนขี้เมาหย่าเป่มีกหนักกว่านี้ คือต้องหาเข้ากินเข้า หาค่ากินค่าอยู่โดยมาก

ที่ขึ้นมาให้เห็นนี้เป็นเรื่องของบาปที่หยาบ ๆ เห็นโทษ ชัด ๆ ทั้งนั้น ใครทำใครได้ จะแบ่งปันให้ใครไม่ได้ บาปเหล่านี้ ที่ให้โทษเห็นทันตาในชาตินี้ ก็คือ มักไม่มีใครนับหน้าถือตาเป็นที่ดูหมิ่นของคนทั่วไป คบกับใครไม่ติด เพราะมักไม่มีใครอยาก คบหาด้วย นอกจากพวกทำบาปด้วยกัน ทำมาหากินก็ไม่ใคร่พอ เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เลี้ยงครอบครัว ถ้าบาปหนักมาก ก็มักให้ต้อง ถูกปรับถูกจำจองในคุก ตายไปชาติหน้าอย่าหวังสวรรค์เลย เป็นต้องตกนรกโดยแท้

ส่วนบุญที่ควรทำนั้น คือ อย่าหัดเป็นคนใจคอตุร้าย เขี้ยวโหด หัดเจริญเมตตากรุณาประจำใจไว้เสมอว่า ขอสัตว์ ทั้งหลายจงอย่ามีเวรมีภัยต่อกัน ต่างจงรักษาดนให้เป็นสุขเถิด อย่าคิดพยาบาทอาฆาตจองเวรต่อใคร ๆ

หัดเป็นคนรู้จักยินดีแต่เฉพาะทรัพย์สมบัติของตน อย่า หัดละโมภโลภอยากได้ไม่รู้จักพอ จะหากินทางไร ก็ถือความซื่อตรง เป็นหลัก ไม่ขี้ฉ้อต่อแหลหลอกลวงเขาหากิน

หัดเป็นคนยินดีต่อคู่ผู้ตัวเมียของตน อย่าเห็นแก่สนุก

ลอบลักลูกเมียเขา คิดเสียว่า เราไม่อยากให้ใครมาทำกับลูกเมีย
เราฉันใด คนอื่นเขาก็ปรารถนาอย่างเราฉันนั้น การที่ส่วนตนอยาก
แต่จะทำตามชอบใจ ส่วนคนอื่นไม่อยากให้ทำแก่ตนเช่นนั้น อย่างนี้
คนดี คนอยากได้บุญ เขาจะไม่ทำเลย

หัดเป็นคนพูดแต่เรื่องที่เป็นจริง ถือความซื่อสัตย์สุจริต
ทำจริงตามพูด ไม่เหลวไหลเหลวแหละแหละ พูดแต่ถ้อยคำอ่อน
หวาน มีน้ำหนักควรเชื่อถือไว้วางใจได้ ไม่ตลกคะนองจนพรั่นเพรื่อ
ไม่นินทาว่าร้ายใคร ถือคำสัตย์คำจริงเป็นความประพฤติตลอด
กายวาจาใจ

วันการตีมสุรายามา เพราะควรนึกว่า การมาเป็นของ
ชั่วช้าเลวทราม เปลืองทั้งทรัพย์สินเงินทอง เปลืองทั้งกำลังร่างกาย
ทอนอายุตนเองให้สั้น เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ตลอดถึงวงศ์ตระกูล
คนที่เสียชื่อเสียงแล้ว เป็นอันไม่มีอะไรจะเสียอีกตลอดชีวิต
ทำชีวิตให้เป็นขี้ปากเขานินทา ทั้งจะเป็นเหตุอบรมให้ลูกหลาน
ที่เกิดมาภายหลังถือเอาเป็นตัวอย่าง ตีตนเสียชั่วเช่นตัวต่อไป
อีกด้วย เป็นความชั่วเสียหายหลายต่อ จึงควรงดเว้น

นี่เป็นหลักบุญอย่างย่อ ๆ ถ้ายังประสงค์บุญที่ยิ่งขึ้น
ไปอีกเพื่อทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ควรหมั่นฟังเทศน์ หมั่นอ่าน
เรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนเทศนาไว้ในที่ต่าง ๆ ลอง
หัดรักษาศีลตามกำลัง เช่นวันพระมาทำบุญแล้ว เลยอยู่รักษาอุโบสถ
ฟังเทศน์ แลค้างคืนที่วัดดูบ้าง เพียงเดือนละ ๔ ครั้งเท่านั้น ดู
ไม่หนักหนาอะไร ถ้าไม่อยากทำก็ไม่รู้จักวาง ถ้าอยากทำก็คง

พอมีเวลาว่างปลื้มมาได้ แต่ต้องระวังอีกอย่างบุญยังไม่ได้แก่เรา
เพียงยกมือไหว้หรือรักษาศีลฟังเทศน์เท่านั้นดอก เราต้องทำบุญ
ให้แก่ตัวเอง คือเมื่อไปวัดฟังเทศน์ได้ความรู้เห็นว่า ท่านสอน
ว่าอย่างนั้นเป็นบุญกุศล อย่างนั้นเป็นบาปอกุศล เราต้องจำมา
หัดละเว้นส่วนที่เป็นบาปให้ค่อยลดน้อยท่างหายไป แล้วหัด
ประพฤติตามอย่างที่เป็นบุญให้มากขึ้น ให้ทำได้เสมอเป็นนิสัย
ตลอดไป จนรู้สึกแก่ใจตนเองว่า ที่เคยรักดูค้อยน้อยลง ที่เคย
โกรธก็น้อยลง บางบาง ที่เคยหลงไหลใฝ่ฝันเอาเป็นจริงเป็นจัง
ก็ห่าง ๆ ไป เพราะมาสำนึกได้ว่าสัตว์เกิดมาต้องแก่ เจ็บตาย
เหมือนกันหมด ยังไม่ตายก็ต้องพลัดพรากจากของที่รักที่ชอบใจ
ไปทั้งสิ้น เราจากของรักไปก่อนบ้าง บุญบาปคนใดทำ คนนั้นต้อง
รับผลของบุญบาปแก่ตัวเอง บุญบาปปล้ำงทดแทนกันไม่ได้
ทำแล้วก็ติดตามคนทำอยู่ตลอดไป ทำบุญได้ไปสวรรค์ ทำบาปต้อง
ตกนรกความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับใจเราเช่นนี้แหละเป็นตัวบุญกุศล
บุญกุศลไม่ใช่อยู่ที่อื่น อยู่กับตัวของเราเอง ไม่ใช่อยู่ที่ภริยา
นังพิบเพียงประนมมือฟังเทศน์ ถ้าไม่รู้เรื่องจำอะไรไม่ได้ บุญ
จะเกิดแก่ตนอย่างไร อยากได้บุญต้องรู้ว่าทำอะไรเป็นบุญ
จงทำอย่างนั้น แต่อย่าทำบาปควบไปด้วย จงหมั่นเข้าหาผู้รู้ ตาตุ
หูฟังไว้อย่าทำเหินห่างกระดากอาย จะโง่ยิ่งขึ้น คนโง่มักทำแต่
บาป คนฉลาดเขาเข้าใจทำบุญ ยิ่งผู้ที่ถือเพียงได้บวช ๓ - ๔ เดือน
ก็ได้บุญพอ ในเวลาบวชไม่ได้ทำความดีอะไรใส่ตัวเลย สิกขาวิสัย
อะไรก็ไม่แลเหลียว ท่องแต่สวดมนต์พอรับสวดตามบ้านหากิน
ได้เท่านั้นก็พอ ความประพฤติดูเหมือนไม่ต่างกับเมื่อยังเป็น
คฤหัสถ์เท่าไร ต่างแต่โกนผมนุ่งเสื้อผ้าหม้อหม้อ ไม่รับประทาน

อาหารตอนเย็นเท่านั้น บุญอะไรจะมีเกิดแก่ผู้เช่นนี้หาบาปใส่ตัว โดยไม่รู้สำนึก ความจริงการบวชก็เพื่อหาเวลามาศึกษาอบรม หัดประพฤติตนตามสิกขาวินัย ลงมือประพฤติตามคำสั่งสอนจริง ๆ จึงจะมีผลตัดคนนิสัยเลวให้ค่อยกลายเป็นดี ทำคนดีให้ดียิ่งขึ้น อย่างนี้บุญจึงจะมี หาไม่แล้ว อย่าบวชเสียเลยดีกว่า บาปจะได้ ไม่เพิ่มขึ้นอีก เพราะเมื่อเป็นศฤง์สก็ก่อแต่บาป บวชขึ้นแล้ว ยังจะก่อบาปหลอกลวงชาวบ้านอยู่รำไป

อนึ่ง วัดที่ข้างบ้านเราทรุดโทรมมานาน ทั้งเครื่องเสนาสนะ กุฎี ศาลา ทั้งพระที่มามีอยู่ ก็หาที่จะไหว้ให้ครบนิ้วก็หึงยาก พี่รู้สึก อับอายขายขี้หน้าเขาจริง ๆ ดูช่างไม่มีลูกหลานของท่านที่ ก่อสร้างไว้แต่เดิมอายแทนเขาบ้างหรืออย่างไร ท่านเจ้าของ วัดสร้างไว้ก็เพื่อให้ลูกหลานได้อาศัยทำบุญสุนทานใกล้ ๆ บ้าน ไม่ต้องไปอาศัยวัดที่อื่นเขา แต่ลูกก็เต็มบ้านหลานก็เต็มถิ่นยัง ปล่อยให้วัดชำรุดทรุดโทรมลงดำดาอยู่ได้ ใครเขาขึ้นส่องมองมาดู เขาจะไม่นึกว่าชาวบ้านแถบนี้เป็นแขกเป็นฝรั่งไปหมดแล้วบ้างหรือ ความจริงวัดขนาดเท่านี้กับหมู่พวกเราลูกหลานเป็นกลุ่มเป็น ก้อนถึงเพียงนี้ ช่วยกันคนละเล็กคนละน้อยตามกำลังทำไมจะก่อ ร้างสร้างให้ฟื้นขึ้นไม่ได้ ขอให้ช่วยกันจริง ๆ เถอะอย่าช่วย แต่ปาก หรือท่ามกลางหมู่คณะก็รับว่าจะช่วยอย่างนั้นอย่างนี้ ลับหลังกลับยุแหย่ทำลายเสีย หรือคอยเกียจงอนกันคนนั้นซี คนนี้ซี ไม่ได้ลงมือสักครั้ง อย่างนี้ต่อให้ ๑๐๐ ปี วัดก็รุ่งเรือง ขึ้นไม่ได้ เมื่อตนไม่พ่ายไม่ถ้อก็ขออย่าได้เอาเท้าราน้ำเลย ใคร เขาไม่ว่ากระไรดอก พวกเราเป็นลูกหลานรับมรดกตกทอดมา

ว่า วัดนี้เป็นวัดของปู่ย่าตาทวดเรา เราคิดถึงท่านก็จะช่วยกัน
ทะนุบำรุงวัดให้เจริญขึ้นเถิด พร้อมใจกัน อย่ามีวขัดคอกัน อย่า
สร้างวัดด้วยกำลังลมปาก จงสร้างด้วยกำลังกายกำลังทรัพย์ เมื่อ
มุ่งให้วัดเจริญแล้ว เรื่องกระทบกระเทือนหุยมหุยมเป็นส่วนตัว
ขอให้งดไว้ที หรืออย่าเอามาเป็นอารมณ์ใครคิดเห็นดีเห็นงาม
อย่างไร บอกกล่าวปรึกษาหารือกันขึ้น เมื่อตกลงแล้วก็ช่วยกำลัง
แรงหรือกำลังทุนตามกำลังสามารถจะรวบรวมเป็นกลุ่มเป็นก้อน
พอที่จะเตาะแตะเชยิบขึ้นได้ เรื่องนี้กะไรให้วิเศษ แต่สูงเกิน
ฐานะทำไม่ได้แล้ว อย่าคิดเสียเลยดีกว่า เปลืองหัวสมองเปล่า
กับอีกอย่างเรื่องของวัดที่เกี่ยวกับสิกขาวิสัยหรืออำนาจการปกครอง
ในวัด ไม่ใช่หน้าที่ของชาวบ้าน ขออย่าให้พวกเราได้เกี่ยวข้อง
ขัดขวางเลย เป็นการเอามือชุกทึบให้หนีบเล่นเปล่า ๆ เรื่องของ
พระท่าน ๆ ก็ปกครองว่ากล่าวไปตามเรื่องของท่าน ชาวบ้าน
อย่าช่วยเป็นด้ามหุนอย่างโน้นอย่างนี้ ถือหางข้างนั้นข้างนี้
เป็นเรื่องก่อให้วุ่นวายกันขึ้น อย่างนี้เป็นการทำลาย ไม่ใช่เป็น
การก่อให้เจริญ ไม่ใช่กิจของชาวบ้าน ปล่อยตามเรื่องเถิด ผิด
ถูกเจ้าคณะผู้ปกครองของท่านมี ก็ว่าไปตามทางของท่าน พวก
เราชาวบ้านเพียงแต่คอยช่วยเหลือเมื่อท่านหมดทางทำไม่ได้
เพราะขัดทางสิกขาวิสัย ท่านออกปากร้องขอ จึงค่อยช่วยตาม
หน้าที่อุบาสก อุบาสิกา อย่าทำตนเป็นสมภารบ้านเข้าแทรก
แซง ควรจะช่วยกันให้ท่านมีโอกาสบำเพ็ญสมณธรรมตามสิกขาวิสัย
ให้เรียบร้อยเป็นพระที่ติงาม จะได้ไหวกราบเต็ม ๑๐ นิ้ว แล
อย่าเห็นว่ามีงูเหลืองห่มเหลืองแล้วเป็นกราบไหว้ ทำบุญใส่บาตร
เรื่อยไปจะกลายเป็นคนโง่ เขาหลอกให้ก็ไม่รู้สึก ต้องรู้จักเลือก

ที่เคารพบูชาของตนเองบ้าง หน่อยจะกลายเป็นผู้ช่วยให้กำลัง
แก่โจรปล้นศาสนายิ่งขึ้น

การช่วยกันจัดแจงก่อสร้างวัดวาอารามให้รุ่งเรืองศรีกครัน
ก็นับว่าเป็นการบุญอย่างสำคัญประการหนึ่ง เพราะเป็นหลักของ
ศาสนา เป็นเครื่องปลื้มใจเราเองที่พบเห็น เตือนตาเตือนใจ
ให้เราชะมัดเขม้นต่อการบุญยิ่ง ๆ ขึ้น ที่ที่หวังให้น้องประพุดติ
ตนให้สมกับผู้นับถือพระพุทธศาสนา นี้ ก็เพราะพี่เชื่อว่าน้อง
นับถือพุทธศาสนาอยู่เป็นหลักแล้ว แต่คงยังไม่ถูกต้องตามหลัก
ศาสนาจริงแท้ จึงได้แนะนำมาดังนี้ ต่อไปน้องจะรู้จักหน้าที่ดี
กว่าเก่าเป็นแน่ แลการปฏิบัติพ่อแม่ดี ทำหน้าที่ของผัวที่ดี เลี้ยงลูก
ดี เอื้อเพื่อต่อญาติมิตรดี ก็นับเป็นบุญแต่ละอย่าง พระพุทธเจ้า
ทรงยกย่องสรรเสริญมาก พี่ขอจบเพียงนี้ก่อนแล้วจะเขียนมา
ใหม่

จากพี่ผู้อยากเห็นน้องเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่เคร่งครัด
แลอยากเห็นวัดข้างบ้านเราเจริญรุ่งเรือง

วาสนา

หน้าว่าง

ไม่รักชั่ว กลียดชั่ว กลัวจนเคย แต่ยังทำ ชั่วเฉย เมินเลยบุญ

๖. หน้าที่ของพลเมือง

น้องที่รักของพี่

ตามที่พี่ตักเตือนให้น้องประพฤติตนถูกหลักของพระพุทธศาสนาที่เรานับถืออยู่นั้น ก็หวังให้น้องตั้งตัวอยู่ในความเป็นคนดีมีศีลธรรม เมื่อมีศีลธรรมดีแล้ว มิใช่แต่จะเชื่อว่าเป็นคนมีบุญมากเท่านั้นก็หาไม่ ยังจะได้ชื่อว่า เป็นพลเมืองที่ดีเป็นราษฎรที่สงบเรียบร้อยต่อไปอีกด้วย

น้องจงนึกตรองดูทีหรือว่า ถ้ามีใครมาข่มเหง มาทุบตี มีบาดเจ็บ มาปล้นสะดม เหล่านี้ น้องอาจร้องฟ้องต่ออำเภอตำรวจ มาจับกุมคนร้ายให้ได้ นี่เพราะอะไร ก็เพราะว่ารัฐบาลคือคณะบุคคลที่ควบคุมการปกครองบ้านเมือง ถือน้องเป็นพลเมืองของประเทศ ของชาติคนหนึ่ง รัฐบาลต้องคุ้มครองรักษาให้ได้ รับความสะดอกตามควร ท่านจึงจัดวางผู้ดูแลต่างหูต่างตาออกมาเป็นเจ้าเมืองบ้าง เป็นอำเภอบ้าง กำนันผู้ใหญ่บ้านบ้าง เพื่อ

ว่าใครถูกข่มเหงถูกทำร้าย ท่านจะได้ทราบแล้วจับกุมตัวคนร้าย
ไปลงโทษตามกบิลเมือง ที่นื่องอยู่เป็นสุขท่ามาหากินพอเลี้ยง
ครอบครัวไม่มีใครกล้ามาลักขโมยหรือข่มเหงรังแก ก็เพราะ
รัฐบาลท่านคุ้มครองปกป้องรักษาเราอยู่ พวกรัฐบาลที่ใกล้ชิด
กับเราก็คือผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อำเภอกำนันพวกเหล่านี้ ก็คอยดู
แลสุขทุกข์ของเรา แนะนำสั่งสอนเรา ไม่ให้เราฝ่าฝืนพระราช
กำหนดกฎหมายที่บ้านเมืองออกไว้บังคับ จงนึกดูอีกว่า รัฐบาล
ได้กำลังมาจากไหน จึงได้จัดการคุ้มครองป้องกันเราพวกพลเมือง
อยู่ได้ตามปกติ และถ้ารัฐบาลไม่ได้กำลังอุดหนุนจะมีกำลังคุ้มครอง
ป้องกันพวกพลเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขที่ไหนจะไหว กำลังของ
รัฐบาลจะมีแข็งแรงขึ้นได้ก็ต้องอาศัยกำลังจากพวกเราพลเมือง
นี้เอง ที่ท่านเก็บภาษีอากรค่าน้ำบ้าง ค่าน้ำบ้าง ค่ารัชชูปการ
บ้าง เหล่านี้แหละเอาไปเป็นกำลังจัดการคุ้มครองเราอีกที ตกลง
ภาษีอากรที่เราเสียไปนั้น นึกดูแล้วก็คล้ายกับว่า เราจ้างตำรวจ
ให้คอยระวังจับกุมคนร้ายให้เราไม่ว่าเราจะไปที่ไหน จ้างนาย
อำเภอกให้คอยดูแลสุขทุกข์ของเรา จัดการให้มีโรงเรียนสอน
วิชาให้ลูกหลานเรา ดังนี้เป็นต้น เท่ากับว่าเงินของเราเองคุ้มครอง
ป้องกันตัวเราเอง ต่างแต่ว่า เราเองไม่รู้จะใช้เงินป้องกันเราอย่างไร
เท่านั้น จึงต้องขอให้ท่านที่ฉลาดสามารถช่วยจัดแจงให้ ฉะนั้น
จงอย่าตั้งดีถือร้าย เห็นเป็นว่ารัฐบาลกดขี่ราษฎรเลย ท่านเก็บ
ภาษีอย่างนั้นอย่างนี้บ้าง ก็เพื่อให้เป็นกำลังย้อนมาจัดการทะนุ
บำรุงเราให้สมบูรณ์พูนสุขนั่นเอง เราพลเมืองจะดีแต่คอยให้รัฐบาล
อุดหนุนตนข้างเดียว ตนไม่อุดหนุนรัฐบาลบ้าง จะไม่เป็นพลเมือง
หน้าเลือด เห็นแก่ตัวเกินไปหรือ ถ้าจะย้อรัฐบาลลงเทียบกับ

ครอบครัวของเราเราเป็นหัวหน้าครอบครัว จะต้องหนักใจ เป็นกังวลต่อคนในครอบครัวเราเพียงใดบ้าง เช่นอย่างลูก เดี่ยว ไม่สบาย ต้องจัดการรักษาหาหมอ เดี่ยวอยากได้สิ่งโน้นสิ่งนี้ ต้องวิ่งเที่ยวหามาให้ เพียงเท่านั้นยังบ่นกลุ้มไปตามกัน ยิ่งใหญ่โต เป็นบ้านเป็นเมือง จะหนักใจรัฐบาลเพียงไร และทำอะไรจะให้เหมาะสมเหมาะสมใจคนทั่ว ๆ ไปนั้นย่อมไม่ได้ ต้องคิดส่วนมาก เป็นประมาณราษฎรทำมาหากินคล่องสะดวก มีความมั่งคั่งสมบูรณ์ รัฐบาลก็พลอยมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วย เพราะเกี่ยวข้องกัน ติดต่อกัน ทุกข์ยากลำบากก็กระเทือนถึงกัน

ฉะนั้น เราอย่านึกเห็นแก่ตัวจนเกินไปนัก ต้องนึกถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับเราด้วย เราเป็นราษฎรก็เกี่ยวข้องกับรัฐบาล รัฐบาลต้องประสงค์อย่างยิ่งที่จะได้เห็นราษฎรพลเมืองมั่งมีศรีสุข ร่มเย็นไม่เดือดร้อน จึงหาวิธีต่าง ๆ เพื่อแนะนำราษฎร เช่น

การศึกษา นี้เป็นข้อสำคัญอย่างที่สุด คนขาดการศึกษา เช่นอ่านหนังสือไม่ออก ย่อมเป็นคนโง่หูป่าตาเถื่อนไม่ทันคน มักจะคิดเอาตามอำเภอใจตนเองเป็นประมาณ ต้องได้ยืมทางหูเท่านั้นจึงจะรู้เรื่อง มีตาก็เท่ากับตาใบ้ อ่านหนังสือชี้แจงแนะนำอะไรไม่ออก หนังสือเป็นทางนำให้คนฉลาดอย่างมากมาที่สุด เพราะวิชาความรู้ทุกชนิดปรากฏเป็นตัวหนังสือทั้งนั้น รัฐบาลเห็นความจำเป็น ต้องการอบรมเพาะพลเมืองให้เป็นคนฉลาด จึงได้เริ่มจัดให้มีโรงเรียนประชาบาล ตั้งกฎเกณฑ์ให้เด็กชายหญิงได้มีเวลาเล่าเรียน เด็กเหล่านี้ต่อไปจะโตเป็นพ่อแม่คนข้างหน้า เมื่อพ่อแม่ฉลาด ก็อาจแนะนำชักจูงลูกหลานให้ฉลาดได้จึงดู

เพียงเวลาใกล้ ๆ นี้ ลูกหลานของเราที่ได้เข้าเรียนตามโรงเรียน
สังเกตดูไหวพริบค้อยเฉียบแหลมขึ้นมิใช่หรือ ส่วนผู้ใหญ่ชั้น
ปู่ย่าตายายพ่อแม่ยุคนี้ จำเป็นต้องปล่อยให้แก่ตายหมดเสียที่
จะแก้ไขอย่างไร ไม่มีช่องทาง ฉะนั้น หลาน ๆ ของพี่น้องอย่า
ได้หวงห้ามกักขังเขาเลย มีช่องทางเล่าเรียนได้ จงรีบจัดการ
ทีเดียว เหมือนเราอมบรมกตติตตัวให้กับเขาละ ถ้าเรากักขัง
ไม่ยอมให้เล่าเรียน โทษจะผิดทางกฎหมายบ้านเมือง ข้าคนเขา
จะค่อนข้าง กลัวลูกจะดีกว่าตัวซิ จึงไม่กล้าให้เรียนบ้าง เลี้ยงลูก
ไว้สำหรับใช้การงานบ้าง น่าเจ็บใจไม่น้อยละน้อง

การทำมาหากิน ตามประเพณีท้องที่บ้านเรา ก็ทำนา
กันเป็นพื้น นับตั้งแต่ปู่ย่าตายายมา เราเคยทำอะไร ก็ดูเหมือน
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเลย ทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่เช่นนั้น แล้ว
จะบ่นให้มันมีศรีสุขเหมือนแต่ก่อนอย่างไรได้ พื้นที่จืดแล้วจืด
อีก ไม่ได้เหลือบแลดูทางอื่นว่าเขาทำกันอย่างไร จึงได้มรรคผล
งอกงาม เพื่อจะได้มาตัดแปลงแก้ไขส่วนบกพร่องของเราให้ดี
ทันเทียมเขาบ้าง อย่างนี้ก็ไม่รู้สึกนึกอะไรกันเลยจะเพราะ
ความฉลาดเกินไปจนขาดเฉลียวกระมัง ที่ทางรัฐบาลทำประตุน้ำ
ก็เพื่อความสะดวกแก่การเพาะปลูก ทำพื้นที่ดอนให้มีมรรคผลขึ้น
แต่ยังไม่มีทุนรอนพอ จึงขยับขยายให้ทั่วถึงยังไม่ได้ พื้นที่ที่
เคยได้มรรคผล ครั้นมีประตุน้ำขึ้นน้ำน้อยไปก็ร้องเรียนจนฟัง
ไม่ได้ศัพท์ น้ำน้อยก็บ่น น้ำมากก็บ่น แต่ถ้าได้สวนให้ละเอียด
แล้ว บ่นเพื่อให้ของตัวตั้งอกงามเท่านั้นส่วนของคนอื่นอย่างไร
ช่างมัน ใจช่างแคบเล็กตีมิที ยังการที่รัฐบาลจัดช่วยเหลือแนะนำ

อีกหลายอย่าง เช่นปลูกผี ป้องกันอหิวาตกโรค ให้ตั้งส้วม เหล่านี้เป็นต้น ดูเหมือนรัฐบาลจะมาช่วยให้ความโง่เขลาหูดตาป่าเถื่อนของทุกคนหมดไปเสียเร็วจะนั่นจึงบ่นค่อนข้างอด ตื้อดิ่งต่างๆ จนต้องบังคับกันก็มีไม่ใช่หรือ เมื่อจัดทำขึ้นแล้ว ความสุขความสะดวกสบายได้แก่ใคร ไม่ได้แก่พลเมืองเจ้าของบ้านเองดอกหรือ กลับอวดยกตนว่าฉลาดไม่ยอมกินยาฝรั่งบ้าง ฝรั่งจะมาหลอกฆ่าคนไทย ช่างไม่รู้สึกบ้างคำอวดเหล่านี้ก็ย้อนหาเจ้าของเอง คือถ้าผู้อวดฉลาดรู้ดีจริงแล้ว ทำไมจึงยังต้องนอนเฝ้าประตูคอกวัวคอกควายอยู่ก็มีรู้ ฝ่านุ่งห่มเครื่องใช้ต่างๆ ในบ้านเรือนโดยมากนั้นไม่ใช่ของฝรั่งหรือ ทำไมจึงใช้อยู่เล่า เป็นการบ่นเพื่อของคนโง่มากกว่าอื่น

ความจริง สิ่งทั้งหลายที่รัฐบาลแนะนำพลเมืองนี้ ก็เพื่อพลเมืองนั่นเอง จะได้มีความเฉลียวฉลาด รู้จักยกย้ายการทำมาหากิน รู้จักตัดแปลงแก้ไขให้เหมาะแก่กาลเทศะ ดูซื่ออย่างแถวบ้านเรา ทำนาเป็นพื้น ถ้านาเสียไม่ได้ผล ก็ลงขอมอด กอดมือ กอดเท้าเจ้าจุก หมตปัญญาจะหากินทางอื่น ทำอย่างนั้นก็ไม่ใช่เป็น อย่างนี้ก็ทำไม่ได้ อายเขา ท้องร้องจ๊อก ๆ หนักเข้าไม่รู้จะหากินทางไหน ก็หันเข้าหาทางชานาญ คือด้อมมองลักฉกเขาตามเรื่องบ้าง เล่นการพนันบ้าง แอบต้มเหล้าเถื่อน ค้าฝิ่นเถื่อนบ้าง นี่หรือทางทำมาหากินของคนฉลาดบ้านเรา น่าสมเพชจริงหนา แต่ไม่น่าสงสารเลย เพราะยังไม่อดจนไม่มีจะกินจริง ๆ นั่นเอง จึงยังมีกำลังอวดความโง่ให้เขาเห็นอยู่ทั่วไปที่จริง ถ้าทุก ๆ คน ขยันเข้าใจพลิกแพลงหากิน คงไม่มโง่ยากจนอยู่เช่นนี้เป็นแน่

นี้จะทำอะไรก็มุ่งจะให้รวยตั้งร้อยตั้งพันทีเดียว แลให้ได้อย่างสบายไม่ลำบากเหน็ดเหนื่อยด้วย ไม่เคอะแตะเก็บเล็กผสมน้อย เช่นผักหญ้าปลูกไว้บ้างแห่งละเล็กละน้อยก็จะพอทุนรายจ่ายได้ อย่างพวกกะเหรี่ยงชาวป่าปลูกข้าวในกระบอกไม้ยังพอกินได้ โบราณท่านว่า “ทรัพย์นี้มีใกล้ ใครปัญญาไว หาได้ไม่นาน” เป็นความจริงแท้ โง่แล้วยังแถมชี้เกี้ยวทำมาหากิน แล้วจะร้องให้ใครเขาช่วย ตัวของตัวเองไม่คิดช่วยตัวเองก่อน คนเช่นนี้ถึงเทวดาท่านก็ช่วยไม่ได้ มีการทำงานที่โหนบ้างที่ได้เงินคล่อง ๆ โดยไม่ต้องออกกำลังเหนื่อยยาก

ยังการเป็นทหาร นี่ก็ดูเหมือนเขาต้อนลูกหลานของตัวไปฆ่าแกง หรือตายจากไม่ได้พบเห็นกันอีกแล้วกระนั้น ดูเป็นทุกข์เป็นโศกสิ่งเสียกันเป็นวัฏเป็นเวร กระเสือกกระสนหาทางช่วย วังอุดทางโน้นทางนี้ เลยเป็นช่องให้คนที่เขาโง่กว่าช่วยอุดให้คนละร้อย คนละซังสบายไปตามกันก็มีมิใช่หรือ ที่จริงการเป็นทหาร ดูไม่ต่างกับรัฐบาลนำลูกหลานของเราไปฝึกหัดให้เป็นคนเหมือนคนดีซึ้นกว่าเดิมเลย เท่ากับไปเข้าโรงเรียนใหม่ อ่านหนังสือไม่ออกมาตั้งแต่เด็ก ๆ พอไปเป็นทหารต้องหัดจนอ่านออก แลยังได้รับการอบรมในทางความประพฤติ ทางการทำมาหากิน ตลอดจนหน้าที่ของพลเมือง เหล่านี้ ยังจะเห็นว่าเขาเกณฑ์ลูกหลานไปลงโทษตราครุฑอะไร เงินเดือนเบี้ยเลี้ยงก็มี นอนก็มีเตียง เจ็บก็มีหมอหยูกยาบริบูรณ์ ดีกว่าอยู่บ้านหลาย ๑๐ เท่า เพราะพ่อแม่ญาติพี่น้องหัดคิดเห็นแก่ตัวมาจนเคย จึงชวนให้คิดผิดเขวไปต่าง ๆ บางคนบ่นนำสงสารลูกหลานที่แต่งตัว

มีเครื่องหลังครบว่า น่าสมเพช นี่จะเป็นกรรมเวระอะไร จึงถูก
บรรทุกของจนเต็มหลังเหมือนวัวควายเช่นนี้ นี่ก็เพื่อจนไม่ประสี
ประสาอะไร พ่อลูกหลานนั้นเมื่ออยู่บ้านสำรวยจนไม่ได้ช่วย
ทำงานอะไร ดีแต่กรี๊ดกรายใช้พ่อแม่พี่น้องให้มาเลี้ยงตนนั้นซิ
รัฐบาลท่านจึงสอนให้รู้สำนึกเสียบ้าง การที่รัฐบาลทำเช่นนั้น
เป็นการฝึกหัดให้ทรหดอดทน ไม่ใช่เป็นการทรมานอะไรดอก
ลูกผู้ชายต้องประพฤติดัวให้สมเป็นลูกผู้ชาย จะทำเป็นเหยียบ
ขี่ไก่ไม่ผ้อ ไม่มีความบึกบึนบ้าง ไม่สมเป็นลูกผู้ชายเลย บ้านใด
เมืองใด มีแต่ผู้ชายใจอ่อนแอแล้วใครเลยเขาจะเกรงขาม เกิด
เป็นลูกผู้ชายชาติไทยต้องฝึกหัดตนให้เข้มแข็งดั่งน้ำใจทหาร
ชาติของเราจึงจะคงเป็นไทยตลอดไป

เพราะฉะนั้น ขอน้องของพี่จงอย่าอวดดีต่อดังต่อรัฐบาล
เลย ท่านคิดจัดทำอะไรขึ้นก็เพื่อความสมบูรณ์พูนสุขแก่เราเอง
จงยินดีทำตามเถิด ท่านฉลาดกว่าเรามาก แลตามหนังสือของพี่
ทุกฉบับ ที่เล่าเรื่องข้อความต่าง ๆ มาให้ฟังนี้ พี่เลือกเฉพาะ
ข้อความที่ชาวชนบทอย่างพวกบ้านเราจะประพฤติดำเนินได้เป็น
อย่างดี ถ้าน้องพี่หัดตัวจนประพฤติดำเนินได้ตามที่พี่ชี้แจงมาทั้งหมด
นี้ จะได้ชื่อน้องเป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ
ชาติ คงสามารถตั้งตัวเป็นปึกแผ่นแน่นหนา มีความจำเริญตลอด
ไปได้ นับว่าน้องมีความรู้พอตัว พอที่จะแนะนำลูกหลาน ญาติมิตร
เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงได้ดีทีเดียว เมื่อน้องได้รู้เห็นคำแนะนำ
ของพี่นี้แล้ว จะแบ่งปันสู่กันอ่านบ้างก็ได้ พี่ไม่หวงห้าม ถ้ายัง
เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นมากขึ้นเพียงใด พี่เชื่อว่าคงจะได้บุญมาก

ชั้นเพียงนั้น พี่ต้องขอจบคำแนะนำเพียงฉบับนี้ ต่อไปถ้ามีข้อ
ขอดอะไรแปลก ๆ มีเวลาจะเขียนมาสู่กันอ่านใหม่ ขอน้องจง
มีความจำเริญเพราะทำตามคำแนะนำของพี่

จากพี่ผู้พอจะหมดความเป็นห่วงได้บ้าง

วาสนา

ธรรมนุญชีวิต

พระเทพเวที

(ประยุทธ์ ปยุตโต)

หน้าว่าง

สารบาญ

คนกับชีวิต	65
1. ชีวิตที่เลิศล้ำสมบูรณ์	65
2. ชีวิตที่ไม่ถล่มทลาย	70
3. ชีวิตที่ก้าวหน้าและสำเร็จ	74
4. ชีวิตที่เป็นหลักฐาน	77
5. ชีวิตบ้านที่สมบูรณ์	81
คนกับคน	86
6. คู่ครองที่ดี	86
7. พ่อ-แม่บ้านที่ดี	91
8. ทายาทที่ดี	94
9. มิตรแท้-มิตรเทียม	97
10. ลูกจ้าง-นายจ้าง	101

สารบัญย่อ

คนกับชีวิต	85
1. คนมีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ (ชีวิตที่เลิศล้ำสมบูรณ์)	65
ก. มิตรานที่มั่นคง	65
ข. ทรงพลังภายใน	66
ค. จุดหมายของชีวิต	67
2. คนไม่หลงโลก (ชีวิตที่ไม่ถลำพลาด)	70
ก. รู้ทันโลกธรรม	70
ข. ไม่มองข้ามเทวทูต	71
ค. คำนิมิตแห่งชีวิต	72
3. คนประสบความสำเร็จ (ชีวิตที่ก้าวหน้าและสำเร็จ)	74
ก. หลักความเจริญ	74
ข. หลักความสำเร็จ	75
ค. หลักหลักโพธิญาณ	76
4. คนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)	77
ก. ขึ้นหาและรักษาสมบัติ	77
ข. ขึ้นแจ้งจัดสรรทรัพย์	78
ค. ขึ้นจับจ่ายกินใช้	78

5. คนครองเรือนที่เลิศล้ำ (ชีวิตบ้านที่สมบูรณ์)	81
ก. มีความสุขสี่ประการ	81
ข. เป็นชาวบ้านแบบฉบับ	82
ค. กำกับชีวิตด้วยธรรมสี่	83
ง. รับผิดชอบชีวิตที่เกี่ยวข้อง	84
จ. ครองตนเป็นพลเมืองที่ดี	85

คนกับคน 86

6. คนร่วมชีวิต (คู่ครองที่ดี)	86
ก. คู่สร้างคู่สม	86
ข. คู่ชื่นชมคู่ระกำ	87
ค. คู่ศีลธรรมคู่ความดี	88
ง. คู่ถูกหน้าที่ต่อกัน	89
จ. พ่อบ้านเห็นใจภรรยา	89
7. คนรับผิดชอบตระกูล (หัวหน้าครอบครัวที่ดี)	91
ก. รักษาตระกูลให้คงอยู่	91
ข. บูชาคนที่เหมือนไฟ	91
ค. ใส่ใจบุตรธิดา	92
ง. ทำหน้าที่ผู้มาก่อน	92

8. คนสืบตระกูล (ทายาทที่ดี)	94
ก. เคารพทิศเบื้องหน้า	94
ข. ไม่คบหาอบายมุข	94
ค. เบิกทางสุขด้วยคุณธรรม	96
9. คนที่จะคบหา (มิตรแท้-มิตรเทียม)	97
ก. มิตรเทียม	97
ข. มิตรแท้	98
ค. มิตรต่อมิตร	99
10. คนงาน-นายงาน (ลูกจ้าง-นายจ้าง)	101

คนกับชีวิต

1 คนมีจิตอยู่อย่างมั่นใจ (ชีวิตที่เลิศล้ำสมบูรณ์)

คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตน จนไม่หวาดหวั่นพรัน
พรียงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนินชีวิตของตนอยู่อย่างดี
ที่สุด และได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้
เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นอยู่อย่างผู้มีชัย ประสบ
ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต คนเช่นนั้นคือ ผู้ที่ได้เข้าถึง
จุดหมายแห่งการมีชีวิต และดำเนินชีวิตของตนตามหลักการ
ต่อไปนี้

ก. มีฐานที่มั่นคง ซึ่งใช้เป็นที่ยืนหยัดให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูง
สุดอันเป็นที่หมายได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิดไม่เปิดช่องแก่ความ
ผิดพลาดเสียหาย และไม่เกิดสิ่งมัวหมองหมักหมมที่บดมนตน ด้วยการ
ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เรียกว่า อริยฐาน (ธรรมเป็นที่ยืน) 4 ประการ คือ

1. ปัญญา ใช้ปัญญา คือ ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ทำกิจการ

ต่าง ๆ ด้วยความคิด เมื่อประสบเหตุใด ๆ ก็ไม่รู้ว่าตามอารมณ์ หรือหลงไปตามสิ่งที่เข้ายวน ศึกษาสิ่งต่าง ๆ ให้มีความรู้ชัด หยั่งเห็นเหตุผล เข้าใจภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง

2. **สัจจะ รักษาสัจจะ** คือ สงวนรักษาคำรงตนมั่นในความจริงที่รู้ชัดเห็นชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่จริงวาจา จริงในหลักการ จริงในการปฏิบัติ จนถึงจริงปรมาัตถ์

3. **จากะ เพิ่มพูนจากะ** คือ คอยเสริมหรือทวีความเสียสละ ให้เข้มแข็งมีกำลังแรงยิ่งขึ้นอยู่เสมอ เพื่อป้องกันหรือตัดทานตนไว้มิให้ตกไปเป็นทาสของลามกสักการะและผลสำเร็จเป็นต้นที่ตนได้สร้างขึ้น อันคอยล่อเร้าเข้ายวนให้เกิดความยึดติด ล้ำพอง และลุ่มหลงมัวเมา สิ่งใดเคยชินเป็นนิสัยหรือเคยยึดถือไว้ แต่ผิดพลาด ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ก็สามารถละได้ทั้งหมด เริ่มแต่สละอามิสจนถึงสละกิเลส

4. **อุปสมะ รู้จักสงบใจ** คือ รู้จักหาความสุขสงบทางจิตใจ ฝึกตนให้สามารถระงับความมัวหมองดับความขัดข้องวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสได้ ทำจิตใจให้สงบผ่องใสรู้จักรสแห่งสันติ คนที่รู้จักรสแห่งความสุขอันเกิดจากความสงบใจแล้ว ย่อมจะไม่หลงไหลมัวเมาในวัตถุและลามก ยศ สรรเสริญ เป็นต้น โดยง่าย

(ม.อ. 14/682/437)

ข. ทรงพลังภายใน คือ มีกำลังที่เกิดจากคุณธรรม ความประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักประกันของชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง

จนไม่มีความหวาดหวั่นกลัวภัย เรียกว่า พละ (ธรรมอันเป็นกำลัง)
มี 4 ประการ กล่าวคือ

1. ปัญญาพล กำลังปัญญา คือ ได้ศึกษา มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องชัดเจน ในเรื่องราวและกิจการที่ตนเกี่ยวข้อง ตลอดไปถึงสภาวะอันเป็นธรรมดาของโลกและชีวิต เป็นผู้กระทำการต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจเหตุผล และสภาพความจริง

2. วิริยพล กำลังความเพียร คือ เป็นผู้ประกอบกิจการทำหน้าที่การทำงานต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ด้วยความบากบั่นพยายาม ไม่ได้ทอดทิ้งหรือย่อหย่อนท้อถอย

3. อนุวัชชพล กำลังสุจริต' หรือกำลังความบริสุทธิ์ คือ มีความประพฤติและหน้าที่การงาน สุจริตไว้โทษ สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีข้อที่ใครจะติเตียนได้

4. สังคหพล กำลังการสงเคราะห์ คือ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลทำตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ เป็นสมาชิกที่มีคุณประโยชน์ของชุมชน

ตัวอย่างเช่น เป็นข้าราชการ หวังจำสั้น ๆ ว่า รู้งานก็ ทำหน้าที่ไม่บกพร่อง มือสะอาด ไม่ขาดมนุษยสัมพันธ์

(อง.นวก. 23/209/376)

ก. จุดหมายของชีวิต คือ ดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิต ที่เรียกว่า ธรรมะ 3 คือ

1. ทิฏฐธัมมิกัตถ์ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นขั้นต้น คือธรรมดาสามัญ ที่มุ่งหมาย

กันในโลกนี้ มีทรัพย์ ยศ เกียรติ โมตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น อันเกิดมีขึ้นด้วยกำลังความเพียรสติปัญญาของตนโดยทางชอบธรรม และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น ในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขโดยชอบ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

2. สัมปรายิกัตถ์ *ประโยชน์เบื้องต้น* หรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต ซึ่งเป็นขั้นลึกล้ำสำหรับชีวิตด้านใน เป็นหลักประกันชีวิตในอนาคตและภพหน้า คือความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ได้ใช้ทวิภูษณ์มีกัตถะ ในทางที่ชอบธรรม เป็นคุณประโยชน์ จนเป็นผู้มีความมั่นใจในความดีของตน ถึงเวลาละโลกนี้ไปก็มีใจสงบครองสติได้ ไม่หวงกังวลทรนทรายหรือหวาดหวั่นกลัวภัยแห่งโลกหน้า

3. ปรมัตถ์ *ประโยชน์สูงสุด* หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต ซึ่งเป็นจุดหมายขั้นสุดท้าย ที่ชีวิตควรจะเข้าถึง คือ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต ไม่ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจความยึดติดถือมั่น สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ปลอดโปร่งผ่องใสสะอาดสว่างและสงบ มีความสุขประณีตภายใน เรียกสั้น ๆ ว่านิพพาน คือดับกิเลสและกองทุกข์ได้

อรรถ 3 ประการนี้ จัดแบ่งใหม่อีกแบบหนึ่งได้ดังนี้

1. อัตตัตถะ *ประโยชน์ตน* คือ การที่ได้ฝึกฝนอบรมตนเอง

ดี บรรลุผลแห่งการศึกษาที่แท้จริง ถึงความเจริญงอกงามแห่งสติปัญญาและคุณธรรมต่างๆ เช่น สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยา พึ่งตนเองได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรม ตลอดถึงปรมัตถะ

2. ปรีดถะ ประโยชน์ผู้อื่น หรือ*ประโยชน์ท่าน* คือประกอบ ด้วยเมตตากรุณา และมีความสามารถที่จะทำชีวิตของตนให้ เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยการช่วยเหลือ ทำตนให้เป็นคุณประโยชน์ เป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นได้ ทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ

3. อุภยัตถะ *ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย* คือประโยชน์ ร่วมกัน อันเกิดจากสิ่งที่เป็นของกลาง ในทางวัตถุ เช่น ถนน หนทาง ในทางนามธรรม เช่น ศิลปวิทยาและศีลธรรม ดำเนิน ชีวิตของตนให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข และความดีงามร่วมกัน อย่างน้อยไม่ให้เกิดการแสวงประโยชน์ตนเป็นไปเพื่อกระทบ กระเทือนเสียหายต่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

(ข.จ. 30/755/389)

¹ แปลตามศัพท์ว่า กำลังการกระทำที่ปราศจากโทษ

2 คนไม่หลงโลก (ชีวิตที่ไม่ถลำพลาด)

บุคคลที่ไม่ประมาทมัวเมาจนตกเป็นทาสของโลกและชีวิต อย่างที่เรียกได้ว่า หลงโลก เมาชีวิต ก็เพราะมีสติ รู้จักมอง รู้จักพิจารณา รู้จักวางตัววางใจต่อความจริงต่าง ๆ อันมีประจำอยู่กับโลกและชีวิตนั้นเป็นคติธรรมคา ดังนี้

ก. **รู้ทันโลกธรรม** คือ รู้จักพิจารณา รู้เท่าทัน ตั้งสติให้ถูกต้องต่อสถานะอันหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในชีวิตที่อยู่ท่ามกลางโลก ซึ่งเรียกว่า **โลกธรรม** (ธรรมดาของโลกหรือความเป็นไปตามคติธรรมคา ซึ่งหมุนเวียนมาหาชาวโลก และชาวโลกก็หมุนเวียนตามมันไป) 8 ประการ คือ

ขึ้นชม	ชมขึ้น
1. ได้ลาภ	2. เสื่อมลาภ
3. ได้ยศ	4. เสื่อมยศ
5. สรรเสริญ	6. นินทา
7. สุข	8. ทุกข์

โลกธรรม 8 นี้ จัดเป็น 2 ฝ่าย คือที่ขึ้นชมนำปรารถนา น่าชอบใจ คนทั่วไปอยากได้ เรียกว่า **อิฏฐารมณ์** พวกหนึ่ง ที่ชมขึ้น ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าพอใจ คนทั่วไปเกลียดกลัว

เรียกว่า อนิจฺจารมณํ พวกหนึ่ง แต่จะชอบใจอยากได้หรือไม่ก็ตาม โลกธรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้แก่ทุกคน ทั้งแก่ปุถุชนผู้ไม่มีการศึกษา และแก่อริยสาวกผู้มีการศึกษา จะแตกต่างกันก็แต่การวางใจและการปฏิบัติตนต่อสิ่งเหล่านี้ กล่าวคือ

1. ปุถุชนผู้ไม่มีการศึกษา ไม่รู้จักฝึกอบรมตน ย่อมไม่เข้าใจ ไม่รู้เท่าทันตามความเป็นจริง ลุ่มหลงลืมนตน ยินดียินร้าย คราวได้ก็หลงไหลมัวเมาหรือลำพองจนเหลือลอย คราวเสียก็หงอยละเหี่ยหมดกำลังหรือถึงกับคลุ้มคลั่งไป ปล່อยให้โลกธรรมเข้าครอบงำอำยัจิต พุยุบเรื่อยไป ไม่พ้นจากทุกข์โศก

2. ส่วนผู้มีการศึกษา เป็นอริยสาวก รู้จักพิจารณารู้เท่าทันตามความเป็นจริงว่า สิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามที่เกิดขึ้นแก่ตน ล้วนไม่เที่ยง ไม่คงทน ไม่สมบูรณ์ มีความแปรปรวนได้เป็นธรรมดา จึงไม่หลงไหลมัวเมาเคลิ้มไปตามอนิจฺจารมณํ ไม่ขุ่นมัวหม่นหมองคลุ้มคลั่งไปในเพราะอนิจฺจารมณํ มีสติดำรงอยู่ได้ วางตัววางใจพอดี ไม่หลงในสุขและไม่ถูกทุกข์ท่วมทับ

(อง.อฎฐก. 23/96/159)

ข. ไม่มองข้ามเทวทูต คือ รู้จักมอง รู้จักพิจารณาสภาวะที่ปรากฏอยู่เสมอในหมู่มนุษย์ อันเป็นสัญญาณเตือนใจให้ระลึกถึงคดิธรรมดาของชีวิต ที่ไม่ควรลุ่มหลงมัวเมา ซึ่งเรียกว่า เทวทูต (สื่อแจ้งข่าวของยมเทพหรือตัวแทนของพญายม) 5 อย่าง คือ

1. เด็กอ่อน ว่าคนเราทุกคนเกิดมา ก็อย่างนี้เพียงเท่านั้น

2. **คนแก่** ว่าทุกคนหากมีชีวิตอยู่ได้นาน ก็ต้องประสบภาวะ
เช่นนี้

3. **คนเจ็บ** ว่าภาวะเช่นนี้เราทุกคนอาจประสบได้ด้วยกัน
ทั้งนั้น

4. **คนต้องโทษ** ว่ากรรมชั่วนั้น ไม่ต้องผูกถึงตายไป แม้ใน
บัดนี้ก็มีผลเกิดครันเป็นทุกข์

5. **คนตาย** ว่าภาวะเช่นนี้เราทุกคนต้องได้พบไม่มีใครพ้น
และกำหนดไม่ได้ว่า ที่ไหน เมื่อใด

มองเห็นสภาพเช่นนี้เมื่อใด เช่น เมื่อผ่านเข้าไปในสุสาน
ทัณฑสถาน และโรงพยาบาลเป็นต้น ก็มีให้มีใจหดหู่หรือหวาด
กลัว แต่ให้มีสติ รู้จักใช้ปัญญาพิจารณา จะได้เกิดความสังเวช
เร่งชวนชวายประกอบแต่กัลยาณกรรม คือ การกระทำที่ดีงาม
ดำเนินชีวิตด้วยความไม่มัวเมา ไม่ประมาท

(ม.อ. 14/507/335)

ก. **ก่ามิ่งสูตรแห่งชีวิต** แม้ไม่ใช่เวลาที่มองเห็นเทวดา ก็ควรพิจารณา
อยู่เสมอ ตามหลักที่เรียกว่า **อภิณหปัจจเวกขณะ** (สิ่งที่ทุกคน ไม่ว่า
หญิง ไม่ว่าชาย ไม่ว่าชาวบ้าน ไม่ว่าชาววัด ควรหัดพิจารณาเนื่อง ๆ)
ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ คือ

1. **ชราธัมมตา** ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความแก่เป็น
ธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้

2. **พยาธิธัมมตา** ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความเจ็บ
ป่วยไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บป่วยไปได้

3. มรณธัมมตา ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความตาย เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้

4. ปิยวินาभावตา ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เราจักต้องประสบ ความพลัดพราก จากของรักของชอบใจไปทั้งสิ้น

5. กัมมัสสกตา ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็น ของตน เราทำกรรมใด ก็ทำตาม ชั่วก็ตาม จักต้องเป็นทายาทของ กรรมนั้น

เมื่อพิจารณาอยู่เสมออย่างนี้ ก็จะช่วยป้องกันความมัวเมา ในความเป็นหนุ่มสาว ในทรัพย์สมบัติและชีวิต เป็นต้น บรรเทา ความลุ่มหลงความถือมั่นยึดติด และป้องกันการทำความทุจริต ทำให้เร่งชวนชวาย ทำแต่สิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์

(อง.ปญจก. 22/57/81)

3 คนประสบความสำเร็จ (ชีวิตที่ก้าวหน้าและสำเร็จ)

ผู้ที่ต้องการดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะในด้านการศึกษา หรืออาชีพการงานก็ตาม พึงปฏิบัติตามหลักต่อไปนี้

ก. **หลักความเจริญ** ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ที่เรียกว่า จักร (ธรรมประจักษ์ลือทั้งสี่ที่นำรอดไปสู่จุดหมาย) ซึ่งมี 4 ข้อ คือ

1. **ปฏิรูปเทสวาสะ** เลือกอยู่ถิ่นที่เหมาะสม คือเลือกหาถิ่นที่อยู่หรือแหล่งเล่าเรียนดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งมีบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกการศึกษาพัฒนาชีวิต การแสวงหาความรู้ การสร้างสรรค์ความดีงาม และความเจริญก้าวหน้า

2. **สัปปริสุปัตตยะ** เสาะเสวนาคมนต์ คือ รู้จักเสวนาคบหาหรือร่วมหมู่กับบุคคลผู้รู้ผู้ทรงคุณ และผู้ที่จะเกื้อกูลแก่การแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าองงาม และความเจริญโดยธรรม

3. **อัคตสัมมาปณิธิ** ตั้งตนไว้ถูกวิถี คือ ดำรงตนมั่นอยู่ในธรรมและทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตั้งเป้าหมายชีวิตและการงานให้ดีงามแน่ชัด และนำตนไปถูกทางสู่จุดหมายแน่นอน

มั่นคง ไม่พร่าส่าย ไม่ไหลเชือนแซ

4. *บุพเพกตปุญญา มีทุนดีได้เตรียมไว้* ทุนดีส่วนหนึ่งคือ ความมีสติปัญญา ความถนัด และร่างกายดีเป็นต้น ที่เป็นพื้น มาแต่เดิม และอีกส่วนหนึ่งคือ อาศัยพื้นเดิมเท่าที่ตัวมีอยู่ รู้จัก แก้ไขปรับปรุงตน ศึกษาหาความรู้ สร้างเสริมคุณสมบัติ ความดีงาม ผูกฝนความชำนาญชำนาญเตรียมไว้ก่อนแต่ต้น ซึ่ง เมื่อมีเหตุต้องใช้ก็จะเป็นผู้พร้อมที่จะต้อนรับความสำเร็จ สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์สุข และก้าวสู่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(อง. จตุกก. 21/31/41)

ข. *หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ* แห่งกิจการนั้น ๆ ที่เรียกว่า *อิทธิบาท* (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี 4 ข้อ คือ

1. *ฉันทะ มีใจรัก* คือ พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วย ใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัล หรือผลกำไร

2. *วิริยะ พากเพียรทำ* คือ ขยันหมั่นประกอบ หมั่น กระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย

3. *จิตตะ เอาจิตผูกไว้* คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำ สิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความ

คิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ

4. วิมังสา ไข้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลองวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

(ที.ป.า. 11/231/233)

ก. หลักผลิตโพธิญาณ ดำเนินตามพระพุทธปฏิบัติ ด้วยการปฏิบัติตามธรรม 2 อย่างที่เป็นเหตุให้พระองค์บรรลุสัมโพธิญาณ เรียกว่าอุปปญาตธรรม (ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเห็นคุณประจักษ์กับพระองค์เอง) คือ

1. อสังกฏฐิติกา กุศลเจต ฐัมเมสุ ไม่สันโดษในกุศลธรรม คือ ไม่รู้อิ่ม ไม่รู้พอ ในการสร้างความคิดและสิ่งที่ดี

2. อัปปฏิวาณิกา จะ ปรานัสมิถ บำเพ็ญเพียรไม่ระย่อ คือ เพียรพยายามก้าวหน้าเรื่อยไป ไม่ยอมถอยหลัง ไม่ยอมแพ้ ไม่ยอมท้อถอยต่ออุปสรรคและความเหน็ดเหนื่อยยากลำบาก

(ที.ป.า. 11/227/223)

4 คนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)

คนที่เราจะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น
ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้
และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทาง
เศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ก็เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

ก. **ค้นหาและรักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรม** ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์
ปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ที่เรียกว่า ทิฏฐุ -
ธัมมิกัตถสังวัตตนิกัธรรม* 4 ประการ

1. **อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น** คือขยันหมั่นเพียร
ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต
ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง
ตรวจตรา หาวิธีการที่เหมาะสมที่สุด จัดการและดำเนินการให้ได้
ผลดี

2. **อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา** คือรู้จักคุ้มครอง
เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยัน
หมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็น
อันตรายหรือเสื่อมเสีย

*ดูบันทึกที่ 4 ห้ายเล่ม

3. กัลยาณมิตตตา คบหาคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน

4. สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เป็นอยู่พอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

(อภ. อภจก. 23/144/289)

ข. **ขันแฉงจัดสรรทรัพย์** เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว รู้จักจัดสรรทรัพย์นั้นโดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น 4 ส่วน ที่เรียกว่า โภควิภาค 4 คือ

1. เถเคน โภเคญฺชเยย 1 ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์

2. ทฺวิหิกมฺมํ ปโยชเย 2 ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบกิจการงาน

3. จกฺคตฺถยจ นิธาเปยฺย อีก 1 ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

(ที.ปา. 11/197/202)

ค. **ขันจับจ่ายกินใช้** พึงเข้าใจและคำนึงไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหา รักษาและครอบครองโภคทรัพย์ไว้ั้น ก็เพื่อจะใช้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่าหาความหมายใด ๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว พึงปฏิบัติต่อทรัพย์หนึ่งส่วนแรกในข้อ ข. ตามหลักโภคอาทึยะ (ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคะ

หรือเหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองทรัพย์สินสมบัติ)
5 ประการ ดังพุทธพจน์ว่า

อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง ความ
ขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว

1. เลี้ยงตัว เลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา และคนใน
ปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข

2. บำรุงมิตรสหาย และผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

3. ใช้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัย
จากภัยอันตราย

4. ทำพละ คือ สละเพื่อบำรุงและบูชา 5 อย่าง

(1) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ

(2) อดิถิปละ ต้อนรับแขก

(3) ปุพฺพเปตพละ ทำบุญหรือสักการะอุทิศผู้ล่วงลับ

(4) ราชพละ บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น

(5) เทวตาพละ ถวายเทวดา คือ ทำบุญอุทิศสิ่งที่เคารพ
บูชาตามความเชื่อถือ

5. อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และเหล่าบรรพชิตผู้ประพฤติ
ดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทมัวเมา

เมื่อใ้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะ
หมกสิ้นไป ก็สบายใจใ้ว่า ใ้ใช้โภคะนั้นใ้เป็นประโยชน์ถูก
กั้ยงคามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้นก็สบายใจ เช่นเดียวกัน เป็น

อันไม่ต้องเคืองคร้อใจในทั้งสองกรณี

(อ.ป.ญจก. 22/41/48)

การใช้จ่ายใน 5 ข้อนี้ ท่านมุ่งแจกแจงรายการที่พึงจ่าย ให้รู้ว่า
ควรใช้ทรัพย์ทำอะไรบ้าง มิใช่หมายความว่าให้แบ่งส่วนเท่ากันไปทุก
ข้อ นอกจากนั้นท่านมุ่งกล่าวเฉพาะรายการที่พึงจ่ายเป็นประจำสำหรับ
คนทั่วไป แต่ถ้าผู้ใดสามารถก็ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้มากขึ้นไปอีก
ตามหลัก สังคหวัตถุ เป็นต้น

5 คนครองเรือนที่เลิศล้ำ (ชีวิตบ้านที่สมบูรณ์)

คนที่เราจะเรียกได้ว่าประสบความสำเร็จในการครองเรือน เป็นภรรยาดีหรือชาวบ้านที่ดี นำเคารพนับถือเป็นแบบฉบับ ควรถือเป็นตัวอย่าง จะต้องวัดด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. มีความสุขสี่ประการ คือ ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี หรือความสุขที่ชาวบ้านควรพยายามทำให้เกิดขึ้นแก่ตนอยู่เสมอ เรียกล้วน ๆ ว่า สุขของภรรยาดี 4 คือ

1. อัถติสุข สุขเกิดจากความมั่งคั่ง คือ ความภูมิใจ เอิบอímและอímใจว่า ตนมีโภคทรัพย์ ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง ความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางชอบธรรม

2. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้นเลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงผู้ที่ควรเลี้ยง และบำเพ็ญคุณประโยชน์

3. อนนตสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

4. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่อง

เสียหาย โครติเตียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ*
บรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนุวัชสุขมีค่ามากที่สุด

(อง.จตุทท. 21/62/91)

ข. เป็นชาวบ้านแบบฉบับ คนครองเรือน แยกได้เป็นหลายประเภท
จัดเป็นชั้น ๆ ได้ตั้งแต่ร้ายไปถึงดี และที่ดึกก็มีหลายระดับ คุณุศลที่ดี นำ
เคารพนับถือแท้จริง คือประเภทที่ 10 ในชาวบ้าน 10 ประเภทต่อไปนี้
กลุ่มที่ 1 หาทรัพย์โดยทางไม่ชอบธรรม

1. ได้ทรัพย์มาแล้ว ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ทั้งไม่เผื่อแผ่แบ่งปัน และไม่ใช้ทรัพย์นั้นทำความดี (เสียทั้ง 3 ส่วน)
2. ได้ทรัพย์มาแล้ว เลี้ยงตนให้เป็นสุข แต่ไม่เผื่อแผ่แบ่งปัน และไม่ใช้ทรัพย์นั้นทำความดี (เสีย 2 ส่วน ดี 1 ส่วน)
3. ได้ทรัพย์มาแล้ว เลี้ยงตนให้เป็นสุขด้วย เผื่อแผ่แบ่งปันและใช้ทรัพย์นั้นทำความดีด้วย (เสีย 1 ดี 2 ส่วน)

กลุ่มที่ 2 หาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง

4. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 1 (เสีย 3 ดี 1)
5. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 2 (เสีย 2 ดี 2)
6. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 3 (เสีย 1 ดี 3)

กลุ่มที่ 3 หาโดยชอบธรรม

7. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 1 (เสีย 2 ดี 1)
8. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 2 (เสีย 1 ดี 2)
9. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 3 แต่ยังติด ยังมัวเมา

หมกมุ่น กินใช้ทรัพย์สินสมบัติ โดยไม่รู้เท่าทันเห็นโทษ ไม่มี
ปัญญาที่จะทำตนให้เป็นอิสระเป็นนายเหนือโรคทรัพย์ได้
(เสีย 1 คี 3)

พวกพิเศษ ผู้ที่แสวงหาชอบธรรม และใช้อย่างมีสติสัมปชัญญะ
มีจิตใจเป็นอิสระ มีลักษณะดังนี้

10. แสวงหาทรัพย์โดยทางชอบธรรม; ได้มาแล้วเลี้ยง
ตนให้เป็นสุข; เมื่อแผ่แบ่งปัน และใช้ทรัพย์นั้นทำความดี;
ไม่ลุ่มหลงไม่หมกมุ่นมัวเมา กินใช้ทรัพย์สินสมบัติโดยรู้เท่าทัน
เห็นคุณโทษ ทางดีทางเสียของมัน มีปัญญา ทำตนให้เป็น
อิสระหลุดพ้น เป็นนายเหนือโรคทรัพย์

ประเภทที่ 10 นี้ พระพุทธเจ้าสรรเสริญว่าเป็นผู้เลิศประ-
เสริฐสูงสุด ควรชมทั้ง 4 สถาน คือ เป็นคฤหัสถ์ แบบฉบับที่
นำเคารพนับถือ

(อ.ทสก. 24/91/188)

ก. กำกับชีวิตด้วยธรรมสี่ คือ ปฏิบัติตามหลักธรรม สำหรับการ
ครองชีวิตของคฤหัสถ์ ที่เรียกว่า *ฆราวาสธรรม** 4 ประการดังนี้

1. สัจจะ *ความจริง* คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อ
สัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่ยึดถือไว้
วางใจได้

2. ทมะ *ฝึกตน* คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัว
และแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าถึงงามยิ่งขึ้นอยู่เสมอ

*ดูบันทึกที่ 6 ท้ายเล่ม

3. **ขันติ อุตม** คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งอดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

4. **จาคะ เสยสละ** คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือ เกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ สละโลภละทมิฐิมานะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

(พ.ศ. 25/311/361)

ง. **รับผิดชอบชีวิตที่เกี่ยวข้อง** คือ มีความสัมพันธ์อันดีงามอบอุ่น เป็นสุข ภายในครอบครัว ตลอดถึงญาติมิตร ผู้ร่วมงานและคนที่พึงพาอาศัยอยู่ในปกครองทั้งหมด โดยทำหน้าที่มีใจเพียงนำประโยชน์ทางวัตถุมาให้เขาอย่างเดียว แต่นำประโยชน์สุขทางจิตใจมาให้ด้วย โดยประพฤติตนเป็นตัวอย่าง ช่วยชักจูงให้คนในครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้นด้วยคุณธรรมที่เรียกว่า **อารยวัถิ** ทั้ง 5 ดังต่อไปนี้

1. **งอกงามด้วยศรัทธา** คือ ให้มีความเชื่อความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในการที่จะทำความดี มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ

2. **งอกงามด้วยศีล** คือ ให้มีความประพฤติดีงาม สุจริต รู้จักเลี้ยงชีวิต มีวินัย และมีกิริยามารยาทอันงาม

3. **งอกงามด้วยสุตะ** คือ ให้มีความรู้จากการเล่าเรียน สดับฟัง โดยแนะนำหรือชวนชวยให้ศึกษาหาความรู้ที่จะฟื้นฟูปรับปรุงชีวิตจิตใจ

4. **งอกงามด้วยจาคะ** คือ ให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อกัน และพอใจทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์

5. งอกงามด้วยปัญญา คือ ให้มีความรู้คิด เข้าใจเหตุผล และความจริงตามสภาวะ มีวิจารณ์ญาณ

(อง.ปณ.ค. 22/40/47)

จ. กรองตนเป็นพลเมืองที่ดี นำชีวิตและครอบครัวของตนไปสู่ความ เจริญสงบสุข และเป็นพลเมืองดีที่สร้างสรรค์สังคม โดยประพฤติดังนี้

1. น สาธารณธารัสสะ ไม่คบขู้ข่มขู่หาหมกมุ่นในทางเพศ
2. น ภุญเช สาธุเมกะโก ไม่ใจแคบเสพสิ่งเลิศรสผู้เดียว
3. น เสเว โลกายติกัง ไม่พรวดเวลาถกถ้อยที่เลื่อนลอยไร้สาระ
4. สีสวา ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล 5
5. วัตตสัมปันโน ปฏิบัติกิจหน้าที่สม่ำเสมอโดยสมบูรณ์
6. อัปมัตโต ไม่ประมาท กระตือรือร้นทุกเวลา
7. วิจักขโณ มีวิจารณ์ญาณ ทำการโดยใช้ปัญญา
8. นีวาตตุตติ อัถถัทธิ สุภาพ ไม่ถือกระด้าง ยินดีรับฟังผู้อื่น
9. สุโรโต เสถียรมงาม รักความประณีตสะอาดเรียบร้อย
10. สขิโล มุทุ พุดจาน่าฟัง ทั้งใจกายก็อ่อนโยน ไม่หยาบคาย
11. สังคเหตา จ มิตตามัง มีน้ำใจเอื้อสงเคราะห์ต่อมิตรสหาย
12. สังวิภาคี เผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือคนทั่วไป
13. วิชาโนวา รู้จักจัดการงานให้เรียบร้อยและได้ผลดี
14. ตัปเปยยะ บำรุงพระสงฆ์ทรงความรู้ ผู้ทรงศีลทรงธรรม
15. ชัมมกาโม ไคร้ธรรม รักความสุจริต
16. สุตาโร อ่านมากฟังมาก รู้วิชาของตนเชี่ยวชาญ
17. บริปุจจโก ชอบสอบถามค้นคว้า ใฝ่หาความรู้ยิ่งขึ้นไป

(ข. ขว. 28/949/332)

คนกับคน

๘ คนร่วมชีวิต (คู่ครองที่ดี)

คู่ครองที่ดี ที่จะเป็นคู่ร่วมชีวิตกันได้ นอกจากงามคุณแล้ว ควรให้คุณสมบัติ และประพฤติตามข้อปฏิบัติดังนี้

ก. คู่สร้างคู่สม มีหลักธรรมของคู่ชีวิต ที่จะทำให้อุสมรมมีชีวิตสอดคล้องกลมกลืนกัน เป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะทำให้อยู่ครองกันได้ยืนยาว เรียกว่า สมชีวิตรรม 4 ประการ คือ

1. สมสัทธา มีศรัทธาสมกัน เคารพนับถือในลัทธิศาสนา สิ่งเคารพบูชาและหลักการต่าง ๆ ตลอดจนแนวความสนใจอย่างเดียวกัน หนักแน่นเสมอกัน หรือปรับเข้าหากัน ลงกันได้
2. สมสีลา มีศีลสมกัน คือความประพฤติ ศีลธรรม จรรยา มารยาท พื้นฐานการอบรมพอเหมาะสอดคล้อง ไปกันได้
3. สมจาคา มีจาคะสมกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความโอบอ้อมอารี มีใจกว้าง ความเสียสละ ความพร้อมที่จะช่วย

เหลือเกือบผู้อื่น พอกลมกลืนกัน ไม่ขัดแย้งบีบคั้นกัน

4. สมปัญญา มีปัญญาสมกัน รู้เหตุรู้ผลเข้าใจกัน อย่างน้อยพูดกันรู้เรื่อง

(อง. จศกก. 21/55/80)

ข. คู่ขันหมคู่ระกำ หรือ คู่บุญคู่กรรม เป็นคู่ครองที่มีคุณธรรมลักษณะนิสัย ความประพฤติปฏิบัติ การแสดงออกต่อกันที่เกื้อกูลกัน ถูกกัน ทนกันได้ ในกรณีนี้ ท่านแสดงกรรยาประเภทต่าง ๆ ไว้ 7 ประเภท คือ

1. วรกากรรยา กรรยาเยี่ยงเพชรฆาต คือ กรรยาที่มีได้อยู่กินด้วยความพอใจ คู่มั่น และคิดทำลายสามี

2. โจริกรรยา กรรยาเยี่ยงโจร คือ กรรยาชนิดที่ล้างผลาญทรัพย์สินสมบัติ

3. อัยยากรรยา กรรยาเยี่ยงนาย คือ กรรยาที่เกียดคร้านไม่ใส่ใจการงาน ปากร้าย หยาบคาย ชอบข่มสามี

4. มาตากรรยา กรรยาเยี่ยงมารดา คือ กรรยาที่หวังดีเสมอคอยห่วงใยเอาใจใส่สามี ทาทรัพย์สินมาได้ก็เอาใจใส่คอยประหยัดรักษา

5. ภคินีกรรยา กรรยาเยี่ยงน้องสาว คือ กรรยาผู้เคารพรักสามี ดังน้องรักพี่ มีใจอ่อนโยน รู้จักเกรงใจ มักคล้อยตามสามี

6. สขิกรรยา กรรยาเยี่ยงสหาย คือ กรรยาที่เป็นเหมือนเพื่อน มีจิตรักดี เวลาพบสามีก็ร่าเริงดีใจ เป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทประพฤติดี

7. ทาสีกรรยา กรรยาเยี่ยงนางทาสี คือ กรรยาที่ยอมอยู่ได้

อำนาจสามี ถูกสามีตะคอกตบตี ก่อดทน ไม่แสดงความโกรธตอบ

(อง. สดตค. 23/60/92)

ท่านสอนให้ภรรยาสำรวจคนว่า ที่ เป็นอยู่ คนเป็นภรรยา ประเภทไหน ถ้าจะให้ดี ควรเป็นภรรยาประเภทใด สำหรับชาย อาจใช้เป็นหลักสำรวจอุปนิสัยของคนว่าควรแก้หญิงประเภทใด เป็นคู่ครอง และสำรวจหญิงที่จะเป็นคู่ครองว่าเหมาะกับอุปนิสัย ของคนหรือไม่

แม้สามีก็ยอมมีหลายประเภท พึงเทียบเอาจากภรรยาประเภท ต่างๆ เหล่านี้

ก. **คู่ศีลธรรมคู่ความดี** เอาหลักธรรมสำหรับการครองเรือน คือ **มรรคาธรรม* 4 ประการ** มาใช้ต่อกันในบ้านด้วยดังนี้

1. **สัจจะ ความจริง** คือ ซื่อสัตย์ต่อกัน ทั้งจริงใจ จริง วาจา และจริงในการกระทำ

2. **ทมะ ฝึกตน** คือ รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ข้อขัดแย้ง ปรับตัวปรับใจเข้าหากัน

3. **ขันติ อดทน** คือ มีจิตใจเข้มแข็งหนักแน่น ไม่รู้วามทนต่อความสว่างล้ำกำเริบกัน และร่วมกันอดทนต่อความเหนื่อยยาก ลำบากตรากตรำ ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน

4. **จาคะ เสียสละ** คือมีน้ำใจ สามารถเสียสละความสุข สำราญ ความพอใจส่วนตนเพื่อคู่ครองได้ เช่น อดหลับ อดนอนพยาบาลกันในยามเจ็บไข้ เป็นต้น ตลอดจนมีจิตใจ

เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ต่อญาติมิตรสหายของคู่ครอง ไม่ใจแคบ

(ส.ล. 15/845/316)

ง. คู่ถูกหน้าที่ต่อกัน สงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน ตามหลักปฏิบัติใน
ทศ 6 ข้อที่ว่าด้วยทศเบื้องหลัง คือ

สามมีปฏิบัติต่อภรรยา โดย

1. ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็นภรรยา
2. ไม่ดูหมิ่น
3. ไม่นอกใจ
4. มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้าน
5. หาเครื่องแต่งตัวมาให้ เป็นของขวัญตามโอกาส

ภรรยาอนุเคราะห์สามี โดย

1. จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
2. สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
3. ไม่นอกใจ
4. รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
5. ขยัน ช่างจัดช่างทำ เองงานทุกอย่าง

(ที.ป.า. 11/201/204)

จ. พ่อบ้านเห็นใจภรรยา สตรีมีความทุกข์จำเพาะตัวอีกส่วนหนึ่ง
ต่างหากจากผู้ชาย ซึ่งสามีพึงเข้าใจ และพึงปฏิบัติด้วยความเอาใจใส่
เห็นอกเห็นใจ คือ

1. ผู้หญิงต้องจากหมู่ญาติมาอยู่กับตระกูลของสามีทั้งที่
ยังเป็นเด็กสาว สามีควรให้ความอบอุ่นใจ

2. ผู้หญิงมีระดู ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความแปรปรวนทั้งใจกาย ฝ่ายชายควรเข้าใจ

3. ผู้หญิงมีครรภ์ ซึ่งยามนั้นต้องการความเอาใจใส่ บำรุงกายใจเป็นพิเศษ

4. ผู้หญิงคลอดบุตร ซึ่งเป็นคราวเจ็บปวดทุกข์แสนสาหัส และเสี่ยงชีวิตมาก สามีควรใส่ใจเหมือนเป็นทุกข์ของตน

5. ผู้หญิงต้องคอยปรนเปรอเอาใจฝ่ายชาย ฝ่ายชายไม่ควรเอาแต่ใจตัว ฟังทราบซึ่งในความเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจตอบแทน

(นัย ส.สม. 18/462/297)

7 กนรับผิดชอบตระกูล

(หัวหน้าครอบครัวที่ดี)

ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว นอกจากปฏิบัติตามหลักธรรมอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เช่น เป็นคนที่รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ เป็นต้นแล้ว พึงปฏิบัติตามหลักธรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อวงศ์ตระกูลบางอย่าง ต่อไปนี้

ก. รักษาตระกูลให้คงอยู่ โดยปฏิบัติตามหลักธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูลให้ยั่งยืน หรือเหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่ง ตั้งอยู่ได้นาน เรียกว่า กุลจักรวัชฐิติธรรม 4 อย่าง คือ

1. อนุรักษ์เวสนา ของหายของหมด รู้จักหามาไว้
2. ชีวณุปฏิสังกรณา ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม
3. ปริมิคปานโกชณา รู้จักประมาณในการกิน การใช้
4. อธิปัจจัยสลิวันคสตาปนา ตั้งหญิงหรือชายมีศีลธรรมเป็น

พ่อบ้านแม่เรือน

(อง. จศกก. 21/259/337)

ข. บุคคลที่เหมือนไฟ บุคคลต่อไปนี้เปรียบเหมือนไฟ ถ้าปฏิบัติถูกต้อง ย่อมเกิดคุณมาก แต่ถ้าปฏิบัติผิดอาจเกิดโทษร้ายแรง เป็นเหมือนไฟเผาผลาญตัว จึงควรปฏิบัติจุดพวกมันด้วยการบูชาไฟในสมัยโบราณ บำเรอไฟที่ตนบูชาด้วยความเอาใจใส่ ระมัดระวังตั้งใจทำให้ถูกต้อง

เพราะมีความเคารพยำเกรง เรียกว่า อัคคิปาริจริยา (ไฟที่ควร
บำรุง หรือบุคคลที่ควรบูชาด้วยการใส่ใจบำรุงเลี้ยง และให้ความ
เคารพนับถือตามควรแก่ฐานะ จุดไฟบูชาของผู้บูชาไฟ) มี 3 อย่าง คือ

1. อาหุไนยัคคิ ไฟที่ควรแก่ของค้ำับ ได้แก่บิดามารดา

2. กหปตัคคิ ไฟประจำตัวเจ้าบ้าน ได้แก่บุตร ภรรยา
และคนในปกครอง

3. ทักขิไณยัคคิ ไฟทักษิไณย ได้แก่บรรพชิต หรือพระ
ภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล ซึ่งทำหน้าที่สั่งสอน ผดุงธรรม ที่ประพฤดิ
ดี ปฏิบัติชอบ ไม่ประมาทมัวเมา

(ที.ปา. 11/228/229)

ก. ใส่ใจบุตรธิดา ในฐานะที่เป็นบิดามารดา หิงรู้จักบุตร 3 ประเภท
และให้การศึกษอบรมให้เป็นบุตรชนิดที่ดีที่สุด คือ

1. อภิชาติบุตร บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา ดีเลิศกว่าพ่อแม่

2. อนุชาติบุตร บุตรที่ตามเยี่ยงบิดามารดา เสมอด้วยพ่อแม่

3. อวชาติบุตร บุตรที่ต่ำลงกว่าบิดามารดา เสื่อมทราม

ทำลายวงศ์ตระกูล

(ข.อติ. 25/252/279)

ง. ทำหน้าที่ผู้มาก่อน คือ หิงอนุเคราะห์บุตรธิดาตามหลักปฏิบัติใน
ฐานะที่บิดามารดาเป็นเสมือนทิศเบื้องหน้า ดังนี้

1. ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว

2. ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี

3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา

4. เป็นฐานะในเรื่องจะมีคู่ครองที่สมควร
5. มอบทรัพย์สินสมบัติให้เมื่อถึงโอกาส

(ที่.ป.า. 11/198/202)

จ. เป็นราษฎรที่มีคุณภาพ ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมพื้นฐาน ที่จะเป็นส่วนประกอบช่วยให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองมั่นคง ดังนั้น หัวหน้าครอบครัวที่ดี พึงเป็นราษฎรที่ดีของรัฐด้วย โดย ครองตนเป็นพลเมืองที่ดี ตามหลักปฏิบัติในหมวดที่ 11 ข้อ จ.

8 กนสืบทระกูล (ทายาทที่ดี)

ผู้เป็นทายาท นอกจากจะรับทรัพย์สมบัติและวงศ์ตระกูลมารักษาสืบต่อแล้ว จะต้องรับเอาหน้าที่และคุณธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาวงศ์ตระกูล มาปฏิบัติสืบต่อไปด้วย แต่ในเบื้องต้น ในฐานะที่เป็นทายาทที่ดี พึงปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

ก. การพทิศเบื่องหน้า คือ ในฐานะที่เป็นบุตรธิดา พึงเคารพบิดามารดา ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื่องหน้า ดังนี้

1. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
2. ช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน
3. ดำรงวงศ์สกุล
4. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

(ที.ปา. 11/199/202)

ข. ไม่คบหาอบายมุข คือ หลีกเว้นความประพฤติที่เป็นช่องทางของความเสื่อมความพินาศ ซึ่งจะเป็นเหตุให้โภคทรัพย์ย่อยยับไปที่เรียกว่าอบายมุข 6 ประการ คือ

1. ตีคสุราและของมีนเมา ซึ่งมีโทษ 6
1. ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ

2. ก่อการทะเลาะวิวาท
3. ทำลายสุขภาพ
4. เสื่อมเกียรติเสียชื่อเสียง
5. ทำให้แสดงด้าน ไม่รู้จักอาย
6. ทอนกำลังปัญญา

2. **ติดเที่ยวกลางคืน** ซึ่งมีโทษ 6

1. เป็นการไม่รักษาตัว
2. เป็นการไม่รักษาลูกเมีย
3. เป็นการไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
4. เป็นที่ระแวงสงสัย
5. เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ
6. เป็นทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

3. **ติดเที่ยวดูการละเล่น** ซึ่งมีโทษ ทำให้การงานเสื่อมเสีย เพราะใจกังวลลอคอยคิดจ้อง และเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ เช่น เดินรำที่ไหน ขับร้องดนตรีที่ไหนไปที่นั้น

4. **ติดการพนัน** ซึ่งมีโทษ 6

1. เมื่อชนะ ย่อมก่อเวร
2. เมื่อแพ้ ก็เสียดายทรัพย์ที่เสียไป
3. ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ
4. เข้าที่ประชุม เขาไม่เชื่อถือถ้อยคำ
5. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง
6. ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา

เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว

5. คบคนชั่ว ซึ่งมีโทษทำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง 6 ประเภท คือได้เพื่อนที่ชักนำให้กลายเป็นนักการพนัน นักเลงผู้หญิง นักเลงเหล้า นักลวงของปลอม นักหลอกนักต้ม และนักเลงหัวไม้

6. เกียจคร้านทำงาน ซึ่งมีโทษ ทำให้ยกเหตุต่างๆ เป็นข้ออ้าง ผัดเพี้ยน ไม่ทำงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง 6 กรณีว่า หนาวนัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำงาน
(ที.ป. 11/179/196)

ค. เบิกทางสุขด้วยคุณธรรม ดำเนินตามหลักธรรมที่เป็นทวารแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นจุดประจักษ์อันเปิดออกไปสู่ความสุขและความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต 6 ประการต่อไปนี้

1. อาริยะ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิตและกาย
2. ศีล ประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม
3. พุทธามัต ศึกษาเยี่ยงนิยมแบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน
4. สุตตะ เล่าเรียนกันควารู้เชี่ยวชาญ ไล่ระดับเหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน

5. ธรรมานุวัติ ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงานดำเนินตามธรรม

6. อลันดา มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อถอยเฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

๑ คนที่จะคบหา (มิตรแท้-มิตรเทียม)

การคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญ มีผลต่อความเจริญก้าวหน้า และความเสื่อมของชีวิตอย่างมาก จึงควรทราบหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องมิตรที่เป็นข้อสำคัญ ๆ ไว้ ในที่นี้จะแสดงเรื่องคนที่ควรคบ คนที่ไม่ควรคบ และหลักปฏิบัติต่อกันระหว่างมิตรสหายดังต่อไปนี้

ก. มิตรเทียม พึงรู้จักมิตรเทียม หรือศัตรูผู้มากในร่างของมิตร (มิตรปฏิรูปก็) 4 ประเภทดังนี้

1. คนปอกลอก ขนเอาของเพื่อนไปถ่ายเดียว (ทรชน)*

มีลักษณะ 4

1. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
2. ยอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก
3. ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
4. คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ประโยชน์

2. คนดีแต่พูด (วจีบรม) มีลักษณะ 4

1. ดีแต่ยกของหมดแล้วมาปราศรัย
2. ดีแต่อ้างของยังไม่มีมาปราศรัย

* ดูบันทึกที่ 7 ห้ายเล่ม

3. สงเคราะห์ด้วยสิ่งทีหาประโยชน์มิได้
4. เมื่อเพื่อนมีกิจ อ่างแต่เหตุขัดข้อง
3. คนหัวประจบ (อนุปิยาภาณ) มีลักษณะ 4
 1. จะทำชั่วก็เออออ
 2. จะทำดีก็เออออ
 3. ต่อหน้าสรรเสริญ
 - 4.ลับหลังนินทา
4. คนชวนฉิบหาย (อปายสหาย) มีลักษณะ 4
 1. คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา
 2. คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
 3. คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
 4. คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

ข. มิตรแท้ หิงรู้จักมิตรแท้ หรือมิตรด้วยใจจริง (สุททมิตร) 4 ประเภท ดังนี้

1. มิตรอุปการะ (อุปการก) มีลักษณะ 4
 1. เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน
 2. เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
 3. เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้
 4. มีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (สมานสุขทุกข์) มีลักษณะ 4
 1. บอกความลับแก่เพื่อน
 2. รักษาความลับของเพื่อน

3. มีภัยอันตรายไม่ละทิ้ง
4. แม้ชีวิตก็สละให้ได้
3. มิตรแนะนำประโยชน์ (อัครดักขายี) มีลักษณะ 4
 1. จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้
 2. แนะนำสนับสนุนให้ตั้งอยู่ในความดี
 3. ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง
 4. บอกทางสุขทางสวรรค์ให้
4. มิตรมีใจรัก (อนุภัมปี) มีลักษณะ 4
 1. เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ (ทุกข์ ๆ ด้วย)
 2. เพื่อนมีสุข พลอยแช่มชื่นยินดี (สุข ๆ ด้วย)
 3. เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
 4. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

(สี.ปว. 11/192/201)

ก. มิตรต่อมิตร พึงสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน ตามหลักปฏิบัติในฐานะที่เป็นเสมือนทิศเบื้องซ้าย ดังนี้

- พึงปฏิบัติต่อมิตรสหาย ดังนี้

1. เผื่อแผ่แบ่งปัน
2. พุดจาพินัยใจ
3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
4. มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย
5. ซื่อสัตย์จริงใจ

มิตรสหายอนุเคราะห์ตอบดังนี้

1. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
2. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน
3. ไนคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
4. ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
5. นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

(ส.ป.า. 11/202/204)

10 คนงาน-นางงาน

(ลูกจ้าง-นายจ้าง)

คนที่มาทำกิจการงานร่วมกัน ในฐานะลูกจ้างฝ่ายหนึ่ง และนายจ้างฝ่ายหนึ่ง ควรปฏิบัติต่อกันให้ถูกต้องตามหน้าที่ เพื่อความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และเพื่อให้งานได้ผลดี โดยทำตามหลักปฏิบัติในทิศหกข้อที่ว่าด้วยทิศเบื้องล่าง ดังนี้

ก. นายจ้างพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ดังนี้

1. จัดงานให้ทำ ตามความเหมาะสมกับกำลัง เพศ วัย ความสามารถ
2. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
3. จัดสวัสดิการดีมีช่วยรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ เป็นต้น
4. มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
5. ให้มีวันหยุด และพักผ่อนหย่อนใจ ตามโอกาสอันควร

ข. คนรับใช้และคนงาน อนุเคราะห์นายดังนี้

1. เริ่มทำงานก่อน
2. เลิกงานทีหลัง
3. เอาแต่ของที่นายให้
4. ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
5. นำความดีของนางงานและกิจการไปเผยแพร่

(ที.ป.บ. 11/203/205)

หน้าว่าง

แถลงความเป็นมา

หนังสือนี้มีกำเนิดจากความคิดที่จะอนุโมทนาต่อศรัทธา และคุณงามความดีอันเป็นบุญจริยา ของพุทธศาสนิกชนชาวไทยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ไปช่วยอุปถัมภ์สนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจของผู้เขียน ระหว่างพำนักอยู่ ณ ประเทศนั้นใน พ.ศ. 2519

เรื่องมีว่า เมื่อต้น พ.ศ. 2519 ผู้เขียนได้รับอาราธนาไปเป็นวิทยากรในวิชาฝ่ายพระพุทธศาสนา ณ สวอร์ทมอร์วิทยาลัยในรัฐเพนซิลเวเนีย โดยมีคุณบุญเลิศ โพรณี ร่วมเดินทางไปช่วยทำหน้าที่เป็นไวอาวัจกร ระหว่างพำนักอยู่ ณ ที่นั้น พุทธศาสนิกชนชาวไทยในถิ่นใกล้เคียง คือตำบลที่ติดต่อกับสวอร์ทมอร์บ้าง ในเมืองพิลาเคสเพียบบ้าง ตลอดจนบางเมือง ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ได้ไปเยี่ยมเยียนและอุปถัมภ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านพาหนะ นอกจากนั้น ยังได้บริจาคปัจจัยทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ด้วย ผู้เขียนได้เกิดความรู้สึกในเวลานั้นว่า การที่ท่านผู้มีจิตศรัทธาทิ้งหลาย ไปถวายความอุปถัมภ์ด้วยภัตตาหาร และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็นับเป็นความเกื้อกูลอย่างยิ่งอยู่แล้ว สำหรับปัจจัยที่บริจาคถวายนั้นตั้งใจว่าจะส่งผลานิสงส์กลับคืนให้แก่ผู้บริจาคด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะเกิดดอกออกผลเป็นบุญกุศลเพิ่มพูนคุณความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยที่ทั้งผู้บริจาคและผู้รับบริจาคได้มีส่วนบำเพ็ญจาคธรรมร่วมกัน

อาศัยความตั้งใจนี้ ประกอบกับความคิดพื้นเดิมที่ว่า น่าจะมีหนังสือแสดงหลักธรรมพื้น ๆ ง่าย ๆ ที่เหมาะแก่กฤหัสถ์ทั่วไปสักเล่มหนึ่ง สำหรับมอบให้เป็นประโยชน์ด้านความรู้ทางธรรม แก่ท่านผู้ศรัทธาซึ่งอยู่ห่างไกล พร้อมทั้งจะได้เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนอื่น ๆ กว้างขวางออกไปด้วย อาศัยข้อปรารถนนี้ ผู้เขียนจึงได้ใช้เวลาช่วงท้ายของการพำนักที่สวอร์ทมอร์ หลังจากทำหน้าที่วิทยากรให้แก่วิทยาลัยนั้นเสร็จสิ้นแล้วรวบรวมเรียบเรียงหนังสือ "คู่มือคำนิมิตชีวิต" ขึ้น งานเรียบเรียง แม้จะได้ใช้หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ที่ผู้เขียนจัดทำไว้ก่อนแล้วเป็นฐาน ก็ยังกินเวลาในการปรุงแต่ง ชัดเกล้าคำอธิบาย และ

ตรวจสอบความหมายตามคัมภีร์อีกมิใช่บ่อย เมื่อเขียนเสร็จยังไม่ทันได้พิมพ์ ก็เดินทางออกจากสวอร์ทมอร์เสียก่อน ต่อมา ระหว่างพักอยู่ที่วัดวชิรธรรมปทีป นครนิวยอร์ก ตามคำอาราธนาของวัดนั้น จึงได้มีโอกาสจัดพิมพ์ขึ้น ในรูปตัวพิมพ์ดีด โรเนียวเอ็บเล่ม โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์วัดวชิรธรรมปทีป และได้ใช้ทุน ซึ่งผู้ศรัทธาได้บริจาคถวายที่สวอร์ทมอร์สมตามความตั้งใจ นอกจากนั้น ทางวัดวชิรธรรมปทีปเองก็ได้พิมพ์เผยแพร่เพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่งด้วย ต่อมาทางเมืองไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเจ้าภาพอื่นบางราย ได้ขออนุญาตบ้าง ถือวิสาสะบ้าง นำไปพิมพ์แจกในโอกาสต่าง ๆ นับว่าหนังสือได้แพร่หลายมากขึ้น

ทางด้านผู้เขียนเอง เมื่อกลับเมืองไทยแล้ว ก็ได้ปรับปรุง "คู่มือดำเนินชีวิต" จัดพิมพ์เป็นธรรมทานใหม่อีก ในเดือนมกราคม 2522 นับเป็นการพิมพ์ครั้งที่ 4 มีที่แก้ไขปรับปรุงจากเดิมเป็นอันมาก และได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "ธรรมบุญชีวิต" หลังจากนั้น มีผู้ขอพิมพ์เผยแพร่อีก 2-3 ครั้ง เฉพาะในการพิมพ์ครั้งนี้ได้แก้ไขปรับปรุงอย่างมากตลอดเล่ม โดยมุ่งให้อ่านง่ายและจำง่ายยิ่งขึ้น¹

ขออนุโมทนา และอำนวยการแก่พุทธศาสนิกชน ย่านใกล้เคียงสวอร์ทมอร์ ในฐานะที่ท่านเหล่านั้นเป็นเจ้าของศรัทธาและบุญจริยา ที่เป็นแรงคลใจให้หนังสือเล่มน้อยนี้เกิดขึ้น และขออนุโมทนาอาจารย์สิริ เพ็ชรไชย ที่ได้ช่วยอนุเคราะห์รับภาระเป็นไวยาวัจกรเพื่อการนี้โดยตลอด ขอทุกท่านจงเป็นผู้มีส่วนในความดีงาม และกุศลผลานิสงส์ ซึ่งจะพึงบังเกิดมีจากธรรมวิทยาทานนี้ทั่วกัน

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต)

19 เมษายน 2523

¹ การภาวนาของชาวพื้นเมืองอินเดียน่า พหุจิตธรรม

รายนามผู้ที่ได้กรุณานำพวงหรีดมาเคารพศพ
นายสมาน พันธุ์คำ

๑. ขพนข มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา และคุณหญิง
๒. ขพนข มีชัย ฤชุพันธ์ ประธานวุฒิสภา และคุณหญิง
๓. คุณปัญญา - กอบแก้ว เกสรทอง
๔. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
(คุณเทอดพงษ์ ไชยพันธ์)
๕. ดร. สรรเสริญ อุทัยเฉลิม วุฒิสมาชิก และภริยา
๖. คุณพินิจ จันทรสุนทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดลำปาง
๗. คุณอภิลาศ โอสถานนท์ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๘. นายแพทย์ปรีชา มุสิกกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
วิทยาศาสตร์ ฯ
๙. พล.อ. นิยม คันสนาคม
๑๐. พล.อ. วิชิต - ยุวภา บุญยะวัฒน์
๑๑. คุณบดี จุณณานนท์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๑๒. น.อ. โสภณ สุวรรณะรุจิ

๑๓. น.อ. ชุ่มพล - ชุตติมา แสนทวิสุข
๑๔. พล.ท. บุญศักดิ์ กำแหงฤทธิรงค์ ผอ.วปอ.สปท.
๑๕. คุณทักษ์พล - จริยา เจียมวิจิตร
๑๖. พล.อ.ท. จำนงค์ ผุสสรารงค์มัลย์ รอง ผอ.วปอ.สปท.
๑๗. พล.ร.ต. สุรพาสณ์ ทัฬหพาน ร.น. รอง ผอ.วปอ.สปท.
๑๘. พล.ท. สัมพันธ์ - ปราณี บุญญานันต์
๑๙. พล.ท. คณิต - บุษยรัตน์ เพิ่มทรัพย์
๒๐. พล.ท. สมหมาย - ประสาน วงศ์ข้าหลวง
๒๑. พล.ต. กระวี - ปัทมวดี สุทัศน์ ณ อยุธยา
๒๒. ศ.ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๒๓. ร.ต. ปณิธาน - ภาณิกา เลิศฤทธิ์
๒๔. ดร. ยงยุทธ - ศ.พญ. สุทธิพันธ์ สารระสมบัติ
๒๕. คุณพินิต อารยะศิริ เลขาธิการวุฒิสภา
๒๖. คุณนพดล เสงเจริญ รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๒๗. ดร. วิษณุ เครืองาม รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๒๘. คุณจำนงค์ สวมประจำ รองเลขาธิการวุฒิสภา
๒๙. พล.ต. ชำนาญ - นันทกา พาสุนันท์
๓๐. พล.ต. สมศักดิ์ -ท.ญ.วิเวียน ศรีสุพรรณดิฐ
๓๑. พล.ต.ต. วีระ - มธุรส วิสุทธิกุล
๓๒. พล.ต. จตุฤทธิ์ - สุภา พรหมสาขา ณ สกลนคร
๓๓. พล.ต. วีระ - เจริญศรี การสุทธิ
๓๔. พล.ต. สมศักดิ์ - อัญชนีย์ พงษ์อนันต์

๓๕. ร.ต.ไมตรี ไนยะกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี
๓๖. คุณนิยม - ศิริลักษณ์ ปั้นบำรุงกิจ
๓๗. คุณประกิจ ประจวบปัจฉิม ผู้ช่วยเลขาธิการ
สภาความมั่นคงแห่งชาติ
๓๘. คุณอนันต์ - อภา สัมครการ
๓๙. คุณกำธร จันทรวง และภริยา
๔๐. คุณนที เปรมวัศมี ผอ. กองกลาง
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๔๑. คุณพิฑูร - ภัทรลดา พุ่มหิรัญ
๔๒. คุณประเสริฐ นนท์พล ผอ. แผนงาน กรมอาชีวศึกษา
๔๓. คุณสำรวย - ร.ศ. อัมพร ปันศรี
๔๔. พ.ท. มนตรี - สมร ทองเหลือง
๔๕. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๔๖. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๔๗. สำนักงานประธานวุฒิสภา
๔๘. กองประมวลและติดตามผลมติคณะรัฐมนตรี
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๔๙. กองวิเคราะห์และประสานการตรวจ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๕๐. กองการประชุมคณะรัฐมนตรี
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๕๑. กองโรงพิมพ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๕๒. ศูนย์ข้อมูลคณะรัฐมนตรี
๕๓. กองประสานนโยบายและแผน
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๕๔. สำนักงานราชกิจจานุเบกษา
๕๕. ศูนย์ชวเลขและพิมพ์ดีด
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๕๖. กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๕๗. ศูนย์คอมพิวเตอร์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๕๘. กองคลังและพัสดุ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๕๙. กองวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๖๐. งานตรวจสอบภายใน (สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร - สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา)
๖๑. งานที่ปรึกษากฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๖๒. กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๖๓. กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๖๔. กองกลาง สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๖๕. กองคลังและพัสดุ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๖๖. กองวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๖๗. คณะนักศึกษาวปอ. ๓๕๕
๖๘. วิทยาลัยนักบริหารโครงการ นบส. ๐๑
๖๙. นบส. ๑ รุ่น ๘
๗๐. คุณเรวดี จินดาพล

๗๑. คุณสวาสดี ชูสวัสดิ์ และครอบครัว
๗๒. คุณยุคล-เพยาว์ บุญประกอบ
๗๓. คุณวิโรจน์-พรพิมล ธิรคุณโกวิท
๗๔. คุณธรรมบุญ-อุไรรัตน์ เขียวสกุล
๗๕. คุณศิริลักษณ์ วิบูลย์จิต
๗๖. คุณสุชาดา พรสม
๗๗. นายแพทย์ปรีชา เสตพันธ์ และครอบครัว
๗๘. คุณโสมพันธ์ รุจิโมระ และครอบครัว
๗๙. คุณวิสุทธิ์-ทัศนีย์ ภาณุทัต
๘๐. คุณปราณี-สุธี-สุทัศน์ พันธุ์คำ
๘๑. พนักงานโรงพิมพ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
๘๒. ข้าราชการและลูกจ้างกองประกาศิต สำนักเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี
๘๓. ข้าราชการ-ลูกน้องกองนิติธรรม สำนักเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี
๘๔. เพื่อนภาษาต่างประเทศ บพิตรพิมุข ๙๘
๘๕. อักษร ๐๑
๘๖. นิสิตทันตแพทย์ รุ่น ๕๑
๘๗. บริษัทโรงงานอุตสาหกรรมบางปะอิน จำกัด

เจ้าภาพขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
นายสมเจตน์ มาลารัตน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๕

